

LINTUMATKAILUN KEHITTÄMISMAHDOLLISUUDET ROVANIEMELLÄ JA LAPISSA

Kaisu Leskinen

Projektitutkija

Rovaniemen kaupunkilintuatlas- projekti

Rovaniemi, Arktinen keskus 2012

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

Vipuvoimaa
EU:lta
2007-2013

SISÄLLYSLUETTELO

1 Johdanto.....	4
1.1 Matkailun, luontomatkailun ja lintumatkailun käsitteet.....	5
1.2 Lintumatkailun nykytila.....	8
1.2.1 Lintumatkailu maailmalla.....	8
1.2.2 Lintumatkailu kotimaassa.....	10
1.2.3 Lintumatkailu Lapissa.....	13
1.2.4 Lintumatkailijan muotokuva.....	14
1.3 Lintumatkailun merkitys ja vaikutukset Lapissa.....	16
1.4 Lapin luontomatkailun ongelmat ja kehittämistarpeet.....	18
1.5 Hankkeen taustaa.....	21
1.5.1. Lintumatkailuosahankkeen tausta.....	21
1.6 Hankkeen tavoitteet.....	22
1.6.1. Lintumatkailuosahankkeen tavoitteet.....	23
2 Aineisto ja menetelmät.....	24
2.1 Lintumatkailua käsittelevä kirjallisuus.....	24
2.1.1 Lintumatkailua koskeva tutkimus ulkomailla.....	28
2.1.2 Lintumatkailua koskeva tutkimus Suomessa.....	30
2.2 Aluerajaus.....	32
2.3 Lintumatkailun kehittämiseen pyrkivät kyselyt.....	33

3 Tulokset.....	35
3.1 SWOT- kyselyn tulokset.....	35
3.1.1 Lintumatkailun vahvuudet Lapissa.....	35
3.1.2 Lintumatkailun heikkoudet Lapissa.....	36
3.1.3 Lintumatkailun mahdollisuudet Lapissa.....	38
3.1.4 Lintumatkailun uhat Lapissa.....	39
3.2 Lintuharrastajien kyselyn tulokset.....	40
3.3 Ohjelmapalveluyrittäjien kyselyn tulokset.....	48
4. Tulosten pohdinta ja kehittämisideat.....	55
4.1 Lintumatkailun kehittäminen SWOT -analyysin mukaan.....	55
4.2 Lintuharrastajasta lintuoppaaksi.....	59
4.3 Ohjelmapalveluyritykset lintumatkailun kehittäjinä.....	61
4.4 Lapin erottuminen lintumatkailussa.....	64
4.5 Kehittämisideat ja jatkotoimenpiteet.....	67
Kiitokset.....	71
Kirjallisuus.....	72
Muut lähteet.....	74

Liitteet

Liite 1. Lapin lintumatkailutuotteet.

Liite 2. SWOT- kyselyn tulokset

Liite 3. Kiinnostavat lintukohteet Rovaniemellä ja Lapissa lintuharrastajien mukaan.

Liite 4. Kiinnostavat lintulajit Rovaniemellä ja Lapissa lintuharrastajien mukaan.

1 Johdanto

Luontomatkailun suosio kasvaa maailmalla jatkuvasti ja on myös Lapissa entistä merkittävämpi osa matkailua. Eläinten ja luonnon katselu- ja kuvaustoimintaan sekä ympäristönsuojeluun perustuvan wildlife- matkailu on kuitenkin Lapissa vielä alkutekijöissään. Lapin matkailu painottuu vahvasti talvisesonkiin ja kesämatkailun kehittäminen on yksi maakunnan matkailutoiminnan haasteista. Luonnon ollessa yksi Lapin tärkeimmistä vetovoimatekijöistä muodostaa lappilainen ympäristö erinomaiset puitteet wildlife- matkailun kehittämiseksi.

Suuren osan tästä wildlife- matkailutoiminnasta muodostaa lintumatkailu. Lintujentarkkailu on maailmalla yhä suosituampi harrastus ja lintuharrastajien määrä on kasvussa. Lapissa lintumatkailua ei juuri ole tarjolla, vaikka potentiaalia lintumatkailun tuotteistamiselle on runsaasti. Lintumatkailu voisi tarjota lappilaisille matkailuyrityksille mahdollisuuden sesonkien pidentämiseen.

Euroopan aluekehitysrahaston tukeman Rovaniemen kaupunkilintuatlas- projektin yhtenä osatehtävänä oli kesämatkailutuotteiden monipuolistaminen Lapissa. Tähän pyrittiin luomalla malli lintumatkailun tuotteistamiseksi Rovaniemelle. Malli on sovellettavissa myös muualle Lappiin luontomatkailupalveluita tarjoavien yritysten käyttöön.

Tässä raportissa käsitellään matkailuun, luontomatkailuun ja lintumatkailuun liittyvää terminologiaa, lintumatkailua yleensä sekä esitellään Rovaniemen kaupunkilintuatlas- projektin lintumatkailuosion tulokset liittyen kolmeen eri kyselyyn. Ensimmäisen kyselyn avulla pyrittiin SWOT- analyysin kautta selvittämään Lapin lintumatkailun vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia. Kysely lähetettiin Rovaniemen ohjelmapalveluyrityksille sekä lintumatkailun sidosryhmille ympäri Lappia. Toisen kyselyn tarkoituksena oli löytää potentiaalisia lintuoppaita ja se suunnattiin lappilaisille lintuharrastajille. Kolmas kysely lähetettiin Rovaniemen alueella sijaitseville ohjelmapalveluyrityksille. Sen avulla pyrittiin selvittämään yritysten kiinnostusta lintumatkailua kohtaan. Kyselyiden tulokset olivat lintumatkailun kehittämisen kannalta positiivisia ja osoittivat Lapista löytyvän potentiaalia lintumatkailukohteeksi.

Raportin loppuosassa esitetään ideoita Rovaniemen ja Lapin lintumatkailun kehittämiseen liittyen. Raportin liitteessä esitellään muutamia potentiaalisia lintumatkailutuotteita, joiden ideat ovat syntyneet tämän työn yhteydessä.

1.1 Matkailun, luontomatkailun ja lintumatkailun käsitteet

Hunterin ja Greenin (1995) mukaan matkailulla ei ole universaalia määritelmää. Matkailijoiksi luetaan liikematkailijat, henkilökohtaiset matkat, perheen tai sukulaisten luona vierailijat sekä hovin vuoksi matkustavat, jos matka kestää alle vuoden ja suuntautuu uuteen paikkaan, jossa matkailija ei asu. Lisäksi matkailijoihin luetaan päivämatkailijat, sekä kotimaahan että ulkomaille suuntautuvat matkat. Matkailulla on todella laaja merkitys – matkailu on kaikkien alalla tarvittavien palveluiden ja resurssien summa. (Hunter & Green 1995, 1-4.) McIntosh ja Goeldner puhuvat matkailusta sellaisten ilmiöiden ja suhteiden yhtälönä, jotka tulevat esiin matkailijoiden, välittäjien, isäntähallitusten ja isäntäalueiden vuorovaikutuksessa, prosessissa jossa matkailijoita houkutellaan ja isännöidään. Matkailu on sellaisten toimintojen, palveluiden ja alojen yhtymäkohta, jotka tuottavat matkailijalle matkakokemuksen. (McIntosh & Goeldner 1986, 4.)

Luontoon tukeutuva luontomatkailu on matkailua luonnon tarjoamissa puitteissa, tiettyihin luonnonympäristön elementteihin keskittyvää matkailua ja matkailua, joka on kehitetty säilyttämään tai suojelemaan luonnonalueita (Hall & Boyd 2005, 3.) Käsite sisältää luonnosta kiinnostuneen matkailijan, luontomatkailijan, luontoa tuotantotekijänä käyttävän luontomatkailuyrittäjän, luontomatkailutuotteet, luontomatkailun julkiset toimijat sekä itse matkakohteen: luonnon (Hemmi 2005a, 319).

Luontomatkailun yhtenä perustana ovat matkailijan luontosuhde, luonto- ja elämyshakuisuus sekä matkakohteen luonnonominaisuudet. Luontomatkailun vetovoima muodostuu luonnonmaisemasta, kohteen imagosta, saavutettavuudesta ja palveluinfrastruktuurista sekä sen laadusta. Myös luontomatkailuyrittäjien ammattitaidolla on luontomatkailussa erittäin suuri merkitys. (Hemmi 2005a, 319, 333, 341). Yrittäjien merkitys korostuu, koska puitteiden ja muiden

olosuhteiden lisäksi yrittäjä tai opas on suuressa vastuussa asiakkaan kokemasta elämyksestä sekä asiakkaan turvallisuudesta.

Kiinnostus eläinten kuvaus- ja katselutoimintaa eli wildlife- matkailua kohtaan on kasvussa. Newsome ym. (2005) määrittelevät wildlife- matkailun seikkailumatkailun, luontomatkaillen ja ekomatkaillen sekoitukseksi, joka perustuu yleensä luontoon, on kestävän kehityksen mukaista, tietoa lisäävää ja suojelua edistävää matkailua. Wildlife-matkailun tarkoituksena on tarkkailla ja/tai kohdata villieläimiä. Wildlife-matkailu voi tapahtua monenlaisissa ympäristöissä, vankeudessa, puoliksi vankeudessa tai villinä elävien eläinten elinympäristöissä ja siihen voi liittyä monenlaista toimintaa passiivisesta tarkkailusta ruokintaan ja eläinten koskettamiseen. (Newsome et al. 2005, 16, 18-19.) Matkailun edistämiskeskuksen määritelmän mukaan eläinten kuvaus- ja katselutoiminta on tarkkailua, katselua, kuuntelua ja kuvaamista, joka tapahtuu eläimen luontaisessa ympäristössä maalla tai merellä kestävän matkailun periaatteet huomioiden. Toiminnan kohteita voivat olla linnut, suurpedot ja muut nisäkkäät, kasvit sekä luonnon nähtävyydet. Wildlife-matkailuun ja sen sisältämiin aktiviteetteihin liittyy myös osaltaan luonnonsuojelu sekä tiedon välittäminen eläimistä, kasveista ja muusta luonnonympäristöstä. (MEK 2009b, 3.)

Kaupungistuva elämäntapa, joka nykyään erottaa suuren osan ihmisistä luonnosta, kasvattaa mielenkiintoa esimerkiksi eri lajeja, ympäristöhuolia ja villieläimiä kohtaan. Nämä seikat taas selittävät kasvavaa kiinnostusta eläinten katselu- ja kuvaustoimintaa kohtaan. (Newsome et al. 2005, 2-3.) Lisäksi wildlife- matkailun kansainväliseen suosionkasvuun ja kehittymiseen vaikuttavat ainakin matkailutuotteiden lisääntyminen ja erilaistuminen, halvempien ja nopeampien kulkuyhteyksien lisääntyminen, ympäristötietoisuuden lisääntyminen ja kestävien vaihtoehtojen etsiminen massamatkailulle. Vaikutusta on myös koulutuksella ja medialla. (Shackley 1996, 1.)

Lintujentarkkailu on suosittu harrastus ja muodostaa merkittävän osan kaikesta wildlife- matkailusta. Yleensä lintujen tarkkailu yhdistetään esimerkiksi patikointiin, veneretkiin, autoillen tapahtuviin eri kohteiden tarkkailuun ja maastossa retkeilyyn. Useat yritykset eri puolilla maailmaa järjestävät opastettuja retkiä eri maailmankolkkiin. Tällaiset matkat auttavat edistämään kestävää matkailua ja ne ovat edesauttaneet luonnonsuojelua esimerkiksi monissa kehittyvissä

maissa. Lintuja on suhteellisen helppo tarkkailla missä päin maailmaa tahansa, lintuja näkee kaikenlaisilla alueilla ja ne ovat pääasiassa päiväaktiivisia, mikä helpottaa lintumatkailun toteuttamista. Linnut ovat ihmisten silmissä kiehtovia muun muassa erilaisten vaihtelevien ja värikäiden höyhenpukujen, käyttäytymisen ja ääntelyn laajan kirjon vuoksi. Linnuista on tehty enemmän tunnistusoppaita ja lintujensuojelujärjestöissä on enemmän jäseniä, kuin minkään muun eläinlajin kohdalla. Lintumatkailun suosio kasvaa yhä niin omatoimimatkailuna kuin opastettuna matkailunakin. (Newsome et al. 2005, 67.)

Lintumatkailun hienouksia on myös se, että linnut eivät lopu kesken: kun kotoiset linnut ovat tulleet tutuiksi, voi reviiriä laajentaa aina kauemmaksi ja kauemmaksi. Kun matkallelähdön pääasiallisena tavoitteena on havainnoida lintuja, puhutaan lintumatkailusta. Parhaimmillaan lintumatkailu on ekomatkailua, jonka tavoitteena on edistää ympäristön suojelua sekä luonnon ja kulttuurien arvostusta. Maailman matkailujärjestö UNWTO arvioi, että ekomatkailun kasvuvauhti tulee olemaan vähintään viisinkertainen tavalliseen lomamatkailuun verrattuna. (Taa-vetti 2008a, 12-13.)

Kiinnostus villieläimiä kohtaan voi kestävästä periaatteista huolimatta aiheuttaa vahinkoa kohde-eläimille. Wildlife- matkailussa tarvitaan kulloiseenkin tilanteeseen sopivaa suunnittelua, hoitosuunnitelmia, sääntöjä ja johtamista. Haitallisten vaikutusten minimointi on välttämätöntä wildlife- matkailun kestävyys- ja jatkuvuuden kannalta. Oppailla on myös tärkeä osa haittavaikutusten eliminoinnissa. He voivat vaikuttaa matkailijoiden mielikuvaan eläimistä, opettaa ja lisätä tietoa. Tämä vaikuttaa usein matkailijoiden käyttäytymiseen ja vähentää eläimiin kohdistuvia haittoja. (Newsome et al. 2005, 3,26.) Suomessa eläinten katselu- ja kuvaustoiminta on vielä pienimuotoista, eikä sen ainakaan toistaiseksi ole havaittu häiritsevän eläimiä tai vahingoittavan ympäristöä.

1.2 Lintumatkailun nykytila

Lintumatkailu on maailmassa jatkuvasti kasvava ala (Taavetti 2008a, 15). Syitä lintumatkailun kasvuun voidaan hakea lintuharrastajien suurista määristä. Esimerkiksi BirdLife Suomi ilmoittaa harrastajien määräksi tällä hetkellä seuraavia lukuja:

Suomi:

Lapin lintutieteellinen yhdistys 262 jäsentä (31.12.2011)

BirdLife Suomi: 11 199 jäsentä (31.12.2011)

Eurooppa:

Euroopan alueen BirdLife-järjestöissä, joihin nykyään lasketaan mukaan myös muutama maa Keski-Aasiasta (European and Central Asian Partnership) yhteensä noin 1,9 miljoonaa jäsentä

Iso-Britannia:

UK:n järjestössä (RSPB) 1 049 392 jäsentä

USA:

USA:n BirdLife-järjestössä (Audubon) noin 400 000 jäsentä. (BirdLife Suomi.)

1.2.1 Lintumatkailu maailmalla

Harvinaisia lintuja voidaan lähteä katsomaan pitkienkin matkojen päästä ja useat tahot ympäri maailman järjestävätkin erilaisia, pituudeltaan vaihtelevia linturetkiä eri kohteisiin. Kansainvälisesti suosittuja lintumatkoja ovat esimerkiksi matkatoimistojen järjestämät retket kohteisiin kuten Israelin Eilat, Jemen, Turkki, Pohjois-Kreikka, Galapagossaaret, Seychellit, Intia, Kiina, Kenia, Marokko, Etelä-Ranskan Camarque, Venezuela ja Florida. (Hemmi 2005b, 388.) Kaukokoh-

teista lisäksi kansainvälisesti suosittuja ovat Trinidad ja Tobago Karibianmerellä, Etelä-Afrikka sekä Goa Intiassa (Taavetti 2008a, 15).

Yhdysvaltoja voidaan pitää lintumatkailun valtamaana, siellä linnut ohittavat suosiossaan golfin, koripallon ja jopa amerikkalaisen jalkapallon. Alasta on kehittynyt valtaisa bisnes. (Niemi 2000, 142.) Joskin USA:sta ja esimerkiksi Japanista matkailu muihin maihin on vähentynyt hintojen nousun vuoksi (MEK 2009a 4, 8-9).

Lintumatkailu on merkittävää liiketoimintaa myös Isossa-Britanniassa ja britit käyttävätkin mielellään valmiita, opastettuja matkapaketteja (Newsome et al. 2005, 67). Iso-Britanniassa oli vuonna 2008 yli 40 lintumatkoihin erikoistunutta matkatoimistoa, jotka järjestävät vuosittain satoja matkoja kaikille mantereille. Matkojen pituudet vaihtelevat yhden päivän paikallisista kävelyretkistä kolme viikkoa kestäviin, lähes 16 000 euroa maksaviin matkoihin Etelämantereelle. (Taavetti 2008a, 13-14.) Pohjois-Amerikan ja Ison-Britannian lisäksi erityisesti Australiassa on yrityksiä, jotka järjestävät lintujenkatselumatkoja useisiin kohteisiin ympäri maailman (Newsome et al. 2005, 67).

Euroopan kaikissa lintuharrastusyhdistyksissä on yhteensä yli 20 miljoonaa jäsentä, ja koko maailmassa lintuharrastajia on arviolta 70 miljoonaa (pelkästään Iso-Britanniassa on yli miljoona jäsentä kuninkaallisessa lintujensuojelujärjestössä (RSPB)). Nämä kaikki ovat erikoistuneiden luontomatkailupalvelujen potentiaalisia asiakkaita. Matkailunedistämiskeskuksen mukaan lintumatkailun osalta Iso-Britannia, Saksa, Hollanti ja Belgia ovat tärkeimmät kohdemaat. Kasvavia markkina-alueita ovat Italia, Ranska ja Espanja. Talouden taantumien vaikutuksia markkina-alueisiin seurataan. (MEK 2009a, 4, 6.)

Linturetkely on viime vuosina yleistynyt myös kaupungeissa. Esimerkiksi New Yorkin Central Park on tunnettu varpuslintujen muutonaikaisena levähdyspaikkana, Brasilian Tijucan kansallispuistoa ympäröi kaupunki, mutta silti siellä voi tutustua katoavaan rannikkosadematsien lintumaailmaan ja Kenian Nairobissa taas on havaittu yli 600 lintulajia, tiettävästi enemmän kuin millään muulla kaupunkialueella. Useista maailman kaupungeista on saatavilla myös lintu- ja luontoppaita. (Vuorisalo 2008, 16.)

Lintujen kuvaamisen ja katselun osalta Suomen kilpailijoita ovat Unkari, Viro (Latvia, Liettua), Puola ja Ruotsi. Ruotsissa Hornborkasjön on tärkeimpiä kurkkipaikkoja Euroopassa ja houkuttelee noin 150 000 matkailijaa vuosittain. (MEK 2009a, 6, 9.) Suomalaisten suosimia lintukohteita ulkomailla ovat Viro ja Varanki Pohjois-Norjassa (Taavetti 2008a, 15). Varanki on Euroopan kansainvälisesti tunnetuimpia lintukohteita. Pohjoismaista myös Islannissa on kiinnostavia lintukohteita. Siellä voi tarkkailla pääasiassa muuttavia lintuja. Islannissa on runsaasti lintumatkoja järjestäviä matkanjärjestäjiä ja oppaita. Myös Euroopan suosituimpaan lintukohteeseen, Espanjaan matkustetaan Suomesta paljon (Taavetti 2008a, 15).

Myös Venäjän Karjalaan tehdään melko paljon linturetkiä. Venäjän lintualueet kiinnostavat erityisen paljon suomalaisia - ulkomaalaisista (ainakin Englanti, Sveitsi) lintuharrastajista ne ovat suorastaan elämyksellisiä retkiä. Venäjällä esiintyy itäisiä lajeja, joiden levinneisyys ei aivan ulotu Suomeen. Esimerkiksi Aunuksen alueella esiintyvät kaikki suohaukkalajit. Lisäksi arktisten lajien muutto on Venäjällä voimakkaampaa kuin Suomessa. (Euroopasta lintuharrastajia..). Myös Ilmajärven alueelta Venäjältä löytyy matkailijoita kiinnostavia itäisiä lajeja, kuten kiljukotka ja valkosiipitiira (Luonto ja erä). Venäjälle linturetkiä järjestävät sekä paikalliset että suomalaiset lintumatkailuyritykset.

1.2.2 Lintumatkailu kotimaassa

Suomessa lintumatkailu muodostuu syys- ja kevätmuuton seurannasta, linturetkistä lajirikkaille alueille sekä lintuharrastuskursseista, joilla opetellaan mm. lintujen tunnistamista (Hemmi 2005b, 389). Lintumatkailua on Suomessa kehitetty ammattimaisesti 90-luvun alusta lähtien ja vuosittain maassamme käykin yli tuhat ulkomaalaista lintumatkailijaa, jotka tuovat yli miljoonan euron matkailutulot. Lintumatkailijat viipyvät Suomessa keskimäärin viikon ja tekevät kiertomatkoja. He käyttävät rahaa noin 175-250 €/päivä. Suomessa on viitisen yritystä, jotka keskittyvät täysin opastettujen lintumatkojen järjestämiseen. Lintumatkailun investointitarpeet ovat suhteelliset pienet. (MEK 2009a, 4.)

Suomen taigametsän erikoisuuksia ovat pöllöt sekä muun muassa metso, kuukkeli, pyy, lapintäinen, sinipyrstö ja taviokuurna. Kaakkoisista rehevien lehtimetsien lajeista Suomessa pesivät valkoselkätikka, viitakerttunen, viitasirkkalintu, kirjokerttu ja uutena lajina pikkukultarinta. Suomessa on runsaiden soiden vuoksi myös Euroopan runsaslukuisin kahlaajalajisto, täällä pesivät jänkäsiirriäinen, jänkäkurppa, mustaviklo, liro sekä rantakurvi. Lapin tuntureilla pesiviä pohjoisia lajeja ovat ainakin lapinsirkku, lapinkirvinen, pulmunen, tunturikihi ja harvinainen tunturihaukka. (Taavetti 2008b, 20.)

Wheatleyn (2000) mukaan suurin osa Suomeen matkustavista lintuharrastajista tulee pöllöjen vuoksi. Suomessa on oppaan avulla mahdollista tavata jopa yhdeksää eri pöllölajia, mikä on enemmän kuin missään muualla Euroopassa. (Wheatley 2000, 161.) Myös Ruotsalainen ornitologi Aulén (1996) suosittelee lintumatkailijoille lintuoppaan palkkaamista Suomessa. Oppaan mukana on helppo liikkua autolla. Lisäksi monet lintulajit ovat paikallisia ja niitä on hyvin vaikea löytää. Etenkin matkailijoita kiinnostavia pöllöjä on lähes mahdotonta löytää ilman oppaan apua. Parhainta aikaa lintujentarkkailulle Suomessa on touko-kesäkuun vaihde. Kausi on lyhyt, mutta lintumatkailijoita houkuttavat valoisat yöt ja laulavien lintujen runsas määrä. (Aulén 1996, 50-51.)

Lintumatkailun uranuurtajia Suomessa on Finnature Oy Ltd, joka aloitti toimintansa vuonna 1993 ja kansainvälistyi nopeasti vuonna 1996. Yritys on edelleen markkinajohtaja Suomessa ja järjestää linturetkiä noin 500 asiakkaalle joka vuosi. Yrityksen järjestämä tyypillinen lintumatka Suomeen on kiertomatka, asiakkaita on 5-14 ja matkan kesto 5-14 päivää. Suosituin reitti on Oulu-Kuusamo-Lappi-Varanki (Pohjois-Norja). (Peltomäki 2009.) Matkailun edistämiskeskuksen (MEK 2009a, 5) mukaan Oulu-Kuusamo on myös koko Suomen suosituin lintumatkailureitti. Lähes kaikki asiakkaat tulevat ulkomailta, suurin osa Iso-Britanniasta, Japanista ja USA:sta sekä Euroopan maista. Finnaturen asiakkaat pitävät Suomen tärkeimpinä vetovoimatekijöinä metsiä sekä itäisiä ja pohjoisia eliölajeja. Sesongin pidentämiseksi yritys kehittää jatkuvasti uusia tuotteita. Kautta jatkavat esimerkiksi suosittu valokuvausmatkat. (Hemmi 2005b, 399-400.)

Finnature Oy:n menestykseen ovat vaikuttaneet useat eri yhteistyökumppanit, joista esimerkkeinä BirdLife Suomi, WWF, MEK, Finnair, lintuharrastajat ja rengastajat sekä Metsähallitus (Pel-

tomäki 2009.) Lintumatkailun toteuttaminen ei nopeasta suosionkasvusta huolimatta ole ongelmatonta ja tulevaisuus tuo uusia haasteita tullessaan. Ongelmina ja uhkina lintumatkailussa Finnature Oy näkee sesongin lyhyden, liiallisen suojelehenkisyden, vanhojen metsien vähenemisen, kiristyvän kilpailun naapurimaiden kanssa, asiantuntevien oppaiden puutteen, alan työehtosopimuksen puuttumisen sekä yleismaailmallisen taantumun ja vahvan euron (Peltomäki 2009).

Finnature Oy on hahmotellut lintumatkailun tulevaisuudenkuvia. Tulevaisuudessa yksilöllinen "indis"-matkailu lisääntyy ja oppaita tarvitaan lisää. Myös omatoimimatkaajat lisääntyvät ja tätä silmälläpitäen kiertomatkoja tulisikin tuottaa enemmän. Luontokuvaajien määrän kasvassa taas tarvitaan myös lisää piilokojuja. Matkustajien ympäristötietoisuus lisääntyy, mikä tulee ottaa huomioon tuotteita suunniteltaessa ja toteutettaessa. Vaihtuvat markkina-alueet vaativat tulevaisuudessa täsmämarkkinointia. Lisäksi ilmaston lämmetessä lajien levinneisyys tulee mahdollisesti muuttumaan ja voi samalla vaikuttaa myös lintumatkailun järjestelyihin. (Peltomäki 2009.)

Suomesta on löydetty 96 IBA (Important bird areas) suojelellisesti tärkeää lintualueita. Matkailullisesti tärkeitä alueita ovat myös Kuusamo, jossa järjestetään esimerkiksi Suomen suurin, myös kansainvälisten asiakkaiden suosima lintutapahtuma Kuusamon Bird Race kesäkuussa, Oulu, Liminganlahti (pesimä- ja levähdyspaikka, itäisten ja pohjoisten lajien kohtaustaipaikka), Parikkalan Siikalahti ja Patvinsuo sekä merialueiden saaristot. (MEK 2009a, 5.)

Hemmin mukaan muita Suomen tunnetuimpia lintukohteita ovat esimerkiksi Hailuoto, Ainalinjärvi Haapavedellä, Laajalahti Espoossa, Apskär Pernajassa, Virolahti, Hankoniemi, Porkkalanieniemi, Otajärvi Turun lähellä, Lappi sekä useat suojelealueet (Hemmi 2005b, 391). Lintutorneja arvioidaan olevan Suomessa noin 500 kappaletta (Helminen 2012).

1.2.3 Lintumatkailu Lapissa

Hemmi (2005b, 391) katsoo Lapin kuuluvan maamme tunnettuihin lintukohteisiin. Tästä huolimatta matkailijoille tarjottavia lintumatkailutuotteita on edelleen Lapissa hyvin vähän. Pohjois-Norjan Varanki kuuluu suomalaisten suosimiin lintukohteisiin. Varangin matkoilla havainnoi-

daan usein myös Suomen Lapin linnustoa. (Taavetti 2008a, 15.) Myös kansainväliset matkailijat vaeltavat Oulusta Lapin poikki Norjan puolelle saakka. Rovaniemellä on erinomainen mahdollisuus alkaa kehittää Lapin lintumatkailua ja houkutella Oulusta Norjaan kulkevien matkailijoiden lisäksi myös omaa asiakaskuntaa. Kuusamo on saavuttanut hyvän maineen lintuharrastajien keskuudessa, mistä on varmasti hyötyä myös Rovaniemelle. Alueen linnuston kartoitus helpottaa lintumatkailijoiden houkuttelemista: lintuharrastajat eivät yleensä matkusta alueille, joiden linnustosta ei ole tietoa.

Lapissa on runsaasti lintuharrastajia kiinnostavia kohteita, joita myös lintumatkailussa voitaisiin hyödyntää. Lapin lintutieteellisen yhdistyksen jäsenmäärä oli 31.12.2011 262 henkilöä (LLY). Suomen lintukohteita käsittelevässä kirjallisuudessa Lapista on mainittu useita mielenkiintoisia alueita. Holopainen (1995) suosittelee retkeilemään Oulangan kansallispuistossa, joka sijaitsee osin Kuusamon, osin Sallan puolella, Pallas-Yllästunturin kansallispuistossa, Pelkosenniemen Kairanaavassa, Posion Korouomassa, Pyhätunturin kansallispuistossa sekä Urho Kekkosen kansallispuistossa ja Sompion luonnonpuistossa. Peräpohjolassa ja Metsä-Lapissa on suuria metsiä ja laajoja aapasoi. Ankara, mantereinen ilmasto näkyy linnustossa yksilömäärien vähyytenä ja metsämailla pesiikin vain noin 100 lintuparia neliökilometrillä. Joukossa on kuitenkin mielenkiintoisia harvinaisuuksia, kuten lapinpöllö. Myös avoimien soiden linnusto on monipuolinen ja retkeilijää kiinnostava. (Holopainen 1995, 144-158.) Muita kiinnostavia lajeja Lapissa ovat esimerkiksi metso, pyy, kuukkeli, lapintiainen ja taviokuurna (Taavetti 2008b, 20).

Tunturi- Lapista Holopainen mainitsee erikseen Jietajängän, Kilpisjärven Saanatunturin ja Mallan luonnonpuiston sekä Piesjängän, Karigasniemen Ailigastunturin ja Kevon luonnonpuiston Utsjoella. Tunturi-Lapissa lintutiheys on yllättäen Metsä-Lappia suurempi ja soilla pesii poikkeuksellisen runsas linnusto: pareja voi löytyä jopa 300 neliökilometriltä. Tunturi-Lappi on eräs Suomen kiinnostavimpia linturetkikohteita, koska siellä voi tavata lajeja, jotka pesivät etelämpänä ainoastaan vähäisinä määrinä. Näitä ovat esimerkiksi allit, kiiruna ja tunturipöllö. (Holopainen 1995, 159-165.)

Laaksonen ja Lumiaro (2011) esittelevät Lapin lintukohteista useita sellaisia, joihin on helppo pyörähtää vaikkapa ohikulkumatkalla, eikä tarkkailuun välttämättä tarvita edes kaukoputkea tai

kiikareita. Tällaisia kohteita ovat esimerkiksi Kemijärven Pitkäsilta, Pelkosenniemen Sokanaapa, Ranuan Kuhajärvi, Inarin Toivoniemi, Kolarin Varkaankuru, Ylitornion Portimojärvi ja Rovaniemen Harjulampi. Lintupaikkoja on vaikea vertailla keskenään tai laittaa niitä arvojärjestykseen, Laaksonen ja Lumiaro toteavat. Vaikka esimerkiksi monilla ulkomeren saarilla on paremmat mahdollisuudet nähdä enemmän lajeja kuin vaikkapa juuri Lapin soilla, pienet ja vähälajiset alueet voivat olla erityisen tärkeitä pesimälinnuston kannalta. (Laaksonen & Lumiaro 2011, 6-7, 130-142.)

Lapissa Lapin lintutieteellisen yhdistyksen alueella lintutorneja on viisikymmentä (Lapin lintutieteellinen yhdistys).

1.2.4 Lintumatkailijan muotokuva

Lintumatkailijat ovat yleensä valmiita panostamaan harrastukseensa aikaa ja rahaa, heitä kiinnostavat niin uudet lajit kuin näyttävät muutotkin. Suuri osa pakettimatkoille osallistuvista on jo eläkkeelle ehtineitä, varakkaita ja laatutietoisia harrastajia. Palvelun laatu ja luotettavuus ovat tärkeitä ja niistä ollaan myös valmiita maksamaan paljon. Toinen yleistyvä lintumatkailijaryhmä ovat omatoimimatkailijat, jotka varaavat lennot ja majoitukset itse, matkan pääasiallisena tarkoituksena on nähdä uusia lajeja, eikä matkaan haluta käyttää paljon aikaa tai rahaa. (Taavetti 2008a, 14.) Pitkien kiertomatkojen sijaan omatoimimatkailijoille voidaan tarjota joitakin tunteja kestäviä retkiä, joiden kohteina ovat kiinnostavimmat lajit (Taavetti 2008b, 19). Lintuharrastajat pyrkivät tutustumaan alueen linnustoon myös työmatkoilla ja ajanpuutteen vuoksi käyttävät mielellään paikallisia opaspalveluita. (Taavetti 2008a, 14.)

Lintumatkailijat ovat usein hyvin koulutettuja ja ympäristötietoisia (Newsome et al. 2005, 67). Vastaaviin piirteisiin lintumatkailijoissa viittaavat useat eri tutkimukset (ks. esim Tourism Queensland 2002). MEK:n mukaan tyypillinen lintumatkailija on 65-vuotias, paljon maailmaa kiertänyt ja laatutietoinen henkilö. Hän viipyy keskimäärin viikon, vaatii paljon mutta on myös valmis maksamaan palveluista. Tarjolla täytyy olla hotellimajoitus ja kolmen lajin ruokailut vii-

neineen. (MEK 2009a, 8.) Kokeneille lintumatkailijoille on myös tyypillistä kiertää matkaillaan useita eri alueita, yksi ainoa kohde ei yleensä vastaa heidän tarpeitaan.

Lintumatkoille osallistuvat yleensä pitkän aikaa lintuja harrastaneet henkilöt, jotka hakevat matkalta uusia lajeja ja elämyksiä. Pitkälle ehtineet lintuharrastajat liikkuvat yleensä yksin, kun taas vasta-alkajat osallistuvat usein kursseille ja tarvitsevat maastossa osaavan oppaan. Suomeen saapuvia lintumatkailijoita kiinnostavat ainakin osittain eri lajit, kuin suomalaisia harrastajia. Ulkomailta saapuvien matkailijoiden kiinnostuksen kohteina ovat Suomen tyypillisten elinympäristöjen, kuten metsien linnut. Muuttomatalla olevia arktisia lintuja ei pidetä yhtä kiinnostavina. Kiinnostavimpia lintukohteita taas ovat lintujärvet ja -suot, ruohikkoiset merenlahdet, ulkomeren saaret, niemenkärjet, lehtometsät ja tunturit (Hemmi 2005b, 388-389.)

Yksi intohimoinen lintuharrastajaryhmä ovat myös lintubongarit. Bongarit pyrkivät näkemään mahdollisimman paljon eri lintulajeja ja pitävä kirjaa, erilaisia pinnalistoja havainnoistaan. Juuri bongarit ovat valmiita matkustamaan pitkiäkin matkoja nähdäkseen jonkin tietyn lintulajin. Bongaaminen on suosittu harrastus ja Bongariliitto onkin BirdLife Suomen toiseksi suurin jäsenjärjestö. Bongariliitossa on (16.8.2011) noin 1050 jäsentä (Bongariliitto ry).

Rovaniemi pystyy tarjoamaan kaikki tarvittavat palvelut vaativallekin matkailijalle ja vastaamaan lisäksi matkailijoiden monenlaisiin vaatimustasoihin. Tällä hetkellä alueella ei kuitenkaan juuri tarjota lintumatkailijoille sopivia tuotteita. Myös kesämatkailun kehittämisen kannalta lintumatkailun tuotteistaminen Lapissa on tärkeää. Sen avulla voidaan houkutella kokonaan uusia matkailijaryhmiä, pidentää viipymää ja harjoittaa ympärivuotista matkailutoimintaa.

1.3 Lintumatkailun merkitys ja vaikutukset Lapissa

Lintumatkailun suosio on maailmanlaajuisesti kasvussa. Myös Lappi voisi hyötyä monin tavoin tästä uudesta kohderyhmästä. Lapilla on runsaasti potentiaalia lintumatkailun kohdealueena, kunhan toimiva tuote saavuttaa lintumatkailijoiden tietoisuuden. Lintumatkailu toisi pohjoiseen väkeä matkailun kannalta huonoimpaan loppuosaan, touko- ja kesäkuussa sekä syksyllä. Lapissa on valtavia aapoja, joista kunnat voisivat hyötyä matkailun kautta. (Niemi 2004, 122.) Aapo-

jen lisäksi Lapissa on monia kiinnostavia lintualueita, metsiä peltoja ja vesistöjä, jotka ovat potentiaalisia lintumatkailukohteita. Lintumatkailusta voitaisiin hyötyä erityisesti uusien matkailun kohderyhmien sekä kesämatkailun kehittämisen myötä.

Lintumatkailu pidentäisi matkailuseason kesään, mutta toki lintuharrastajia kiinnostavat myös muut vuodenaikat. Esimerkiksi monille lintuharrastajillekin tärkeän luontokuvauksen suosio on maailmanlaajuisesti kasvanut "digitaalisen vallankumouksen" sekä lintuharrastuksen yleistymisen myötä. Esimerkiksi lintujen ruokintapaikkojen yhteyteen perustetut kuvauskojut kiinnostavat kansainvälisiä matkailijoita. Lintuharrastajien sesonki ajoittuu touko-kesäkuuhun sekä syysmuuttoon, mutta lintukuvaajat pidentävät sesonkia merkittävästi myös talven ajalle, koska lumisia maisemia pidetään kiinnostavina kuvauskohteina. (Taavetti 2008b, 20-21.)

Pitkien, viikosta pariin viikkoon kestävien linturetkien järjestämiseksi Lappiin tarvittaisiin Finnature Oy:n malliin asiaan perehtynyt yritys tai yrityksiä, joiden kokemus linnuista ja valokuvaamisesta olisi vankka. Paikalliset ohjelmapalveluyritykset pystyvät nykyisillä resursseilla toteuttamaan pienimuotoista lintumatkailutoimintaa ja lyhyitä linturetkiä, mutta kokemuksen ja lajituntemuksen puuttuessa suuren mittakaavan lintumatkailun järjestäminen on tällä hetkellä haastavaa. Kokemuksen karttuessa lintumatkailusta, yhteistyön avulla ja esimerkiksi ostopalveluina vaativampienkin linturetkien järjestäminen on kuitenkin mahdollista. Verkostoitumisen merkitys lintumatkailussa korostuu ja yhteistyökumppaneiksi tarvitaan niin muita matkailualan yrityksiä kuin lintuharrastajia. Verkostoituminen taas ruokkii uusien yhteistyökuvioiden avulla uusia innovaatioita ja entistä parempia matkailutuotteita.

Lintumatkailulla on potentiaalia kehittää pientenkin matkailuyritysten toimintaa. Linturetkiä voi tarjota kaikenlaisille luonnosta kiinnostuneille matkailijoille, eivätkä nämä tuotteet vaadi suuria investointeja. Pätevien oppaiden avulla lintumatkailutuotteita voi muiden tuotteiden ohella tarjota ympäri vuoden ja näin sesongin lisäksi kasvattaa myös tuotevalikoimaa sekä asiakaskuntaa. Verkostoitumisen kautta on mahdollista niin halutessaan tehdä myös yhteisiä investointeja ja säästää näin kuluissa esimerkiksi reittien, lintutornien tai piilokojujen rakentamisessa.

Kasvavalla lintumatkailulla on monenlaisia vaikutuksia kohdealueisiin ja usein pelätään myös sen ympäristöllisiä vaikutuksia, etenkin niitä, jotka suuntautuvat alueen linnustoon. Lintumat-

kailulla on kuitenkin paitsi taloudellinen, myös suojelullinen merkitys. Etenkin kehittyvissä maissa, kuten esimerkiksi latinalaisessa Amerikassa matkailusta saatujen tulojen avulla perustetaan suuria, uhanalaisten lintujen asuttamia suojelualueita. (Taavetti 2008a, 13-14.)

Kaikkialla lintumatkailun vaikutuksia linnustoon, pesimiseen ja elinympäristöön ei pelätä suotta. Häirintä on kuitenkin voimakkainta suurissa matkailukeskuksissa ja suosituissa luontokohteissa. Suomessa ei toistaiseksi ole ollut havaittavissa huomattavia ongelmia wildlife- matkailussa. Luontomatkaillijat pystyvät tutustumaan suomalaiseen eläinkuntaan luontoa vahingoittamattomalla tavalla. (Hemmi 2005a, 50-51.) Jakamalla tietoa linnuista ja niiden elinympäristöistä, voidaan linnustonsuojelua edesauttaa myös Lapissa. Oppaan vastuu lintujen hyvinvoinnista on suuri ja lintumatkailutuotteita tarjoavien yritysten tulisikin pohtia selvät pelisäännöt matkailun suhteen. Esimerkiksi pesintäaikana ei viedä suuria ryhmiä liian lähelle lintuja, ympäristö pidetään siistinä ja kaikki mitä luontoon kannetaan, tuodaan sieltä myös pois. Lapissa lintumatkailusta ei tule kehittymään massamatkailua jo lintujen tarkkailun vaatimien pienten ryhmäkokojen vuoksi.

Lapin luonto on hyvin herkkää, esimerkiksi Kilpisjärvellä viime sodan saksalaisten jäljet näkyvät yhä Saanatunturin rinteillä. Tästä syystä motorisoituja safarituotteita onkin kritisoitu, eikä niiden toteuttamista pidetä kestäväenä matkailuna. (Niemi 2000, 75.) Suurin osa Lapin matkailuyrittäjistä kuitenkin ymmärtää kestäväen kehityksen tärkeyden myös matkailun tulevaisuuden kannalta ja motorisoidutkin tuotteet toteutetaan luonnon ehdoilla. Linturetket toisivat silti omaleimaisen lisänsä matkailutuotteiden joukkoon. Niiden kautta matkailijoille voitaisiin tarjota rauhallisempia, hiljaisuutta ja luonnon rauhaa kunnioittavia tuotteita. Ryhmäkokojen pysyessä pieninä, lintumatkailun vaikutukset ympäristöön jäävät myös pieniksi.

1.4 Lapin luontomatkaillun ongelmat ja kehittämistarpeet

Lapin matkailulla on pitkät perinteet. Sen ensimmäinen vaihe 1500-luvulta 1900-luvun alkuun keskittyi kolmen teeman ympärille. Vanhimmassa matkailussa kulttuuri- ja luontomatkaillu kie-toutuivat toisiinsa ja matkailijoita kiinnostivat saamelaisuus sekä lapin eksoottinen luonto ja

vuodenajat. Toinen vaihe, Lapin matkailun "kultakausi", alkoi 1920-luvulla ja jatkui jälleenrakennuskauden loppuun. Petsamon merkitys Lapin matkailussa oli tuolloin suuri, ja matkailijat arvostivat luonnossa liikkumista, terveitä elämäntapoja sekä alkuperäistä luontoa. Matkailu oli selkeästi luontomatkailua ja liittoutui kauden alkuvaiheessa luonnonsuojelun kanssa. (Niemi 2000, 80.)

Kolmannessa vaiheessa toiminta, tehokkuus ja modernit arvot korostuvat. Klassisen matkailun syvemmät arvot, luonto ja paikallinen kulttuuri korvautuvat näkyvällä toiminnalla. Ympäristön sijaan painopiste siirtyy toimijaan itseensä sekä hänen tekemisiinsä. Tunturi ei enää riitä matkakohteeksi, vaan kaivataan toimintaa ja menoa. Tähän kysyntään vastaavat lukuisat toiminnalliset, motorisoidut ohjelmapalvelut. (Niemi 2000, 80.)

Pitkistä perinteistä huolimatta Lapin matkailulla on myös omat ongelmansa. Lapin matkailua sisällön puuttumisesta arvostelleen toimittaja ja kirjailija Tapani Niemen (2000) mukaan Lappi-kuva on monimutkainen. Lappilaisten yrittäjien, Lapin asukkaiden ja matkailijoiden mielikuvat Lapista poikkeavat toisistaan, eikä kukaan kuitenkaan kykene tarkasti selittämään mitä sana "Lappi" tarkoittaa. Yhtenäisen Lappi-brandin ylläpitämiseksi Lapin imagon tulisi olla selkeä (Niemi 2000, 10.)

Filosofiaa Lapin yliopistossa opettavan Toivo Salosen (2009) mukaan Lapin matkailun ongelmana on ekologisuuden, eettisyyden ja kulttuurihistorian sivuuttaminen. Pohjoista eksotiikkaa etsivälle matkailijalle tuottaa lopulta pettymyksen Kaukoidässä valmistettu matkamuisto ja saamelaiseksi pukeutunut näyttelijä. Massamatkailun ja elämystehtailun tulostavoitteet joutuvat helposti ristiriitaan eettisyyden ja hyvän maun kanssa. Lisäksi suuret tulostavoitteiset matkailurytykset, jotka vievät suuren osan matkailutuotoista, eivät huolehdi paikallisen ympäristön kulumisesta. (Salonen 2009, 129-130.)

Matkailu on Lapissa erittäin tärkeä elinkeino ja merkitsee Lapin aluetaloudelle enemmän kuin millekään muulle maakunnalle Suomessa. Tästä huolimatta matkailu ei ole kehittynyt lappilaisen elinkeinoelämän tukirangaksi. Matkailukeskusten talous reagoi erittäin herkästi muun maailman poliittisiin kriiseihin ja suhdanteisiin. Lisäksi ongelmana on matkailun sesonkiluontoisuus. Tunturikeskukset toimivat pääosin täydellä teholla ainoastaan muutaman kuukauden vuodesta,

loppukevään ja kesän aikana keskukset ovat kiinni. Kuitenkin kesäaika on monien mielestä keskiyön aurinkoiseen parasta aikaa Lapissa. Suuri osa talven kausityöläisistä myös tulee etelästä, jolloin verovaroja ei kerry Lappiin. (Niemi 2004, 40-41.) Lisäksi Lapin matkailun ikaikainen ongelma on kateus, jonka kitkeminen on osoittautunut haastavaksi tehtäväksi (Niemi 2000, 150).

Lappi on suhteellisen suuri alue, josta eri maankäyttömuodot lohkovat omat palansa. Lapissa on kuitenkin myös vahvoja sosiaalisia ja ekologisia rajoja, jotka estävät jokaisen tunturin tai kauniin maiseman valjastamisen matkailukäyttöön. Myös tekojärvet, pengerretyt joet, vesivoimalaitokset, kaivokset, metsien hakkuu, maa-aineksen ja turpeen nostot, tuulivoimalat sekä poronhoito vaativat silti osuutensa. Eri toimintojen vaatimukset sulkevat toisiaan pois. Metsienhakkuiden, kaivostoiminnan ja eri energiantuottomuotojen sekä matkailun yhteensovittaminen on vaikeasti ratkaistavissa oleva ongelma. (Salonen 2009, 135-136.)

Niemi (2000) ei pidä erämaahan moottorikelkoilla, mönkijöillä, maastoautoilla ja muilla motorisoiduilla kulkuvälineillä suuntautuvia retkiä luontomatkailuna. Siitä huolimatta että ohjelmalveluyritykset korostavat myyvänsä aitoja lappilaisia elämyksiä, safarien ideologia on hänen mukaansa urbaania kaupunkikulttuuria, joista aito lappilaisuus on kaukana. Niemen mukaan matkailijalle tuputetaan kaikkia mahdollisia elämyksiä niin paljon, että hän alkaa pian kaivata elämyksettömyys- ja ohjelmattomuuspalveluita. Tähän voi olla syynä yrittäjien ”tyhjän paikan kammo” – pelkkää hiljaisuutta ja luontoa sinällään ei osata arvostaa. (Niemi 2000, 81-82, 93.)

Ohjelmalvelutuotteet ovat usein teollisia, niitä tarjoavat sadat yrittäjät ympäri maailmaa ja kun on kokenut yhden tuotteen, on nähnyt ne kaikki. Niemen mukaan yrittäjien tulisi kilpailla yksinkertaisilla, pelkistetyillä lappilaisilla tuotteilla luonnottomien elämysten sijaan. (Niemi 2000, 84.) Motorisoitua elämysmatkailua arvostelee myös Salonen (2009), jonka mukaan tällainen elämystuotanto on ekologisesti ja kulttuurisesti arveluttavaa. Opastettujen safareiden etuna on kuitenkin se, että onnettomuuksia sattuu huomattavasti vähemmän kuin itsenäisille kelkkailijoille. (Salonen 2009, 138.) Lisäksi safarit kulkevat merkittyjä reittejä ja niiden ympäristöhaitat pyritään minimoimaan. Suuri osa ohjelmalveluyrityksistä myös panostaa jatkuvasti ympäristöystävällisempiin ja hiljaisempiin kelkkoihin.

Viimevuosina lappilaisia paljon puhuttanut ilmiö on talven lyhentyminen. Muutama molemmista päistään lyhentynyt talvi on vaikeuttanut talvimatkailun parissa työskentelevien matkailuyri-tysten toimintaa. Lumettomuus ei välttämättä häiritse vain joulusesonkia, vaan voi lyhentää ratkaisevasti myös matkailun huippukautta eli kevätsezonkia. Lumen puutetta ei koskaan täysin pystytä keinotekoisesti korvaamaan, vaan ohjelmapalvelutarjontaa on pystyttävä uudistamaan. Matkailussa on ryhdyttävä pohtimaan, miten muutamaan huippuun nojaava elinkeino saadaan sellaiseksi, että säpinää riittää myös muina aikoina. Kesämatkailu on Lapissa yhä lapsenkengis-sä, ja varsinkin nyt siihen on haettava uutta näkyvyyttä. Luonto ja maisemat meillä ovat valmiina, tarvitaan vain innovatiivista ajattelua. Lapin teillä liikkuu kesälläkin paljon matkailijoita. Tu-lisikin pohtia, kuinka heidät saadaan pysähtymään ja viipymään eri paikkakunnilla pitempään jolloin kävijät näkyisivät paremmin myös rahavirroissa. Tiettyihin sääoloihin ja muutamaan huippukauteen nojaava matkailu on saatava kaiken kaikkiaan laajempipohjaiseksi ja sesonkeja on pystyttävä venyttämään ilmastosta riippumatta. (Lumettomuudesta matkailun ongelma.)

Salosen mukaan matkailu on muuttuvainen ala, jolla kulttuurin- ja luonnontuntemus ovat muo-dostumassa toimimisen ehdoiksi. Elämystuotannon sijaan halutaan luonnonrauhaa ja aitoutta. (Salonen 2009, 139.) Lappi tarvitsee kuitenkin monenlaisia matkailutuotteita: motorisoidut oh-jelmapalvelut vastaavat yhden matkailijaryhmän kysyntään, toinen ryhmä taas kaipaa hiljai-suutta ja rauhaa. Matkailijoiden tarpeisiin on osattava vastata. Elämystuotannolle ja motorisoi-duille luontomatkoille on edelleen kysyntää. Tästä kielivät jo Lapin lukuisat ohjelmapalveluyri-tykset ja kelkkojen suuri määrä. Näiden ohella matkailijoille on kuitenkin mahdollista tarjota myös vaihtoehtoisia luontomatkailutuotteita, joiden vetovoima perustuu luonnonrauhaan.

1.5 Hankkeen taustaa

Ekologisesti kestävä maankäytön suunnittelussa, alueiden käytön ja hoidon ohjeistuksessa se-kä ympäristön tilan seurannassa tarvitaan monentyyppistä luontotietoa. Linnustotietojen ko-koamisella on maassamme varsin menestyksekkäs historia; tämä jatkuu edelleen mm. Helsingin yliopiston luonnontieteellisen keskusmuseon koordinoiman Suomen kolmannen lintuatlaksen muodossa. Ympäristön tilan seurannassa pitkäaikaisseurantasarjat, kuten lintuatlaskartoitus,

ovat erittäin merkityksellisiä. Kansallisessa lintuatlas-hankkeessa lintulajien esiintymistieto kerätään 10 km x 10 km ruuduista koko Suomesta. Aiemmat lintuatlat on toteutettu vuosina 1974-1979 ja 1986-1989.

Rovaniemen lintuatlas- projekti toteutettiin vuosina 2009-2012. Hankkeen valmistelu käynnistyi kuitenkin jo syksyllä 2008. Hankeidea syntyi Arktisen keskuksen Luontoselvitys- ja YVA-palveluiden lintututkijoiden ja paikallisten lintuharrastajien välisissä tapaamisissa. Vuosina 2009-2012 kartoitettiin Rovaniemen pesimälinnuston nykytila sekä arvioitiin linnustossa tapahtuneita muutoksia ja niiden syitä. Erityishuomioita kiinnitettiin maankäytön suunnittelussa sekä ympäristön tilan seurannassa tarpeellisiin tietoihin linnustollisesti arvokkaista alueista sekä uhanalaisten ja Euroopan unionin lintudirektiivilajien esiintymistä. Rovaniemen kaupungin hallinnollisten rajojen sisälle sijoittuu kokonaan tai osittain 87 atlasruutua.

1.5.1. Lintumatkailuosahankkeen tausta

Monipuolisen linnuston on todettu lisäävän alueen viihtyisyyttä ja vetovoimaisuutta. Kaupunkilaisten kiinnostus lähiluontoon kohtaan on viime vuosina kasvanut: ympäristön tila, siinä tapahtuvat muutokset ja muutosten syyt ovat lisääntyvän huomion kohteena. Harrastajien aktiivisuus ilmoittaa luontohavaintojaan on sähköisen median myötä helpottunut ja lisännyt havaintomääriä. Harrastaja- ja kansalaistietoa hyödyntämällä voidaan koota varsin kattaviakin aineistoja eri eliölajien levinneisyyksistä ja runsauksista. Kaupunkiympäristön suunnittelusta ja valvonnasta vastaavat virkamiestahot tarvitsevat linnustotietoja maankäytön suunnittelun ja ympäristön tilan seurannan taustaksi. Ympäristösektori tarvitsee niin ikään tietoja erityisesti arvokkaista lintualueista sekä uhanalaisten, Euroopan unionin lintudirektiivin liitteessä I mainittujen lajien, Suomen erityisvasteuulajien sekä harvalukuisten lintulajien esiintymistä.

Myös matkailusektorille tiedot luontomatkailukohteiksi soveltuvista monipuolisista lintukohteista sekä kiinnostavien lintulajien esiintymispaikoista ovat arvokkaita. Lintumatkailun suosio on maailmalla kasvanut ja jatkaa kasvuaan edelleen. Suomessa lintumatkailua tarjoaa noin viisi täysin lintumatkailuun keskittyntä yritystä. Lapissa lintumatkailua ei ole tarjolla juuri lainkaan, jokunen yritys tarjoaa lintumatkailutuotteita yhdistettynä muuhun retkeilyyn.

Lähialueilla, kuten Kuusamossa ja Oulussa lintumatkailualanryttäjien toiminta on vilkasta. Lisäksi Lapin poikki Norjaan kulkee sekä järjestetyille matkoille osallistuvia että omatoimisia lintumatkailijoita, joille Lapin ohjelmapalveluyrityksillä ei tällä hetkellä ole lintujen suhteen paljon tarjottavaa. Tuotteistamalla lintumatkailu toimivaksi tuotteeksi myös pohjoisen yrityksillä on kuitenkin mahdollisuus olla mukana lintumatkailun kehittämisessä. Luontomatkailukohteiksi soveltuvien lintukohteiden sekä kiinnostavien lintulajien esiintymispaikkojen selvittäminen ja lopulta lintumatkailupaketin rakentaminen helpottaa lintumatkailun tarjonnan aloittamista.

1.6 Hankkeen tavoitteet

Rovaniemen lintuatlas- projektin tavoitteena on edistää kaupungin kestävästä kehitystä tarjoamalla työvälineitä alueen ekologisen tilan parantamiseen, ylläpitämiseen ja seurantaan. Projektilla pyritään edesauttamaan korkeatasoista kaupunki- ja taajamaympäristön suunnitteluprosessia. Yksityiskohtaisemmalla tasolla hankkeen tavoitteena on selvittää Rovaniemen alueella pesivien lintulajien levinneisyys ja runsaus sekä arvioida linnustossa tapahtuneita muutoksia ja niiden syitä. Koottuja lintutietoja voidaan hyödyntää kaupunkisuunnittelussa esimerkiksi pohdittaessa kaupungin uusia leviämissuuntia. Uutta lintutietoutta voidaan käyttää viheralueiden suunnittelussa ja hoidossa. Uhanalaisten lintulajien, EU:n lintudirektiivilajien, Suomen erityisvastuulajien sekä harvalukuisten lajien esiintymispaikat ovat arvokasta tietoa ympäristönsuojelu- ja matkailusektorille. Projektimateriaalia voidaan hyödyntää myös opetussektorilla.

Projektin avulla luodaan yhteistyöverkosto, jossa harrastaja- ja kansalaistieto kerätään, testataan ja muokataan ympäristön tilan arvioinnin ja seurannan käyttöön. Projektin kuluessa on pyritty verkostoitumaan paitsi kansallisella (Suomen lintuatlas, BirdLife Suomi) myös kansainvälisellä tasolla.

1.6.1. Lintumatkailuosahankkeen tavoitteet

Rovaniemen lintuatlas- projekti pyrkii edesauttamaan vetovoimaisen matkailuympäristön suunnitteluprosessia ja luo näin lisäedellytyksiä kesämatkailutuotteiden monipuolistamiseen lintuharrastajien ja tutkijoiden sekä matkailuyrittäjien välisellä yhteistyöllä. Lapin matkailulle tyypillistä on kausiluontoisuus. Erilaisia talviaktiiviteettien tarjonta on runsasta, mutta alueen kesämatkailun ongelmana on tarjonnan vähyys. Lintumatkailu voi hyvin tuotettuna vastata osaltaan tähän ongelmaan, edesauttamalla matkailuaktiiviteettien ympärivuotista toteuttamista sekä tuoda Rovaniemen ja koko Lapin matkailusektorille aivan uudenlaisen asiakasryhmän. Rovaniemen kaupunkilintuatlas- projekti edesauttaa lintumatkailun kehittämistä Rovaniemellä kartoittamalla kesämatkailukohteiksi soveltuvat lintupaikat, tuottamalla uutta tietoa tarkkailukohteiksi soveltuvista lintulajeista ja lintumatkailun mahdollisuuksista. Projektin aikana luotiin myös malli lintumatkailun tuotteistamiseksi Rovaniemelle ja eri toimijoiden välisen verkoston rakentamiseksi (esimerkiksi ohjelmapalveluyritykset, lintuharrastajat, majoituspalvelut, ravitsemuspalvelut) helpottamaan lintumatkailun toteuttamista. Malli on sovellettavissa myös muualle Lappiin.

2 Aineisto ja menetelmät

2.1 Lintumatkailua käsittelevä kirjallisuus

Kirjallisuudessa lintumatkailua käsitellään yleensä osana laajempaa wildlife- matkailun kategoriaa. Wildlife- matkailusta kirjallisuutta on runsaasti, kun taas lintumatkailu edustaa pienempää matkailun osa-aluetta. Etenkin suomalaiset lintumatkailua käsittelevät teokset ovat harvassa. Suomessa kuitenkin Matkailunedistämiskeskus (2009) on sivunnut myös lintumatkailua esimerkiksi Wildlife- matkailutuotteiden kehittämisstrategiassa. Niin suomalaista kuin ulkomaalaistakin lintumatkailua käsitellään muutamassa artikkelissa myös Södersvedin (2008) toimittamassa

Linnut- teoksessa. Niin luonto- kuin lintumatkailunkin suosion todetaan olevan nousussa. Suomessa on hyvät edellytykset lintumatkailun toteuttamiselle, tarvitaan kuitenkin asiantuntevia oppaita, joita myös Rovaniemen kaupunkilintuatlas- projekti pyrki löytämään.

Newsome, Dowling ja Moore (2005) ovat koonneet useista tieteellisistä tutkimuksista koostuvan, wildlife- matkailua laajasti käsittelevän teoksen. Kirjassa he toteavat wildlife- matkailusta tarjolla olevan tiedon olevan vielä alkutekijöissään. Mielenkiinto eläinten katselu- ja kuvausmatkailua kohtaan on jatkuvassa kasvussa ja tämä taas johtaa vauhdilla ja huolimattomasti suunniteltujen, vastuuttomien tuotteiden tarjontaan. Kunnollinen suunnittelu, matkailun eri tahojen välinen yhteistyö ja toiminnan tarkkailu ovat avainasemassa wildlife- matkailun järjestämisessä. Lisäksi tarvitaan lisää tutkimusta wildlife- matkakohteiden ekologisesta kestävyydestä sekä matkailun suunnittelusta. Tutkimus auttaa tulevaisuudessa alueiden hoidon ja suojelun suunnittelussa ja järjestämisessä (Newsome et al. 2005, 257, 266.) Pohjoista lintumatkailua suunniteltaessa avainasemaan nousevat ekologinen kestävyys ja yhteistyö. Lintumatkailun tavoitteena tulee olla alueiden käyttö kestäväällä tavalla, lintutietouden lisääminen sekä yrittäjien välinen yhteistyö kiinnostavien ja monipuolisten matkailutuotteiden tarjoamiseksi.

Wildlife- matkailun ympäristövaikutuksia on tutkittu paljon. Etenkin Australiassa on tehty paljon tutkimuksia wildlife- matkailun ja ympäristön suhteesta. Esimerkiksi Shackley (2005) on toteuttanut laajan kirjallisuuskatsauksen aiheesta, joskaan tutkimus ei keskittynyt pelkästään Australiaan, vaan käsitteli wildlife- matkailua maailmanlaajuisesti. Shackley tarjoaa näkökulmia wildlife- matkailun vaikutuksista ja suunnittelusta. Taloudellinen vauraus, ympäristön laatu ja sosiaalinen oikeus ovat avainasemassa suunniteltaessa toimivaa wildlife- matkailua. Tarvitaan myös kansallisia, alueellisia ja paikallisia strategioita. (Shackley 2006, 869.)

Hemmi (2005b) on pohtinut toimenpiteitä lintumatkojen järjestämiseksi teoksessaan Matkailu, ympäristö, luonto. Hän esittää useita tärkeitä näkökulmia, jotka on hyvä huomioida lintumatkailun suunnitteluvaiheessa. Hemmi painottaa retken ajoituksen tärkeyttä: touko-kesäkuu on muutto- ja soidinaikaa, jolloin lintujen havaitseminen ja kuuntelu on helppoa. Ulkomailta saapuvien matkailijoiden kiinnostuksen kohteina ovat Suomen tyypillisten elinympäristöjen linnut, kun taas muuttomatalla olevia arktisia lintuja ei pidetä yhtä kiinnostavina. Kiinnostavimpia lin-

tukohteita ovat lintujärvet ja -suot, ruohikkoiset merenlahdet, ulkomeren saaret, niemenkärjet, lehtometsät ja tunturit. Mitä enemmän lajeja voidaan havainnoida, sitä onnistuneempi lintumatka on. Retkeen tulisi siis sisällyttää useita erilaisia elinympäristöjä, kuten suot, metsät ja vesistöt. (Hemmi 2005b, 388-389, 396.) Lapin maakunnassa on tarjolla oikeastaan kaikki Hemmin luettelemat ympäristötyypit. Yhtenä Lapin vahvuuksista onkin karu, mutta monipuolinen luonto, joka tarjoaa mahdollisuuksia törmätä niin itäisiin taigametsän lajeihin kuin harvinaisiin tunturilintuihin.

Lintumatkailussa aikataulu ei saa olla liian tiukka, koska tarkkailu vie aikaa. Ohjelmaan voi sisällyttää tarkkailun lisäksi esimerkiksi dia- ja filmiesityksiä, lintuvalokuvausta, yöpymistä teltassa ja paikalliseen luontoon ja kulttuuriin tutustumista. Mukana oleva oppaan tulee ehdottomasti tuntea alueen linnut, niiden elintavat ja nimet asianomaisella kielellä. Ulkomaalaiset lintumatkailijat käyttävät lajien nimiä omalla äidinkielellään tieteellisten nimien sijaan. Ohjelman suunnitteluvaiheessa tulee turvautua paikalliseen asiantuntemukseen ja tutustua kohteisiin etukäteen. (Hemmi 2005b, 396.)

Lintumatkailua koskevassa esitteessä tulee mainita tarvittava varustus (esimerkiksi sadevaatteet, kiikarit, kaukoputket, kamerat, äänityslaitteet ja paristot) sekä retken vaativuus. Onnistuneen linturetken takaamiseksi ryhmäkoon ei saa olla kovin suuri. Retkikohteessa tai sen läheisyydessä on hyvä olla lintutorni ja tarvittaessa tarkkailusuojia sekä liikkumisen helpottamiseksi pitkospuita. Kestävän matkailun ehtojen täyttymiseksi on myös tärkeää muistaa, että suojelualueilla liikuttaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota eläinten rauhan ja elinympäristön säilyttämiseen. (Hemmi 2005b, 396.)

Lapin matkailua kriittisesti tarkastellut kirjailija ja toimittaja Tapani Niemi (2000, 2004) on käsitellyt teoksissaan myös lintumatkailua ja sen mahdollisuuksia Lapissa ja antaakin monia kiinnostavia ideoita lintumatkailun toteuttamiseen. Niemen mukaan lintumatkailu voisi tuoda lisäväriä pohjoisen matkailun hiljaiseen kesään. Matkailu tulisi kuitenkin tuotteistaa niin, että lappilaisuus näkyisi siinä. Tämä olisi myös erinomainen tapa erilaistaa lintumatkailutuotteet muualla maailmassa tarjottavista vastaavista tuotteista.

Niemi ehdottaa esimerkiksi tarinaperinteen elvyttämistä lintumatkailussa. Niemi kehottaa lintumatkailun laajentamista lintutieteen ulkopuolelle ja lintuharrastajien henkilökohtaisten motiivien huomioimista sekä vanhojen uskomusten ja tarinoiden hyödyntämistä myös lintumatkailussa. (Niemi 2004, 125.) Tarinoita on tuotteistettu onnistuneesti ja tarinoilla voikin olla valtava voima. Tarina on tärkeä metodi matkailussa, se on väline lähestyä vierasta kohdetta. Tarina tekee vaikkapa menneen maailman tai vieraan kulttuurin henkilökohtaisesti koettavaksi ja ymmärrettäväksi. Niemen mukaan toinen hyvä tapa tutustua uusiin kohteisiin on kävely. Rauhallisesti kävellen, ilman kiireistä aikataulua ihmisen on helppo oppia uutta ja rentoutua. (Niemi 2000, 91, 95.)

Rauhallisuuden ja hiljaisuuden arvostuksen lisääntyessä urbaanin elämän keskellä linturetkien tarjoamat mahdollisuudet rauhoittumiseen tulee ottaa huomioon. Verkkainen "lintukävely" lammen ympäri tai tarinallinen tuokio myyttisistä lintu-uskomuksista Lapissa vie ajatukset pois arjesta ja tarjoaa matkailijoille samalla palan aitoa Lappia. Lintumatkailun tuotteistamisessa ei tarvitse mennä äärimmäisyyksiin, lintujen lisäksi aitous ja yksinkertaisuus riittävät takaamaan onnistuneen kokemuksen.

Lintukohteista maailmalla on tehty useita erilaisia oppaita. Ruotsalainen ornitologi Gustaf Aulén listaa Skandinavian lintukohteita käsittelevässä kirjassaan 200 lintukohdetta. Skandinavian vahvuudeksi muuhun Eurooppaan nähden hän mainitsee koskemattoman luonnon, mikä mahdollistaa lintujen tarkkailun lähestulkoon kaikkialla. Aulén mainitsee Suomesta useita lintukohteita lähinnä etelärannikolta ja saaristosta, esimerkiksi Lågskär, Hanko ja Espoon Laajalahti sekä itärajan tuntumasta esimerkiksi Parikkalan Siikalahti sekä Sääperi. Pohjoisempana taas Liminganlahti sekä Kuusamon Toranki ja Valtavaara. Lapissa kiinnostavia kohteita ovat Oulangan kansallispuisto, UKK-puisto, Pallas-Ounastunturin alue ja Kilpisjärven Saana. (Aulén 1996, 7, 48-49.)

Suomessa on runsaasti muitakin upeita lintukohteita, osaan pääsee autoillen ja osan saavuttaa vasta pitkän patikoinnin jälkeen. Hyviä oppaita kotimaan lintukohteista ovat tehneet esimerkiksi Laaksonen ja Lumiaro (2011), jotka esittelevät 100 suomalaista lintukohdetta, jotka ovat saavutettavissa autoillen. Myös Holopainen (1995) on kattavasti käynyt läpi maamme lintukohteita, joista osan saavuttaminen vaatii myös halua retkeillä erämaassa. Molemmissa kirjoissa ovat

hyvin esillä myös Lapin tunnetuimmat lintukohteet, joita myös ohjelmapalveluyritysten on mahdollista toiminnassaan hyödyntää.

2.1.1 Lintumatkailua koskeva tutkimus ulkomailla

Maailmalla on tehty useita tutkimuksia lintumatkailusta. Suuressa osassa näistä on keskitytty suojelunäkökulmaan, mutta useat tutkimukset antavat myös viitteitä esimerkiksi matkailijoiden kiinnostuksenkohteisiin. Erityisen paljon lintumatkailua koskevia tutkimuksia on tehty Australiassa. Australian lintumatkailua ovat tutkineet esimerkiksi Jones ja Buckley (2001). Materiaali kerättiin haastattelemalla sekä sähköpostikyselyillä. Lintumatkailijat ympäri maailmaa ovat yleensä varakkaita ja hyvin koulutettuja ja majoituksen sekä ruuan suhteen vaaditaan laatua. Lintuharrastajat matkustavat yleensä alueille, joissa on mahdollisuus joko nähdä jotain tiettyä lajia tai joissa lintuja on suuria määriä. Lintumatkailun taloudellisia vaikutuksia tulisi tutkia enemmän, ne osoittautuvat usein luultua suuremmiksi. (Jones & Buckley 2001, 6, 17, 21.)

Myös Australialainen organisaatio Tourism Queensland on käynyt läpi paikallista lintumatkailua ja sen markkinoita koskevia tutkimuksia. Lintumatkailijoilla on tapana suunnitella matkansa tarkasti etukäteen. Internetiä ja lintuharrastajien yhteisöjä käytetään paljon tiedon hankkimiseen. Lintuharrastajat osallistuva monentyyppisiin aktiviteetteihin, kuten puolen päivän ja päivän mittaisille retkille sekä useamman päivän mittaisille retkille, joihin sisältyy majoitus sekä asiantuntijan opastamille retkille. Lisäksi halutaan valokuvata, osallistua lintukävelyille, räätälöidyille retkille sekä lintulaskentoihin. (Tourism Queensland 2002, 1-2.)

Ryhmäkoot lintumatkailussa ovat yleensä pieniä, tavallisesti retkelle lähdetään yhden matkakumppanin kanssa. Suuremmat, 10 henkilön tai yli 10 henkilön ryhmät ovat harvinaisia. Oppaalla ja hänen asiantuntemuksellaan on lintumatkailussa suuri rooli. Markkinoinnissa on tärkeää panostaa erityisesti selkeisiin Internet-sivuihin ja pyrkiä erottumaan muista vastaavista tuotteista. Lintumatkailun ongelmana on, etteivät pätevät oppaat ja matkailupalveluiden tarjoajat kohtaa toisiaan, eivätkä tee yhteistyötä. Lintumatkailun kehittämisen mahdollisuudet voisivat kas-

vaa suuresti eri toimijoiden verkostoitumisen myötä, jolloin tuotevalikoimaa voitaisiin huomattavasti laajentaa ja tuotteiden myyntiä edistää. (Tourism Queensland 2002, 3-5.)

Tutkimuskatsaus on toteutettu Australiassa vuonna 2002, mutta sen tulokset ovat sovellettavissa myös Lapin tilanteeseen tällä hetkellä. Yhteistyön, markkinoinnin ja pätevien oppaiden tarve lintumatkailun kehittämiseksi on ilmeinen myös pohjoisessa.

Moscardo ja Saltzer (2005) ovat tehneet Australiassa ja Uudessa-Seelannissa matkailijoiden ja villieläinten kohtaamia käsittelevän tutkimuksen. Materiaali kerättiin kyselylomakkeilla lähes viideltätuhannelta wildlife- matkailijalta. Vastaajat arvostivat kokemuksessa eniten vapaiden eläinten näkemistä niiden luonnollisessa elinympäristössä sekä harvinaisten tai erikoisten eläinten näkemistä. Myös oppimisen vaikutus korostui - uusia asioita oppineet matkailijat olivat tyytyväisempiä. (Moscardo & Saltzer 2005, 5-6.)

Harwood (2008) on tutkinut yhteisöllisten lintumatkailukohteiden suunnittelua ja kehittämistä englantilaisten lintujentarkkailijoiden avulla. Tutkimuksessa korostui markkinoiden tarpeiden ymmärtäminen, matkailijoiden tarpeista tarvitaan lisää tutkimusta. Lisäksi yhteisöllisten lintumatkailukohteiden kehittämisessä tulisi lähteä liikkeelle kaikkien maankäyttömuotojen huomiomisesta. Vain yhteisen päätöksenteon avulla voidaan saavuttaa halutut tulokset ja kehittää toimivaa lintumatkailua. (Harwood 2008, 1, 10.)

Puhakka ym. ovat tutkineet lintumatkailua Perussa, tarkoituksenaan suojelun ja luontomatkailun tarpeiden yhdistäminen. Suojelun korostaminen luontomatkailussa on tärkeää, kuten myös käytännöllisten ratkaisujen kehittäminen suojelulle. Yhtenä ratkaisuna on sekä ympäristöllisesti että sosiaalisesti kestävä matkailu. Tutkijat kehittivät tätä varten metodin, jonka avulla voidaan yhdistää tietoa suojelutarpeista sekä matkailun taloudellisista mahdollisuuksista alueella. Osana tutkimusta alueen matkailun avainhenkilöitä haastateltiin Perun tärkeiden lintumatkailukohteiden selvittämiseksi. Lisäksi lintumatkailijoille toteutettiin kysely, jossa selvitettiin lintumatkailijoiden mielestä kiinnostavimpia lintulajeja sekä Perun vahvuuksia ja heikkouksia matkakohteena. Lintuharrastajien kyselyt lähetettiin kolmella eri sähköpostilistalla oleville lintuharrastajille. Myös lintumatkailua tarjoavien yritysten tuotteet analysoitiin tarjonnan kartoittamiseksi sekä lintukohteiden selvittämiseksi. (Puhakka et al. 2011.)

Lintuharrastajien 47 vastauksen tulokset analysoitiin, jonka jälkeen selvitettiin millä alueilla kiinnostavimmat lintulajit sijaitsivat ja alueen vahvuudet ja heikkoudet listattiin. Lintuharrastajat kiinnittivät huomiota lintukohteen monipuoliseen luontoon, lintujen määrään ja kotoperäisiin lajeihin. Muina vahvuuksina pidettiin alueen monimuotoisuutta, hyvää matkailuinfrastruktuuria, ja palveluita sekä helppoa pääsyä kohteisiin. Osa vastaajista piti tärkeänä myös lintumatkailun yhdistämistä arkeologisiin nähtävyyksiin. Heikkouksina taas pidettiin alueita, joilta matkailuinfrastruktuuri ja palvelut puuttuvat, huonoja kulkuyhteyksiä, turvallisuuden puutetta sekä hyvien oppaiden puutetta. Lisäksi huomiota kiinnitettiin suojelun tarpeeseen. (Puhakka et al. 2011.)

IBA- (Important Bird Area) karttojen avulla selvitettiin eniten suojelun tarpeessa olevat alueet. Kiinnostavimpien lintualueiden ja IBA- alueiden vertailussa taas selvitettiin alueet, joilla lintumatkailua voidaan toteuttaa. Näin saatiin väline suojelun ja lintumatkailun onnistuneen yhdistämisen helpottamiseksi. (Puhakka et al. 2011.)

2.1.2 Lintumatkailua koskeva tutkimus Suomessa

Suomessa lintumatkailua on tarjolla vielä varsin vähän ja vähissä ovat myös aiheesta tehdyt tutkimukset. Useissa teoksissa lintumatkailua kuitenkin sivutaan esimerkiksi luontomatkailun yhteydessä sen osa-alueena. Matkailun edistämiskeskus on kartoittanut eläintenkatselu ja -kuvauspalveluja matkailutuotteena tarjoavia yrityksiä Suomessa sekä toteuttanut kyselyn matkailuyrityksille. Sähköpostitse toteutettuun kyselyyn vastasi 14 yritystä. Yritysten tekemien arvioiden mukaan heidän asiakkaistaan noin viidennes oli ammattikuvaajia, hieman yli puolet harrastajia ja noin neljännes satunnaisia kävijöitä tai matkailijoita. Asiakkaiden keskimääräinen viipymä matkailuyrityksen omalla paikkakunnalla oli 4 – 5 vuorokautta. Kyselyssä yrityksiä pyydettiin mainitsemaan kolme myydyintä tuotepakettiaan. Pääsääntöisesti tuotteet ovat sulan maan ajan tuotteita, joskin jonkin verran talvitarjontaaakin löytyi. Tuotteen keston osalta painopiste oli lyhyissä, yleisimmin 1-2 vuorokauden mittaisissa tuotteissa. (MEK 2008, 6, 8, 12, 15.)

Eläintenkatselu ja -kuvauspalveluja matkailutuotteina tarjoavien yritysten tärkeimpiä yhteistyötahoja olivat yrityksen oman alueen matkailumarkkinoinnista ja yhteismarkkinoinnista vastaavat organisaatiot. Tuotannollisella puolella yritykset tekevät yhteistyötä sekä toisten eläinten-

katselu ja -kuvauspalveluja tarjoavien yritysten kanssa että muita matkailupalveluja tarjoavien yritysten kanssa. Eläintenkatseilu ja -kuvauspalveluyritysten yhteistyömuotoina mainitaan yhteisten kojujen käyttö. Ulkomaiset matkanjärjestäjät ovat myös tärkeitä yhteistyökumppaneita. (MEK 2008, 16.)

MEK on laatinut myös wildlife- matkailutuotteiden kehittämisstrategian vuosille 2009-2013. Luonnontarkkailu ja -kuvaus ovat merkittäviä matkustusmotiveja ja maailman wildlife- matkailun kooksi onkin arvioitu 12 miljoonaa matkaa vuosittain. Suomen vahvuuksia wildlife- matkailussa ovat harva asutus ja laajat erämaa-alueet. Suomi on vielä "aito" matkakohde. Jokamiehen oikeudet puolestaan antavat mahdollisuuden kulkea vapaasti. Asiakkaalle Suomen puhtaus ja turvallisuus ovat ensiarvoisia valtteja. Suomen monipuolinen ja osaltaan ainutlaatuinen eläimistö esim. havumetsäalueen eläimistö ja linnut luovat monipuoliset mahdollisuudet tarkkailla ja kuvata. Neljä vuodenaikaa luo erilaisia olosuhteita ja tilanteita. MEK pitää kuitenkin kauden lyhyttä ongelmana lintumatkailussa (MEK 2009a, 5-6.) Lapista katsottuna lintumatkailukausi on kuitenkin edullinen: kausi ajoittuu kevääseen ja kesään, jolloin pohjoisessa on matkailun suhteen hiljaisempaa.

Lintumatkailussa omatoimimatkailu lisääntyy hurjaa vauhtia, kun perinteinen matkanjärjestäjien kautta tuleva ryhmämatkailu vähenee. Tämä vaatii tuotteiden avaamista, uudenlaista hinnoittelua ja nettikaupan tehostamista. Suomessa on vahva luontokuvauskulttuuri, jota ei ole muualla Euroopassa samassa mittakaavassa. Lisäksi yrittäjät ja oppaat ovat ammattitaitoisia. (MEK 2009a, 5-6.)

Eläintenkatseilu ja -kuvauspalveluja matkailutuotteina tarjoavien yritysten tärkeimpiä yhteistyötahoja ovat yrityksen oman alueen matkailumarkkinoinnista ja yhteismarkkinoinnista vastaavat organisaatiot. Tuotannollisella puolella yritykset tekevät yhteistyötä sekä toisten eläintenkatseilu ja -kuvauspalveluja tarjoavien yritysten kanssa että muita matkailupalveluja tarjoavien yritysten kanssa. Ulkomaalaiset matkanjärjestäjät ovat myös tärkeitä yhteistyökumppaneita. (MEK 2009a, 4.)

Tuotteita on tarjolla vielä suhteellisen vähän. Tuotekehityksen tueksi tarvittaisiin lisää tietoa asiakkaista sekä nykyisistä että potentiaalisista. Lisäksi yrittäjien ja eri intressiryhmien kateus ja

sisäiset riidat tulisi kääntää positiiviseksi yhteistyöksi. Sidosryhmät tulisi saada mukaan kehittämään teemaa ja osaltaan myös selkeitä signaaleja sitoutumisesta organisaatioiden kaikilla tasoilla. (MEK 2009a, 7.)

MEK on laatinut lisäksi Wildlife matkailutuotteiden toimenpidesuunnitelman vuosille 2009-2013. Wildlife- matkailun keskeisiä kehittämiskohteita ovat saavutettavuuden parantaminen, tuotekehitys, osaamisen kehittäminen, wildlife- toiminnan vahvempi tukeminen ja markkinointiyhteistyön kehittäminen. Kehittämistoimenpiteet ovat toteutettavissa mm. paremmin olemassa olevia määrärahoja käyttämällä, nykyisiä toimintatapoja tehokkaammin hyväksikäyttäen, hankerahoituksella ja yrittäjien panostuksella. (MEK 2009b, 2.)

Honkola on tehnyt Rovaniemen ammattikorkeakoululle opinnäytetyön Lintumatkailun mahdollisuuksista Lapissa. Työ on tapaustutkimus Lapin Safarit Oy:stä. Honkolan mukaan tärkein jake-lutie lintumatkailun kannalta on suoramarkkinointi harrastajille ja lintujärjestöille. Kuten Matkailunedistämiskeskus (MEK2009a, 7), myös Honkola on huomannut kateuden olevan lintumatkailun haasteena Lapissa. Ongelmana on lisäksi yhteistyön puute. (Honkola 2001, 1.) Ilman toimivaa yhteistyötä kaikenlaisen matkailun toteuttaminen on haastavaa. Lintumatkailu on vasta kehitysvaiheessa ja matkailun käynnistäminen vaatii toimivia yhteistyöverkostoja eri yrittäjien, lintuharrastajien ja matkailijoiden kesken.

Tuokko on toteuttanut Kajaanin ammattikorkeakoululle opinnäytetyön lintumatkailun mahdollisuuksista Kainuussa. Hän lähetti kyselylomakkeen paikalliselle lintuasiantuntijalle, luontomat-kailuasiantuntijalle sekä luontoyrittäjälle. Tuokon mukaan Kainuun lintumatkailu on tällä hetkel-lä paljolti omatoimimatkaillijoiden varassa. Luonto- ja lintukuvaus ovat matkailijoiden keskuu-dessa suosittuja. Kuvauksissa voi hyödyntää paikallisia piilokojuyrittäjiä, joita on Kainuun alueel-la eniten koko Suomessa. Lintumatkailun esteenä pidettiin muun muassa tuotteistamisen ja koulutuksen puutetta. Kainuussa on useita lajeja, joita on vaikeaa tavata muualla. Niitä on mahdollisuus nähdä ja kuulla, kunhan kaikki muut lintumatkailuun liittyvät puutteet on korjattu. Työtä on vielä paljon, mutta mahdollisuudet lintumatkailulle Kainuussa ovat hyvät. (Tuokko 2009, 25-26.)

Koulutuksen ja tuotteistamisen puute ovat tuttuja ongelmia myös Lapissa. Pätevien oppaiden ja huolella tehtyjen tuotteiden myötä lintumatkailulla on hyvät mahdollisuudet menestyä pohjoisessa, missä joka tapauksessa on tarjolla kiinnostavia lajeja sekä kuvauskohteita.

2.2 Aluerajaus

Rovaniemen kaupunkilintuatlas- projektin aikana toteutettiin yhteensä kolme kyselyä potentiaalisten lintuoppaiden löytämiseksi, lintumatkailun mahdollisuuksien selvittämiseksi ja valmiin lintumatkailupaketin rakentamiseksi. Kyselyt suunnattiin koko Lapin lintuharrastajille, Rovaniemen ohjelmapalveluyrityksille sekä lintumatkailun sidosryhmille (BirdLife Suomi, Lapin lintutieteellinen yhdistys, luontokuvaajat, luonnonsuojeluorganisaatiot, Lapin liitto, Lapin kuntien matkailuneuvontapisteet). Ohjelmapalveluyritysten osalta mukana ovat Rovaniemen ja sen lähialueen yritykset, mutta projektin tavoitteiden mukaisesti lintumatkailupaketti on sovellettavissa myös muualle Lappiin.

2.3 Lintumatkailun kehittämiseen pyrkivät kyselyt

Rovaniemen ja Lapin lintumatkailun mahdollisuuksien selvittämiseksi toteutettiin kevään 2012 aikana kolme kyselyä. SWOT- kyselyn avulla kartoitettiin Lapin vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia sekä uhkia lintumatkailun suhteen. Kysely suunnattiin Rovaniemen ohjelmapalveluyrityksille sekä lintumatkailun sidosryhmille (BirdLife Suomi, Lapin lintutieteellinen yhdistys, lappilaiset luontokuvaajat, Lapin kuntien luonnonsuojeluorganisaatiot, Lapin liitto, Lapin kuntien matkailuneuvontapisteet). Kysely toteutettiin sähköisessä muodossa Webropol- kyselynä ja kysely lähetettiin vastaajille sähköpostitse 23.4.2012. Ennen vastausajan umpeutumista (16.5.2012) kyselystä lähetettiin yksi muistutusviesti. SWOT- kysely lähetettiin yhteensä 47:lle lintumatkailun kannalta oleelliselle sidosryhmän edustajalle. Vastaajien joukossa oli luontokuvaajia, lappilaisia luonnonsuojeluyhdistyksiä, kuntien matkailuneuvontoja, lintuharrastajien yhdistyksiä ja matkailuorganisaatioita. Lisäksi kysely lähetettiin 4.5.2012 sähköpostiin 53:lle ohjelmapalveluyritykselle ja jälkepäin siitä lähetettiin yksi muistutusviesti.

Rovaniemen kaupunkilintuatlas- projekti sai luvan lisätä Lapin lintutieteellisen yhdistyksen kotisivuille linkin Rovaniemen alueen lintuharrastajien kyselyä varten 16.2.2012 pidetyssä yhdistyksen hallituksen kokouksessa. Kyselylomakkeiden testaamisen jälkeen lintuharrastajien kysely muutettiin sähköiseen Webropol- muotoon ja sille luotiin linkki Lapin lintutieteellisen yhdistyksen etusivulle (www.lly.fi) 23.4.2012. Linkki oli aktiivinen sen luomispäivästä lähtien, joskin vuorokausi aktivoinnin jälkeen linkkiin tehtiin muutoksia ja se oli kaksi vuorokautta poissa toiminnasta. Ennen vastausajan umpeutumista (15.5.2012) lähetettiin kaksi muistutusviestiä. 10.5.2012 linkki kyselyyn lähetettiin myös Lapin lintutieteellisen yhdistyksen sähköpostilistalle ja siitä lähetettiin muistutusviesti kerran. SWOT-kyselyyn luotiin lisäksi linkki LLY:n sivuille 10.5.2012. Vastausprosentin jäädessä odotettua alhaisemmaksi, lähetettiin lisäksi 11.5.2012 65:lle rovaniemeläiselle lintuharrastajalle postitse vastauskuoren kera harrastajien kysely sekä SWOT- kysely. Lintuharrastajille suunnatun kyselyn tarkoituksena oli selvittää lintuharrastajien mahdollisuuksia toimia tarvittaessa freelancer- oppaina paikallisissa luontomatkailuyrityksissä. Lintuharrastajilta kysyttiin lintulajien tunnistustaidoista, lintuihin liittyvistä harrastuksista sekä paikallisesta luonnontuntemuksesta. Lisäksi kartoitettiin potentiaalisten oppaiden kielitaitoa, autonkäyttömahdollisuuksia, opastuskokemusta, sekä valmiuksia oppaana toimimiseen. Lopuksi kysyttiin lintujentarkkailun eettisiä näkökohtia sekä kartoitettiin Rovaniemen ja Lapin kiinnostavia lintukohteita ja lintulajeja.

Yrittäjäkyselyssä selvitettiin Rovaniemen alueen luontomatkailutuotteita tarjoavien ohjelmapalveluyritysten tarpeita sekä kiinnostusta lintumatkailun toteuttamiseen. Kysely lähetettiin Webropol- muodossa yritysten sähköposteihin 23.4.2012 sekä postikyselynä vastauskuoren kera 4.5.2012 yhdessä SWOT- kyselyn kanssa yhteensä 53:lle Rovaniemellä ja sen lähialueella toimivalle ohjelmapalveluyritykselle. Ennen vastausajan umpeutumista (15.5.2012) yrityksille lähetettiin kaksi muistutusviestiä. Lisäksi yhden vastaajan vastauksia täydennettiin puhelinhaastattelulla 14.5.2012. Ohjelmapalveluyrityksiltä kysyttiin kiinnostusta lintumatkailuun, nykyisten lintumatkailutuotteiden muotoa tai vastaavasti sitä, miksei yritys tällä hetkellä tarjoa lintuihin liittyviä tuotteita. Yritysten mielipiteitä kartoitettiin myös erilaisten lintumatkailutuotteiden ominaisuuksien suhteen sekä lintuoppailta toivottujen ominaisuuksien suhteen. Yrityksiltä kysyttiin myös tarvetta ja halua investoida lintumatkailuun. Lisäksi verkostoitumismahdollisuuksia

sekä lintumatkailua tukevan palvelurakenteen riittävyttä Rovaniemen alueella tiedusteltiin. Lopuksi kysyttiin yritysten näkemystä potentiaalisesta asiakaskunnasta. Yritysten yhteystiedot saatiin Rovaniemen matkailuneuvonnasta sekä Internetistä.

SWOT- kysely oli suurimman yleisön tavoitettavissa ja siihen tulikin vastauksia yhteensä 23 kappaletta, joista sähköisen kyselyn vastauksia 20 ja postitse saapuneita vastauksia 3. Lintuharrastajien kyselyyn vastasi yhteensä 20 henkilöä, 18 sähköiseen kyselyyn ja kaksi postikyselyyn. Ohjelmapalveluyritysten kyselyyn vastasi 13 yritystä, joista kymmenen vastasi sähköiseen kyselyyn ja kolme postikyselyyn. Vastausprosentti yritysten kohdalla oli 25%. SWOT- kyselyssä ja lintuharrastajien kyselyssä potentiaalisten vastaajien tarkkaa määrää ei tiedetä, koska LLY:n kotisivuilla olleisiin linkkeihin on ollut mahdollisuus vastata kenellä tahansa lintuharrastuksesta, opastoiminnasta ja lintumatkailusta kiinnostuneella.

3 Tulokset

3.1 SWOT- kyselyn tulokset

SWOT-analyysillä kartoitetaan matkailuyrityksen toiminnan sisäisiä vahvuuksia ja heikkouksia sekä tulevaisuudessa odottavia ulkoisia uhkia ja mahdollisuuksia. (Strengths-vahvuudet, Weaknesses-heikkoudet, Opportunities-mahdollisuudet, Threats-uhkat). (Pesonen et al. 2000, 123.) Tässä projektissa SWOT-analyysin avulla on hahmoteltu koko Lapin lintumatkailua. Kyselyyn vastasi yhteensä 23 henkilöä tai organisaatiota.

3.1.1 Lintumatkailun vahvuudet Lapissa

Lapin lintumatkailun vahvuuksina nähtiin luontomatkaillen perinteisiä vetonauloja, kuten valoisat kesät, ainutlaatuinen talvi, eri vuodenaajat, kaunis ja puhdas monimuotoinen, luonnontilainen ja erämainen luonto sekä jokamiehenoikeudet ja vesistöt. Arktista ympäristöä ja laajoja,

harvaan asuttuja erämaita pidettiin kiinnostavina. Hiljaisuuden todettiin myös olevan tärkeä vetonaula. Lisäksi useita mainintoja saivat aapasuot, joiden nykyinen matkailukäyttö on vähäistä, mutta joissa on runsaasti potentiaalia matkailun kannalta. Vastaavia soita on vaikea löytää muualta. Lappi nähtiin ympäristövastuullisena ja turvallisenä matkakohteena. Lapin koettiin myös luontomatkailualueena lunastaneen paikkansa: vaikka lähellä on puhdas luonto ja erämaa, ovat silti kaikki mukavuudet ja korkeatasoiset palvelut halutessa tarjolla. Valmis matkailun infrastruktuuri sekä hyvät tietoyhteydet auttavat matkailun toteuttamista sekä uusien matkailuyrittäjien toiminnan aloittamista. Lisäksi Lapissa on paljon kokemusta ja osaamista matkailun saralla, jota todennäköisesti voi soveltaa myös lintumatkailuun. Myös Lapin imagon luontomatkailukohteena koettiin edesauttavan lintumatkailun toteuttamista. Imagoa kohottaa esimerkiksi Lapin hyvä suojelualueverkosto. Lappi on turvallinen matkakohde, missä ihmisiin voi luottaa. Suomessa lisäksi jokamiehenoikeudet helpottavat luontomatkailun toteuttamista. Lappi nähtiin monipuolisena matkakohteena, jolla on paljon tarjottavaa ja rajattomasti mahdollisuuksia.

Vahvuksina viitattiin myös hyviin kulkuyhteyksiin: Lapissa on tarpeeksi lentokenttiä, sekä hyvät juna- ja bussiyhteydet pääreittejä pitkin, mikä sopii myös ympäristötietoisille matkustajille mainiosti. Metsäautoreittejä koettiin olevan runsaasti, mutta toisaalta epäiltiin myös kulkuyhteyksien puutetta lintupaikoille. Jäämeren läheisyys koettiin hyvänä mahdollisuutena linturetkien järjestämisessä: sisämaakohteiden ohella lintumatkailijoille voi tarjota myös mahdollisuutta merilintujen tarkkailuun. Lintujen määrä Lapissa herätti ristiriitaisia tunteita. Toisaalta Lapissa koettiin olevan paljon lintulajeja ja kuitenkin toisaalta linnuston todettiin olevan Lapissa suhteellisen pieni. Samat tahot näkivät linnuston määrän sekä runsaana, että pienenä. Asiaan voi vaikuttaa esimerkiksi Norjan läheisyys: Lapin linnustoa verrataan Norjan runsaaseen linnustoon. Lapissa on kuitenkin kiinnostavien arktisten lajien lisäksi myös sellaisia lajeja, joita Norjassa ei voi nähdä. Tämä tekee vertaamisen haastavaksi. Lapin lintulajistoon kuuluu esimerkiksi tunturilintuja sekä kiinnostavia, etenkin itäisesti levinneitä lintulajeja (esimerkiksi sinipyrstö), joita ei voi havaita Länsi-Euroopassa muualla. Lapissa nähtiin myös olevan monipuolista lintujen tuntemukseen liittyvää osaamista. Lisäksi Lapissa on hyvä retkeilyreitiverkosto ja valmiita pitkospuureittejä useille lintutorneille sekä runsaasti autiotupia, joita lintumatkailussa myös voitaisiin

hyödyntää. Lapin linnusto myös tunnetaan hyvin ja siitä on olemassa jatkuvasti päivittyvää tietoa Internetissä.

3.1.2 Lintumatkailun heikkoudet Lapissa

Heikkoutena nähtiin kuitenkin tarkan tiedon puuttuminen linnustosta. Linnuston erottuvuutta edukseen muihin lintukohteisiin nähden epäiltiin. Lisäksi lintutorneja ja piilokojuja ei koettu olevan tarpeeksi matkailun järjestämistä ajatellen, eivätkä hyvät lintupaikat ole tiedossa. Toiminnan ja ideoiden puutteen nähtiin hidastavan lintumatkailun kehittämistä. Todettiin myös tietämyksen ja kokemuksen lintumatkailun suhteen olevan heikoissa kantimissa. Rajoittuuko esimerkiksi säistä riippuvainen, muutamien viikkojen mittainen sesonki pelkästään lyhyisiin muuttoaikoihin? Omat haasteensa lintumatkailulle asettaa myös pitkä talvi. Tällä hetkellä lintumatkailutuotteita ei ole tarjolla läheskään tarpeeksi. Esiin nousivat tuotteistamisen, tuotekehityksen ja markkinoinnin puute, joihin taas osaltaan vaikuttaa myöskin heikkoutena nähty yhteistyön ja verkostoitumisen puute. Lisäksi markkinointi, tuotteistaminen ja käytännön toteutus on iso haaste - pelkkä retkeily ei riitä, matkailijoiden pitää myös nähdä lintuja. Epäiltiin resurssien riittävyyttä markkinoinnin suhteen ja koettiin Lapin olevan maailmalla vielä tuntematon matkakohde. Lapilla ei myöskään ole esimerkiksi Kuusamon kaltaista mainetta lintumatkailukohteena, vaikka Itä-Lapissa on periaatteessa sama linnusto. Yhteistyötä peräänkuulutettiin monen eri tahon suhteen: majoitus, muu ohjelmalvelutoiminta, lintuharrastajat, yhteen sovitettut markkinointi- ja myyntikanavat sekä ostamisen helppouden järjestäminen vaatisi kaikilta tahoilta halua verkostoitua. Heikkoudeksi mainittiin myös Lapin korkea hintataso.

Luonto-oppailla todettiin olevan lintujen suhteen puutteellinen lajintuntemus ja myös kielitaidon riittävyyttä epäiltiin. Heikkoutena nähtiin myös koulutuksen puute. Lintumatkailusta kiinnostuneille yrityksille tai oppailla ei ole tarjolla koulutusta aiheesta, vaan toiminta tulisi kyetä aloittamaan yksin tyhjästä. Yrittäjillä ei ole selvää käsitystä lintumatkailusta tai sen mahdollisuuksista. Missään ei myöskään mainosteta Lapin mahdollisuuksia lintumatkailussa. Lintumatkailun kehittämistä todettiin hidastavan myös aiheen väheksyminen lintumatkailun kausiluontoisuuden vuoksi. Osa nimesi heikkoudeksi myös Lapin etäisen sijainnin esimerkiksi muuhun

Eurooppaan nähden. Toisissa vastauksissa kulkuyhteyksien toimivuutta kiiteltiin, mutta osa kuitenkin epäili julkisen liikenteen tehokkuutta Lapissa, etenkin välimatkojen ollessa pitkiä. Useiden kohteiden saavuttamiseksi matkailija joutuu näkemään vaivaa ja liikkumaan pitkähköjä matkoja maastossa. Reitittäminen, liikkumisen helpottaminen ja ihmisten huoltaminen esimerkiksi pitkospuilla, ylityspaikoilla ja hyvin varustetuilla taukopaikoilla taas vaativat suuria investointeja. Ympäristön suhteen vastaajia huolestutti Lapin metsien muuttuminen yksipuolisiksi mäntyviljelmiksi, mikä taas heikentää paikallisen luonnon vetovoimaa. Myös osan lintulajistosta todettiin olevan erityisen suojelun tarpeessa, mikä tulee huomioida matkailussa.

3.1.3 Lintumatkailun mahdollisuudet Lapissa

Lapin matkailussa todettiin olevan tilausta kesämatkailutuotteille, etenkin hiljaiselle kaudelle touko-kesäkuun tietämällä. Pohdittiin myös mahdollisuutta hyödyntää samoja matkailualueita sekä talvi että kesäaikaan, jolloin alueet olisivat tehokkaammassa käytössä. Lintumatkailu nähtiin vielä käyttämättömänä resurssina Lapin matkailussa. Lintumatkailussa taas olisi mahdollista hyödyntää esimerkiksi runsaita lintukosteikkoja ja petolintujen kuvaamista. Myös pesäpohjien rakentaminen linnuille hyödyttäisi sekä pesiviä lintuja että lintumatkailijoita. Lintumatkailun ajateltiin työllistävän yhden yrityksen ja muutaman kausioppaan. Lintumatkailu voisi tuoda mukanaan myös ainakin osa-aikaisia työpaikkoja syrjäseuduille. Lähellä olevan luonnon nähtiin mahdollistavan lintumatkailun jopa taajamien keskustoissa. Luonnon koettiin myös erottavan Lapin edukseen muusta Suomesta ja valoisien kesäöiden luovan matkailun kannalta monenlaisia mahdollisuuksia.

Mahdollisuuksina lintumatkailussa nähtiin markkinoinnin parantaminen. Lapin lintumatkailu olisi tuotava esiin kiinnostavalla, muista lintukohteista erottuvalla tavalla, luontomatkailukohteenä Lapin imago on jo valmiiksi rakennettu, mikä helpottaa markkinointia. Myös lintumatkailun monipuolisuus nähtiin vahvuutena: lintumatkailutuotteeseen on helppo yhdistää Lapin luonto sekä halutessaan myös muita aktiviteetteja, kuten patikointi. Lintumatkailutuotteista voidaan rakentaa imagoltaan ekotuotteita ja keskittyä markkinoinnissa niiden ympäristö vastuullisuuteen. Lapissa todettiin olevan tilaa ja resursseja monenlaisten lintumatkailutuotteiden toteuttamiseen. Eri vuodenaikojen tuomat vaihtelut retkiin nähtiin myös mahdollisuutena.

Mainittiin lisäksi uusien tarkkailupaikkojen rakentaminen ja ylläpito. Kevät- ja syysmuutot, kiinnostavat pohjoiset lintulajit sekä lisääntyvät lintulajit nostettiin myös esiin. Lisäksi kiinnostavana mahdollisuutena nähtiin matkailuyrittäjien ja lintuharrastajien välinen yhteistyö. Lintumatkailun avulla voitaisiin myös monipuolistaa lapin elinkeinovalikoimaa.

Matkailussa todettiin hienoa olevan sen, että hyvin organisoitu matkailu pyrkii ruokkimaan lisää matkailua maineen kasvaessa. Mahdollisuuksiksi mainittiin myös Suomen kuuluminen euroalueeseen sekä kohderyhmänä olevien bongareiden hyvä maksukyky. Lisäksi kasvupotentiaalin erityisesti ulkomaalaisten matkailijoiden osalta nähtiin olevan valtava. Lintuharrastajien ja -kuvaajien määrä kasvaa koko ajan sekä Suomessa että muualla maailmalla ja nämä ovat uusi, kiinnostava kohderyhmä matkailussa. Yhteistyön kehittämisen Pohjois-Norjan (Lofootit ja Varangin niemimaa) sekä Venäjän (esimerkiksi Petsamo ja Heinäsaaret) kanssa nähtiin avaavan uusia mahdollisuuksia.

Osa näki lintumatkailun haitallisena ympäristölle ja etenkin pesiville linnuille. Osa kuitenkin näki lintumatkailun vaikuttavan linnustoon myös positiivisella tavalla. Lintumatkailulla olisi myönteinen vaikutus tärkeiden lintukohteiden säilyttämiseen ja suojeluun sekä ihmisten asenteisiin lintujen ja luonnon suojelua kohtaan. Jos lintumatkailu tuo rahaa ja näkyvyyttä Lappiin, se edistää monin tavoin myös lintujen elinolosuhteita.

3.1.4 Lintumatkailun uhat Lapissa

Uhiksi Lapin lintumatkailussa koettiin puutteellinen tuotekehitys sekä markkinoinnin epäonnistuminen. Matkustamisen kustannusten nousu nähtiin koko Lapin matkailua uhkaavana tekijänä. Pelättiin myös liian suuria lupauksia lintuhavainnoista, joita ei pystytäkään lunastamaan. Lapin maine yliopisto- ja matkailumaakuntana on korkealla, mikä asettaa korkeita odotuksia myös tulevan tarjonnan suhteen. Matkailutuotteiden täytyy olla erityisen hyvin järjestettyjä. Myös yrittäjien ja muiden matkailun toimijoiden arvostuksen lintumatkailua kohtaan nähtiin olevan heikkoa ja kaivattiin asennemuutosta enemmän lintumatkailua suosivaan suuntaan. Uhkana nähtiin myös se, jos Venäjän puolella havahdutaan järjestämään halvemmalla vastaavia lintu-

retkiä. Siellä samat kiinnostavat lajit voivat olla helpommin tavoitettavissa. Myös Kuusamo on lintumatkailun suhteen paljon Lappia edellä ja näin ollen suuri kilpailija. Lintu- ja luontomatkaillen todettiin lisääntyvän tulevaisuudessa, joten tällä matkailun erityisalueella tulee olla aktiivinen. Lintumatkailu kohdentuu joka tapauksessa johonkin suuntaan, jos ei Suomen Lappiin niin Luoteis-Venäjälle tai länsinaapureihin, joissa asia todettiin keksittävän kyllä, jos sitä ei meillä tehdä.

Suurin osa vastaajista oli erityisen huolissaan ympäristön hyvinvoinnista. Matkailijamäärien pelättiin kuluttavan ympäristöä, häiritsevän lintujen pesintää ja paljastavan lintujen pesimäpaikat suurelle yleisölle. Uhanalaisten lintulajien hyväksikäyttöä pelättiin. Tasapainon löytäminen houkuttelevien lintulajien tarjoamiseksi ja toisaalta niiden suojelemiseksi on iso haaste. Lintumatkailu vaatii joitakin vetonauloja, joita ei kuitenkaan saa uhrata matkailun edistämisen vuoksi. Lisäksi lintumatkailun keskittyessä vain muutamille huppupaikoille, seuraa ympäristön kulumista ja mahdollisesti häirinnän lisääntymistä pesimäpaikkojen levitessä laajan tietoisuuteen. Pesimäalueiden todettiin tuhoutuvan myös sen vuoksi, ettei niitä huomioida kaavoituksessa lainkaan. Uhkina nähtiin lisäksi kaivostoiminta, rakentaminen, raskaan liikenteen lisääntyminen, saastuttava teollisuus sekä soidinalueita ja luonnontilaisia metsiä tuhoavat metsienhakuut sekä turvetuotanto arvokkailla lintusoilla. Näiden uhkien summana vastaajia huolestutti myös ilmaston lämpeneminen ja sen vaikutukset Lapin linnustoon sekä matkailuun. Ihmisen toiminta Lapissa vähentää alueen luonnontilaisuutta ja samalla vaikuttaa myös potentiaalisten matkailijoiden mielikuviin Lapista. Uraanikaivostutkimukset ja ydinvoimalauhka heikentävät Lapin imagoa luontomatkaillukohteena, erämaisuus katoaa tuulipuistojen myötä ja Kemihäärän tekoallas tekee vesistöille hallaa. Lisäksi mainittiin maatalouden alasajo Lapissa.

3.2 Lintuharrastajien kyselyn tulokset

Suurin osa kyselyyn vastanneista kahdestakymmenestä lintuharrastajasta tunnisti lintuja, niiden eri ääniä ja laulua erittäin hyvin tai melko hyvin. Myös lintujen latinankielisiä nimiä tunnettiin hyvin. Englanniksi tai muulla kielellä nimien tunteminen oli kuitenkin heikkoa. Suurin osa vas-

taajista tunsivat englanninkielisiä nimiä melko huonosti, yksi vastaaja erittäin hyvin. Osa tunsivat nimiä kuitenkin saksaksi, norjaksi tai ruotsiksi.

Lintujen havainnointia kaikki vastaajat olivat harrastaneet pitkiä aikoja, osa jopa yli viisikymmentä vuotta. Keskimäärin lintuja oltiin harrastettu 30-40 vuotta. Lyhin ilmoitettu aika oli 10 vuotta ja pisin 54 vuotta.

Hieman yli puolet vastaajista harrasti myös lintujen valokuvaamista ja suurimmalla osalla vastaajista oli käytössä oma kaukoputki. Lintuharrastus eri muodoissaan oli monelle vastaajalle luonnollinen osa arkea. Suurin osa vastaajista kertoi havainnoivansa lintuja päivittäin eikä yksikään vastaaja havainnoinut harvemmin kuin useita kertoja viikossa. Vastaajat kuvasivat harrastustaan tarkemmin vastaamalla avoimeen kysymykseen ja vastausten kirjo oli hyvin laaja ja kaiken kaikkiaan lintuja harrastettiin erittäin monipuolisesti. Lintuharrastuksella oli monia eri muotoja tutkijasta tarkkailijaan. Osa vastaajista harrasti valokuvausta, joku kertoi harrastaneensa sitä lähestulkoon koko ikänsä ja saaneensa siitä vielä ammatin. Osa taas kertoi olevansa omia polkujaan kulkevia havainnoitsijoita, jotka tarkkailivat lintuja pelkästään lintujen tarkkailun riemusta. Osalla lintuharrastukseen liittyi myös opetuksellinen aspekti linturetkien vetämisen merkeissä. Toisille taas bongaus ja erilaisten pintojen kerääminen kuului olennaisena osana lintuharrastukseen. Myös erilaisiin tutkimuksiin ja laskentoihin osallistuttiin melko aktiivisesti. Muuton seuranta ja linturetkiily erityisesti keväisin kiinnosti osaa vastaajista. Vastaajien joukosta löytyi myös intohimoinen rengastaja, jolle lintujen rengastaminen oli tärkeä osa harrastusta ympäri vuoden.

Pääosin kyselyyn vastanneet osasivat liikkua kotipaikkakuntansa maastossa erittäin hyvin tai vähintäänkin melko hyvin. Myös lintupaikat tiedettiin pääosin erittäin hyvin. Vain pieni osa vastaajista kuvaili taitojaan melko huonoiksi edellisten suhteen. Muu luonnontuntemus taas sujui vastaajilta hyvin vaihtelevasti. Ainoastaan yksi vastaaja kertoi osaavansa tunnistaa kasvilajeja erittäin hyvin ja kaksi vastaajaa tunnistivat perhos- ja sienilajeja erittäin hyvin. Muut vastaukset jakautuivat melko hyvin ja melko huonosti – kohtien välille. Vastaajia pyydettiin arvioimaan omaa luonnontuntemustaan myös kouluarvosanoin. Pääosin vastaajat antoivat itselleen hyviä

arvosanoja aina arvosanasta 8 arvosanaan 10. Muutama vastaaja kuitenkin arvioi olevansa luonnontuntemuksen suhteen tasoa 6 tai 7.

Kielistä puhuttiin parhaiten englantia, jota suurin osa puhui erittäin hyvin tai melko hyvin. Seuraavaksi parhaiten sujui ruotsi, pari vastaajaa puhui saksaa erittäin hyvin ja yksi ranskaa melko hyvin. Muita kieliä osattiin melko huonosti, erittäin huonosti tai kysymykseen ei osattu vastata.

Lähes kaikilla vastaajilla, kolmea lukuun ottamatta oli ajokortti ja neljää lukuun ottamatta kaikilla oli myös käytössä oma auto. Suurin osa lintuoppaan työstä kiinnostuneista vastaajista oli myös valmis kuljettamaan matkailijoita omalla autolla kilometrikorvauksia vastaan. Ainoallaan vastaajalla ei ollut matkailualan koulutusta, mutta kahdeksan vastaajaa kertoi olleensa matkailualalla töissä ja suurin osa oli toiminut oppaana linturetkellä usein tai silloin tällöin. Kyselyyn vastanneista neljä oli myös BirdLife Suomen retkikummeja.

Kymmenen vastaajaa ilmaisi halunsa toimia tarvittaessa freelancer-oppaana ohjelmapalveluyrityksissä. Kahdeksan vastaajaa taas olisi valmis tarvittaessa toimimaan lintukurssien vetäjänä esimerkiksi kansalaisopistoissa. Puolet lintuoppaan työstä kiinnostuneista vastaajista olisi valmiita kuljettamaan matkailijoita omalla autollaan, puolet taas mieluummin yrityksen autolla. Vastaajien palkkatoiveissa oli suurta vaihtelua aina 15 eurosta 50 euroon tunnilta. Keskimääräinen palkkatoive oli 25-30 euroa tunnilta. Lintukurssien vetämisestä toivottiin 15-40 euroa tunnilta, keskimääräinen vastaus oli 25 euroa tunnilta.

9 vastaajaa olisi valmistoitumaan lintuoppaana sekä arkena että viikonloppuna ja yksi vastaaja pelkästään viikonloppuna. Kaikki vastaajat olivat valmiita toimimaan oppaana keväällä, syksyllä ja talvella ja kahdeksan vastaajaa myös kesällä. Oppaan töihin oltiin valmiita lähtemään myös kaikkina vuorokaudenaikoina, ainoastaan yksi vastaaja jättäisi väliin yötyöt (kello 21.00-03.00). Kaikki vastaajat olivat valmiita lähtemään puolen päivän mittaiselle linturetkelle ja yhtä lukuun ottamatta myös parin tunnin mittaiselle retkelle. Kahdeksan vastaajaa olisi valmis toimimaan oppaana koko päivän, kuusi koko viikonlopun ja neljä olisi valmis lähtemään oppaaksi viikon mittaiselle retkelle. Kaikki olivat myös valmiita opastamaan yksittäisiä asiakkaita ja perheitä, kahdeksan vastaajaa lähtisi opastamaan suurempaa ryhmää ja viisi opastaisi myös ulkomaalai-

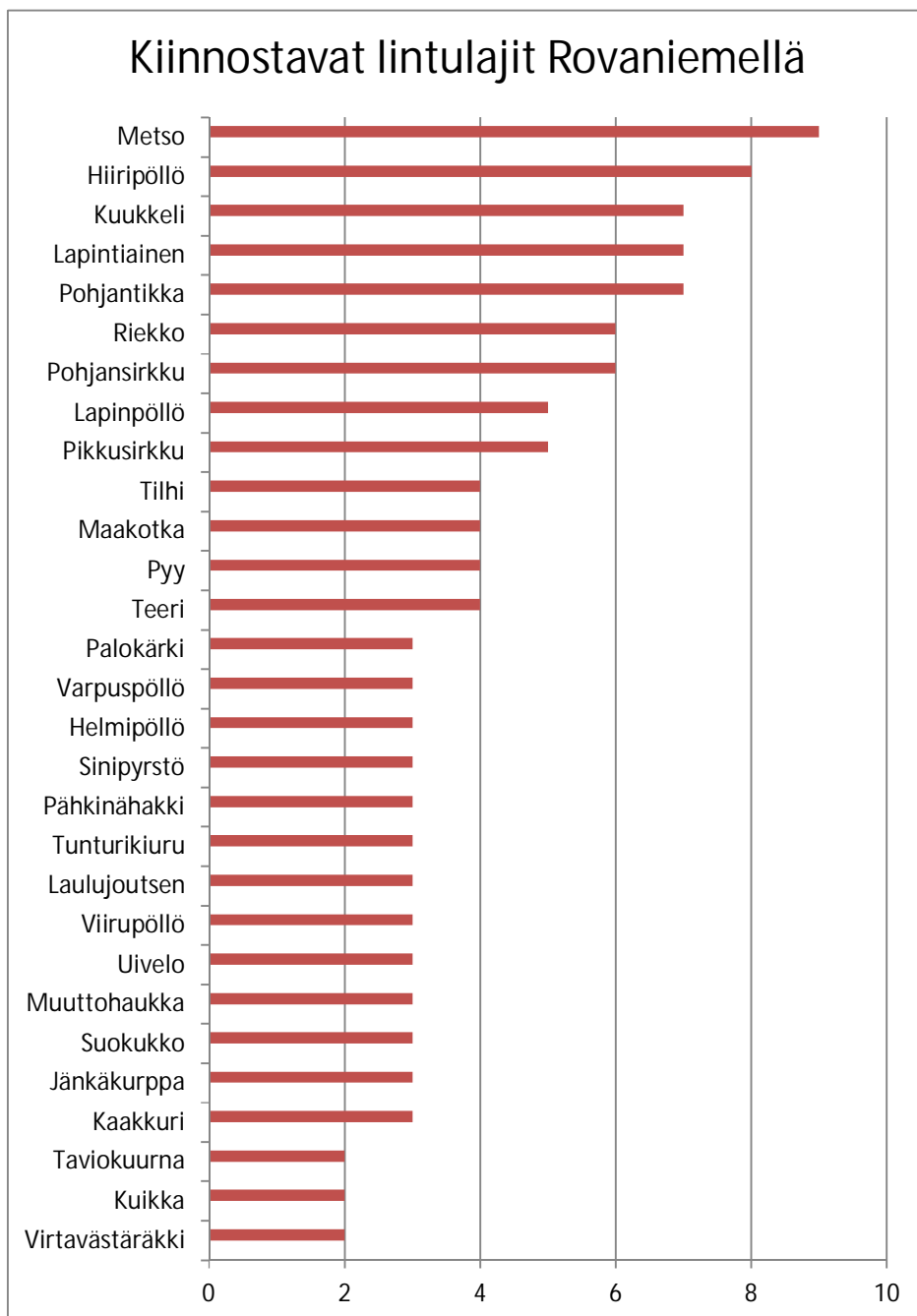
sia asiakkaita. Kahdeksan vastaajaa oli valmis järjestämään asiakkaille ruokailun huoltoasemalla sekä ravintolassa ja kaikki vastaajat olivat valmiita järjestämään ruokailun nuotiolla.

Kaikkia vastaajia pyydettiin pohtimaan myös lintumatkailun eettisiä näkökohtia. Väitteeseen "Lintumatkailijat saavat liikkua harvalukuisten tai uhanalaisten lintulajien esiintymisalueilla, kunhan lintujen hyvinvointia kunnioitetaan" reagoitiin hyvin vaihtelevasti. Kaksi vastaajaa oli täysin samaa mieltä, yksitoista lähes samaa mieltä, kuusi hieman eri mieltä ja yksi täysin eri mieltä. Väitteeseen "Olen valmis jakamaan tietoa omista, lintumatkailun kannalta hyvistä havainnoistani (pesäpaikat, harvinaisuudet jne.) lintuoppaille" taas vastattiin seuraavalla tavalla: täysin samaa mieltä oli kaksi vastaajaa, lähes samaa mieltä seitsemän vastaajaa, seitsemän vastaajaa oli myös hieman eri mieltä, kaksi täysin eri mieltä ja kaksi vastaajaa ei osannut sanoa.

Kyselyssä lintuharrastajia pyydettiin kertomaan myös oma näkemyksensä lintumatkailun toteuttamisesta kestäväällä, lintuja ja ympäristöä kunnioittavalla tavalla. Tärkeimpänä seikkana esille nousi lintujen pesimärauhan säilyttäminen. Oppaiden luonnontuntemuksen ja luonnonsuojeluasenteiden tulee olla kohdallaan. Matkailu on toteutettava lintujen ehdoilla, eikä uhanalaisten tai häiriöherkkien lajien pesille saa viedä asiakkaita. Muidenkin lajien kohdalla tulee säilyttää tarpeeksi pitkä välimatka, liian lähelle pesiä ei saa mennä. Silti uhanalaisiakin lajeja voidaan käydä katsomassa levähdysalueilla. Esimerkiksi Limingassa matkailijoilla on mahdollisuus ihaila kiljuhanhia.

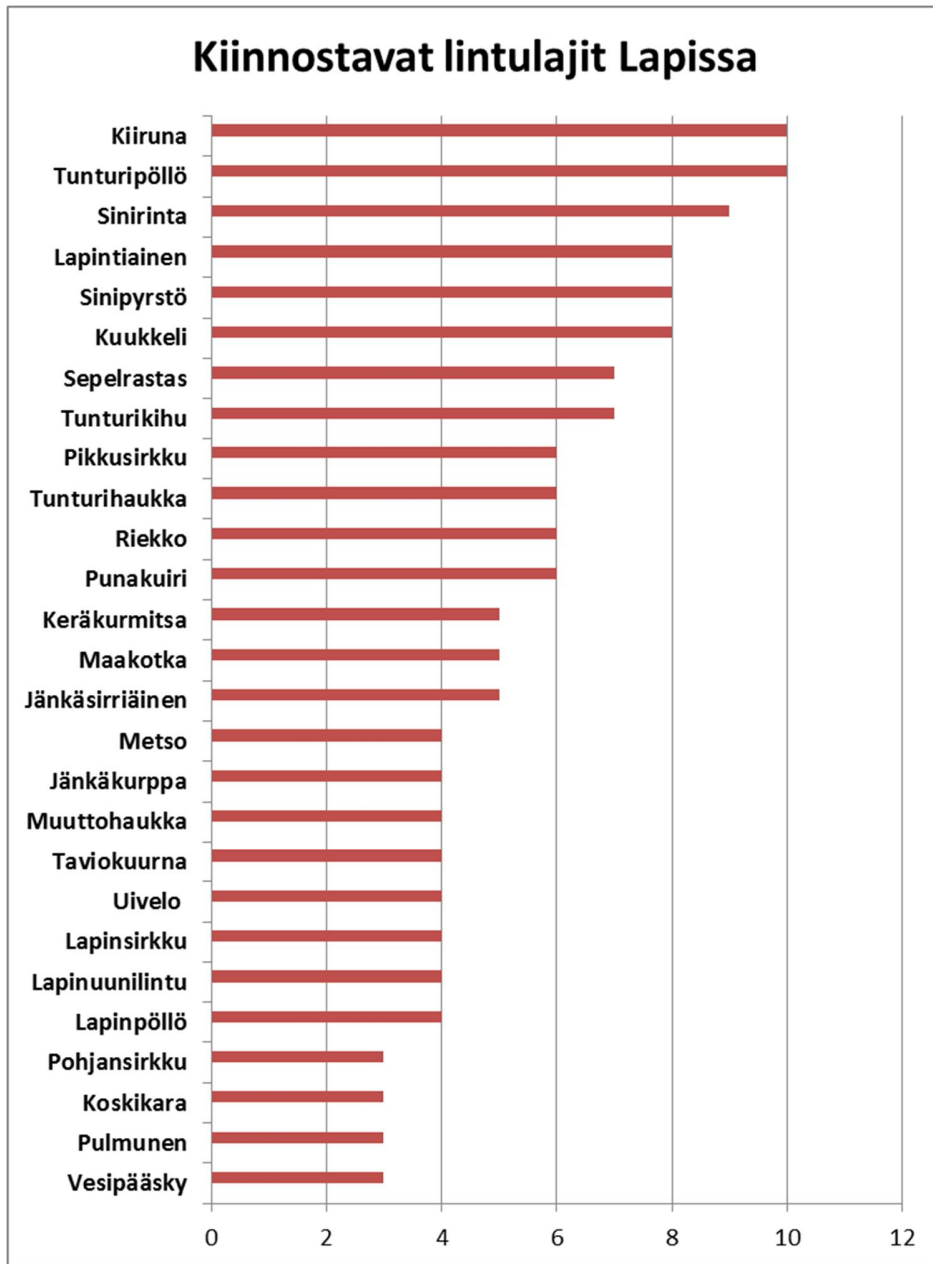
Lintumatkailun ajateltiin kuitenkin tapahtuvan suurelta osin teiden lähituntumassa eikä tällöin koettu juuri olevan vaaraa vähälukuisten ja erityisesti uhanalaisten häirinnästä. Mahdollinen häirintä ja ihmisten yksityisyyden kunnioitus tulee hoitaa mahdollisimman asiallisesti ja luonnonsuojelulainsäädäntöä noudattaen. Linturetkeläisten sopivaksi ryhmäkooksi eräs vastaaja arveli korkeintaan viiden hengen ryhmää. Ehdotettiin myös retkimaksuun sisällytettävää, vapaaehtoista suojelumaksua, sekä ekolinturetkiä polkupyörällä tai kävellen.

Kaavio 1. Matkailun kannalta kiinnostavimmat lintulajit Rovaniemellä lintuharrastajien mukaan.

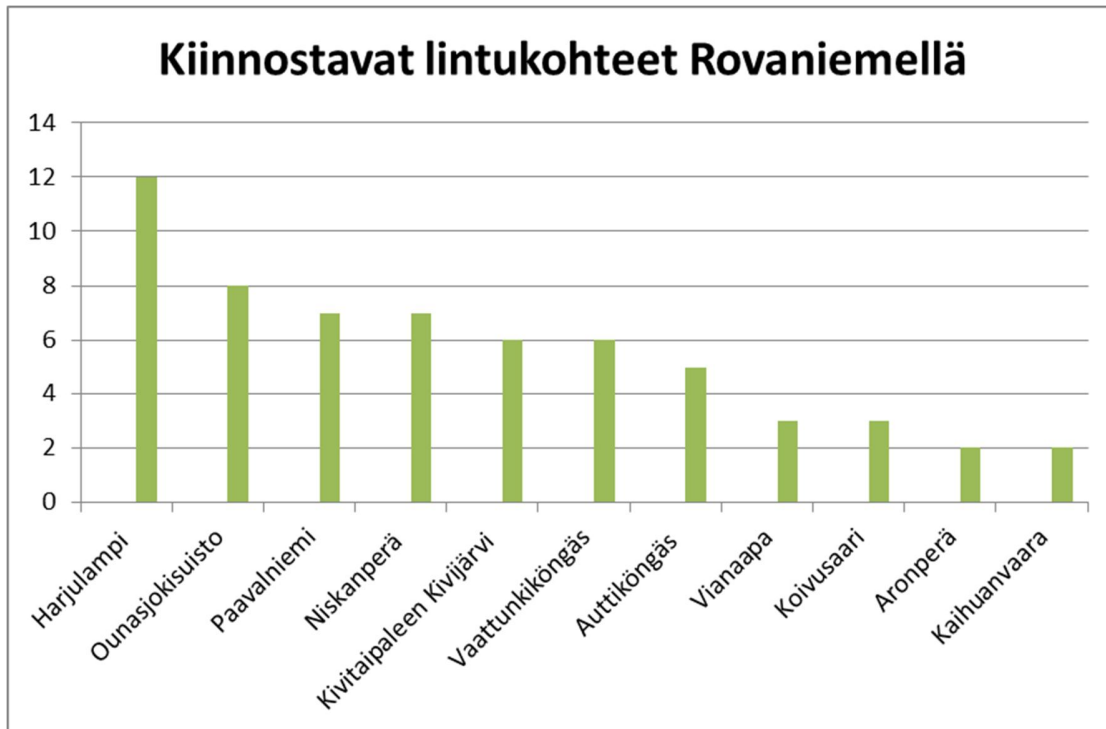
Lintuharrastajilta kysyttiin myös, mitkä lintulajit heidän mielestään olisivat matkailijoiden silmissä kiinnostavia. Lajeja lueteltiin valtaisa määrä, yhteensä mainittiin 56 eri lajia. Yllä olevassa kaaviossa on esitetty lajit, jotka saivat vähintään kaksi mainintaa. Kiinnostavimpina lajeina pidettiin metsoa ja hiiripöllöä.

Kaavio 2. Matkailun kannalta kiinnostavimmat lintulajit Lapissa lintuharrastajien mukaan.

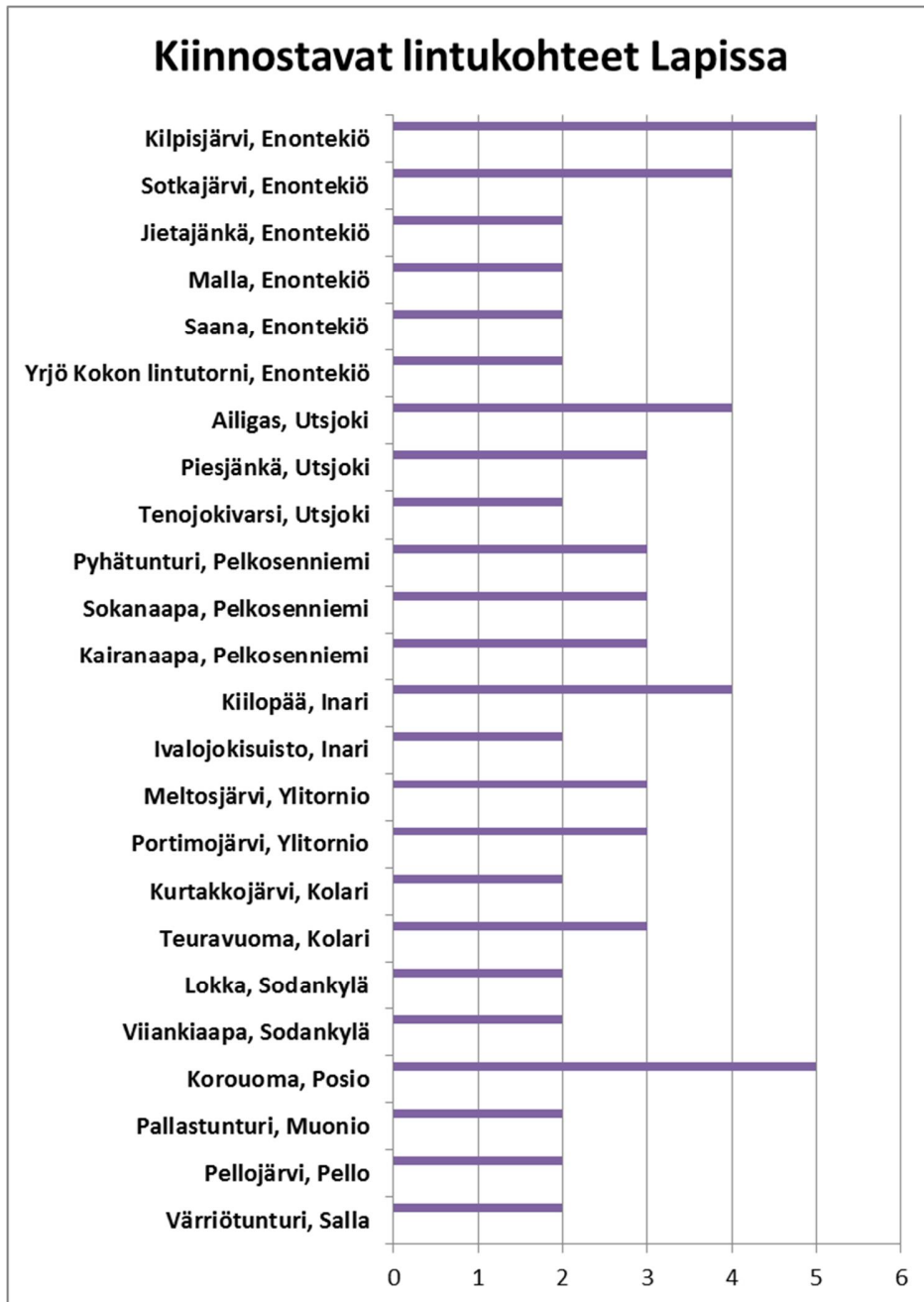
Koko Lapin alueelta kiinnostavia lintulajeja mainittiin yhteensä 56. Yllä olevassa kaaviossa on esitetty vain lajit, jotka saivat enemmän kuin kaksi mainintaa. Lapissa kiinnostavimpina lintulajeina pidettiin kiirunaa ja tunturipöllöä.

Kaavio 3. Kiinnostavat lintukohteet Rovaniemellä lintuharrastajien mukaan.

Rovaniemen alueelta mainittiin yhteensä 23 lintumatkailun kannalta kiinnostavaa kohdetta. Kaaviossa on esitetty kohteet, jotka saivat vähintään kaksi mainintaa. Kiinnostavimpana kohteena pidettiin kaupungin keskustan lähellä sijaitsevaa Harjulampea. Myös Ounasjokisuisto, Paavalniemi sekä Niskanperä saivat paljon kannatusta.

Kaavio 4. Kiinnostavat lintukohteet Lapissa lintuharrastajien mukaan.

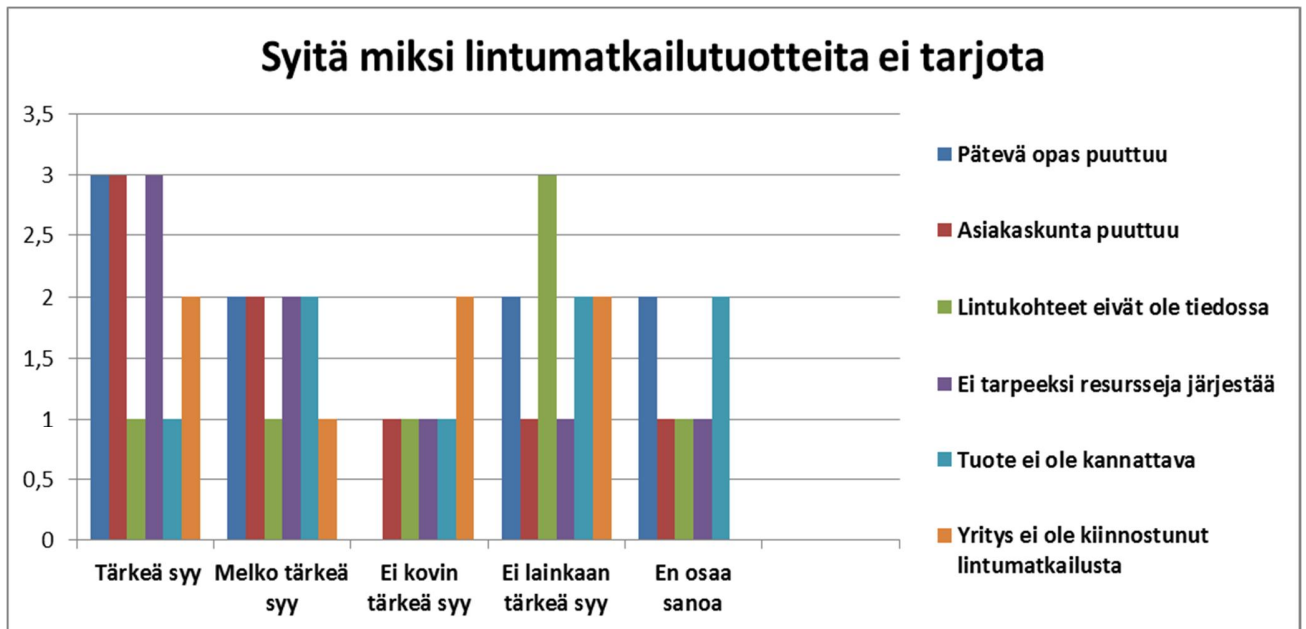
Koko Lapista mainittiin yhteensä 54 lintumatkailullisesti kiinnostavaa aluetta. Edellisessä kaaviossa on esitetty kohteet, jotka mainittiin useammin kuin kerran. Eniten lintukohteita nimettiin Enontekiöltä (yhteensä 10). Paljon eri kohteita mainittiin myös Inarista (8), Utsjoelta (6), Kolari (5), Ylitorniolta (4), Pelkosenniemeltä (4), Sodankylästä (4) ja Sallasta (3) Myös Kemijärvi,

Posio, Pello, Ranua ja Muonio mainittiin. Eri kuntien kohteiden lisäksi mainittiin Kemihaaran suot, Martimoaapa, UKK-puisto, Sompio ja palsasuot.

3.3 Ohjelmapalveluyrittäjien kyselyn tulokset

Kyselyyn vastanneista kolmestatoista yrityksestä viisi tarjosi tällä hetkellä matkailutuotteita, joihin linnut kuuluivat tuotteen osana. Ainoastaan yksi yritys tarjosi pelkästään lintuihin keskittyneitä tuotteita.

Kaavio 5. Mistä syistä yritykset eivät tarjoa lintumatkailutuotteita.

Useat syyt vaikuttivat siihen, miksi lintumatkailutuotteita ei tarjota. Tärkeimpinä syinä nähtiin pätevien oppaiden puuttuminen, asiakaskunnan puuttuminen sekä liian vähäiset resurssit. Vain pieni osa vastaajista epäili tuotteen kannattavuutta, tai ilmoitti ettei ole kiinnostunut lintumatkailusta. Alla olevassa taulukossa näkyvät yritysten vastaukset. Arvioitavaksi annettujen syiden lisäksi yksi vastaaja ilmoitti, että yritys ei tarjoa lintumatkailutuotteita, koska asiasta ei yksinkertaisesti ole saatavilla tietoa.

Kahdeksan yritystä ilmoitti olevansa kiinnostunut tarjoamaan valmiiksi rakennettua lintumatkailupakettia tulevaisuudessa. Pelkästään lintuihin keskittyvää tuotetta kiinnostavampana pidettiin edelleen tuotetta, jossa linnut ovat vain osa sisältöä. Pituudeltaan mielenkiintoisimmaksi nimettiin viikonlopun mittainen tuotepaketti, seuraavaksi kiinnostavampana pidettiin puolen päivän mittaista linturetkä, ja pari yritystä kannatti muutaman tunnin mittaista retkeä. Päivän mittainen tuote kiinnosti kahta yritystä ja viikon mittainen tuotepaketti ei kiinnostanut ainoatakaan vastaajaa.

Kaavio 6. Lintumatkailutuotteiden kiinnostavimmat sisällöt yritysten mukaan.

Suurta hajontaa oli tuotteen sisältöön liittyvissä kysymyksissä. Kaaviossa näkyvät eniten kiinnostusta herättäneet matkailutuotteet. Kaikista kiinnostavampana pidettiin täysin asiakkaan

tarpeiden mukaan räätälöityä linturetkeä. Myös lintujentarkkailu yhdistettynä patikointiin sekä metson tai teeren kevätsoitimen tarkkailu piilokojulla saivat paljon kannatusta. Kaaviosta on jätetty pois yrityksiä vähiten kiinnostavat sisällöt. Näitä olivat muun muassa lintujentarkkailu yhdistettynä ratsastusretkeen ja lintujentarkkailu yhdistettynä mönkijäsafariin.

Hieman yli puolet vastaajista oli sitä mieltä, että lintujentarkkailu on tuotteistettava ympärivuotiseksi matkailutuotteeksi. Hieman alle puolet taas kannatti lintumatkailun tuotteistamista pelkästään kesämatkailutuotteeksi. Yksi vastaaja oli sitä mieltä, ettei lintumatkailua kannata tuotteistaa lainkaan. Suurin osa vastaajista uskoi parhaan sijainnin lintujentarkkailukohteelle olevan kauempana kuin kymmenen kilometrin päässä keskustasta. Kaksi vastaajaa arvioi kohteen 5-10 kilometrin päässä keskustasta olevan sopiva sijainti ja kaksi vastaajaa oli sitä mieltä, ettei sijainnilla ole väliä. Aivan kaupungin tuntumassa tapahtuvaa lintumatkailua ei kannattanut kukaan.

Lintuoppaan tärkeimpinä taitoina pidettiin hyvää englanninkielentaitoa, hyvää lintulajien tuntemusta, hyvää lintukohteiden tuntemusta sekä muuta luonnontuntemusta. Matkailualan koulutusta tai useiden eri kielten osaamista ei pidetty kovin tärkeänä. Melko tärkeänä pidettiin kokemusta oppaana toimimisesta sekä jonkin verran tärkeänä myös valokuvaustaitoja. Muiksi tärkeiksi taidoiksi vastaajat nimesivät erätaidot, ensiaputaidot, sosiaaliset taidot, hyvän paikallistuntemuksen, suunnistustaidon, hyvän palveluasenteen sekä perustaidot eräruokailun toteuttamisessa, eväiden käsittelyssä ja tarjoilun toteuttamisessa. Kahdeksan vastaajaa oli sitä mieltä, että Rovaniemellä olisi tarpeellista järjestää luonto-oppaille kurseja, joilla opetettaisiin tunnistamaan lintuja.

Investointeihin liittyen yrityksiltä kysyttiin, kuinka paljon ne olisivat valmiita investoimaan lintumatkailuun vuodessa. Yhdeksän yritystä olisi valmis investoimaan lintumatkailuun 100-1000 euroa vuodessa ja yksi yritys 2000-5000. Kolme yritystä ei investoisi lintumatkailuun lainkaan. Suurimpia kysytyjä summia, 5000-10 000 tai yli 10 000 euroa ei ollut valmis investoimaan kukaan vastaajista. Vastaukset jakautuivat melko tasaisesti kysyttäessä mihin yritykset olisivat valmiit investoimaan. Viisi vastaajaa investoisi markkinointiin, kaksi freelancer-lintuoppaan palkkaamiseen, kaksi kiikareihin ja kaukoputkiin, kaksi reittien rakentamiseen ja kolme lintutorien tai piilokojujen rakentamiseen. Kysyttäessä tarkemmin avoimella kysymyksellä, mihin

muuhun yritykset olisivat valmiit investoimaan, ilmoittivat vastaajat lämmitettävien piilokojujen rakentamisen, majoituksen, ruokintapaikkojen rakentamisen, sekä alkuinvestoinnit tuote- ja palvelukonseptin ollessa valmis. Yksi vastaaja ilmaisi myös halunsa osallistua lintujen pesintä-alueiden suojeluun sekä lintukantoihin vaikuttavan riistan metsästyksen.

Kysyttäessä millaista palkkaa yritykset olisivat valmiit maksamaan ammattitaitoiselle lintuoppaalle, yleisin palkkamäärä oli 15 euroa tunnilta. Yksi yritys kertoi maksavansa työehtosopimuksen mukaista palkkaa, yksi yritys maksaisi 10 euroa tunnilta ja yksi yritys olisi valmis maksamaan 10-12 euroa tunnilta. Yksi yritys totesi maksavansa tarvittaessa yli 15 euroa tunnilta. Kahdella vastaajalla oli lintuoppaat omasta takaa.

Lintumatkailutuotteen toteuttamiseen suurin osa yrityksistä totesi tarvitsevänsä yhteistyökumppaneiksi lintuharrastajia. Myös verkostoituminen muiden ohjelmapalveluyritysten kanssa sekä luontokuvaajien kanssa koettiin tärkeäksi. Jonkin verran yhteistyökumppaneiksi kaivattiin myös hotelleja ja muita majoitusyrityksiä sekä matkatoimistoja. Vakuutusyhtiöitä, autovuokraamoita ja ravintoloita yhteistyökumppaneiksi tarvitsi pari vastaajaa. Neljä yritystä totesi tarvitsevänsä kokonaan uudenlaista verkostoa lintumatkailun järjestämiseksi. Kysyttäessä millaisia uusia yhteistyökumppaneita nämä yritykset tarvitsevat, nimesivät kaikki vastaajat lintuharrastajat tärkeimmiksi kumppaneiksi. Myös muut lintumatkailutuotteiden tarjoajat ja lintubongarijärjestöt mainittiin. Lisäksi peräänkuulutettiin keinoja saavuttaa ulkomaiset lintuharrastajat sekä rakentaa lintuopasverkosto Lappiin.

Kaavio 7. Lintumatkailutuotteen vetoaminen eri asiakasryhmiin yritysten mukaan.

Potentiaalisia asiakasryhmiä koskevat vastaukset vaihtelivat paljon. Yrityksiltä kysyttiin, millaisiin asiakasryhmiin he uskovat tuotteen vetoavan eniten. Suuri osa nimesi kaikki luonnosta kiinnostuneet matkailijat sekä eurooppalaiset lintuharrastajat potentiaalisimmiksi kohderyhmiä. Tuotteen uskottiin vetoavan myös koululaisryhmiin sekä lintubongareihin ympäri maailman. Osa uskoi tuotteen kiinnostavan lisäksi Lapin poikki kulkevia, Norjaan matkaavia lintuharrastajia sekä eteläsuomalaisia lintuharrastajia ja mahdollisesti osana muuta tuotetta kaikkia matkailijoita. Tuotteen ei uskottu vetoavan pelkästään omatoimimatkailijoihin eikä juurikaan lapsiperheisiin. Lähes kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että potentiaalista asiakaskuntaa tulisi kartoittaa tarkemmin.

Yrittäjiltä kysyttiin myös omaa näkemystä toimivasta lintumatkailutuotteesta sekä hinnoitteluehdotusta. Vastauksissa oli suurta vaihtelua. Seuraavassa yrittäjien kommentteja:

"Lintukuvaajille hinta ei ole kynnykskysymys vaan hyvä tuote, jossa oikeasti pääsee kuvaamaan Lapin lintuja. Päivä/hlö tuotteesta ilman majoitusta ja ruokailua olisi 250-500€."

"Tuote voisi olla kokonaispaketti, jossa olisi majoitus, ruuat sekä opastetut retket lintupaikoille."

"Aitoja, yksinkertaisia bongausretkiä, joihin voi liittää ns eräretkeilyä. Ryhmän tarpeiden ja ajankäytön mukaan hinnoiteltava. Yhdistettynä meidän majoitukseen voi hinnasta sopia!"

"Toimiva opas näyttelee suurinta osaa ja se että alueelta todella löytyy bongattavaa. Sydäntalvella täällä huonoa pimeyden ja kylmyyden vuoksi. Hinnoittelua ei ole mietitty ei kuitenkaan kallis koska bongarit liikkuvat yleensä useissa paikoissa samalla lomalla."

"Puolen päivän retki, jossa nautitaan retkievää ja bongataan lintuja (suunnitelman mukaan) hyvän luontoreitin (lumikengillä talvella/patikoiden kesällä) varrelta ja kerrotaan Lapin linnustosta laajemmin tauoilla. Hinta 69 e / hlö aikuiset, lapset -50%"

"Tuote pitää olla ammattitaidolla tuotteistettu ja se pitää näkyä tuotetta tehdessä. Asiakas ei varmaan ole valmis maksamaan 25 euroa enempää perustuotteesta, jossa mennään "katsomaan" lintuja. Ulkolounas + kahvittelu voisi tuoda lisäarvoa tuotteelle, jolloin tuotteen hinnan korotukselle voisi olla edellytykset."

"Luonnossa retkeily pienryhmässä oman oppaan kanssa. Vuodenajasta riippuen mahdollisuus kalastaa, marjastaa, metsästää tai olla jopa osallisena lintujen suojeluun ja hyvinvointiin (ruo-

kinta, kosteikkojen tekeminen jne.)”

Yrittäjien näkemykset lintumatkailutuotteesta poikkesivat suuresti toisistaan. Suuri osa toivoi kuitenkin tuotteeseen liitettäväksi retkiruokailun, jolloin tuotteen hinta voi olla korkeampi. Osa yrityksistä lähtisi tarjoamaan pelkästään aiheesta innostuneille lintumatkailijoille tarkoitettua tuotetta, suurin osa kuitenkin liittäisi tuotteeseen myös muita aktiviteetteja. Vaihtelevasti haluttiin tuotteeseen liittää myös majoitusta. Yksi yritys piti tärkeänä pientä ryhmäkokoja ja mahdollisuutta osallistua lintujen suojeluun. Myös yritysten näkemykset hinnoista poikkesivat suuresti toisistaan 25 euron linturekstä aina 500 euroon per päivä.

Kysyttäessä yrityksiltä Rovaniemen alueen kiinnostavia lintumatkailukohteita, kävi ilmi, että yritysten mielestä niitä on, mutta tarkkoja sijainteja osasi nimetä vain yksi vastaaja. Lintukohteiksi ehdotettiin jokivartta sekä järviä ja lampia, joita alueella on paljon. Myös erämaan potentiaalia lintumatkailussa todettiin voitavan hyödyntää. Muuttolintujen pysähdyspaikat, pöllöjen ja muiden petolintujen pesäkohteet sekä metsojen ja teerien soidinpaikat kiinnostivat. Parilla yrityksellä oli myös lähimaastossa kohteita, joita mielellään lintumatkailussa hyödynnettäisiin. Tarkkoina sijainteina mainittiin Harjulampi sekä Ounasjokisuisto. Kiinnostavina lajeina mainittiin lapinpöllö sekä tunturipöllö, joiden olinpaikkoja voitaisiin myös hyödyntää. Eräs vastaaja totesi lintuja olevan kaikkialla – niistä täytyy vain tehdä matkailijoita kiinnostava lisäsisältö luontoretkiin. Lisäksi oppaille tulisi tehdä tuotteen suhteen riittävän matalalla aloitus- ja osaamiskynnyksellä varustettu sisäänpääsy asiaan.

Yrityksiltä kysyttiin myös Rovaniemen alueen lintumatkailua tukevan palvelurakenteen riittävyyttä ja mitä alueelle mahdollisesti kaivattaisiin lisää. Tähän kysymykseen vastasi kahdeksan yritystä joiden kaikkien mielestä palvelurakenne oli heikko. Todettiin, että lintumatkailun suhteen ohjelmapalveluyrityksistä puuttuu tarpeeksi osaava henkilökunta. Luonto-oppaan koulutus ei riitä opastamaan vaativia bongareita ja lintukuvaajia. Oppaille tulisi olla saatavilla koulutusta lintulajeista, niiden esiintymispaikoista, käyttäytymisestä ja niin edelleen. Moni vastaaja kaipasi lisää lintutorneja ja piilokojuja sekä tietoa niiden sijainneista. Esimerkiksi Ounasjokivarressa to-

dettiin olevan paljon hyviä kohteita, jos niitä koottaisiin kartalle. Lintumatkailun toteuttamista Rovaniemellä todettiin hidastavan myös sen, ettei aiheesta ole saatavilla tietoa yhtään mistään.

Lisäksi mainittiin byrokratia ja korkea hinnoittelu. Eräs vastaaja totesi Rovaniemellä tuettavan ainoastaan Joulupukkia ja moottorikelkkoja. Kaupungin päättäjät eivät tue pienempiä investointeja vaativaa luontomatkausta, kuten patikointia, vaikka se maailmalla on suosittua. Pienyrittäjien mahdollisuudet pärjätä hintakilpailussa koettiin myös heikkoina. Suurten yritysten nähtiin polkevan hintoja ja toteuttavan massatuotantona samoja tuotteita kuin pienet yritykset toteuttivat aiemmin. Pienyrittäjillä ei koettu olevan tarpeeksi resursseja kunnolliseen markkinointiin. Eräs vastaaja totesi matkailun laadun olevan nykyään toissijainen tavoite. Yrittäjiltä tuli myös kommentteja tiedon tarpeeseen sekä verkostoitumiseen liittyen. Rovaniemelle toivottiin yhteistä foorumia, jossa lintubongarit, luontokuvaajat ja lintumatkausta tarjoavat yrittäjät kohtaisivat.

4 Tulosten pohdinta ja kehittämisideat

4.1 Lintumatkailun kehittäminen SWOT -analyysin mukaan

Useat vastaajat kiinnittivät huomiota Lapin vahvuuksiin luontomatkausta kohteena, osansa saivat niin valoisat kesäyöt, maisemat, metsät, vesistöt kuin suotkin. Suomalaisten matkailijoiden mielisissä erityisesti Pohjois-Suomi mielletäänkin luontomatkausta ydinalueeksi laajojen erämaiden, luonnonsuojelualueiden ja vaihtelevan maaston ansioista (Tyrväinen et al. 2002, 23). Etenkin aapasuot ovat Lapissa runsas ja toistaiseksi lähes valjastamaton luonnonvara matkailussa. Suot ovat kuitenkin matkakohteena monille eksoottisia ja erityisesti lintumatkausta niiden potentiaali on erinomainen maisemien lisäksi myös suolinnuston vuoksi. Soiden mahdollisuuksia lintumatkausta toteuttamisessa voitaisiin Niemen (2000) mukaan pohtia ympäri Lappia. Erityisesti aapaisessa Itä-Lapissa on hyvät mahdollisuudet suomatkailun tuotteistamiseen. Matkailijoita kiinnostavat luomutuotteet, turvekylvyt ja erikoinen suoluonto. Tämanätyyppisiä, elämää täynnä olevia suoalueita ei ole enää muualla Euroopassa. Suolla viihtyvät kahlaajat, hanhet ja harvinais-

set varpuslinnut. Itärajan tuntumassa esiintyy lisäksi muutamia itäisen Euroopan lajeja. Esimerkiksi sinipyrstö ei pesi muualla. (Niemi 2000, 142.) Niemi ehdottaa Vuotoksen alueen ja Kemihaaran soiden valjastamista lintumatkailulle. Hänen mukaansa lintumatkailu laajentaisi alueen matkailun mahdollisuuksia ajallisesti ja alueellisesti: lintuja voi tarkkailla milloin ja missä vain. (Niemi 2004, 122.) Suomatkailun uhkana on kuitenkin turvetuotanto, joka lisääntyessään veisi soiden lintumatkailulta tilaa niin fyysisesti kuin Lapin luontomatkailuimagonkin kannalta.

Lapin kulkuyhteyksiin oltiin pääosin tyytyväisiä: pohjoisessa on niin lentokenttiä, kuin juna- ja bussiyhteyksiäkin. Myös metsäautoreittejä koettiin olevan runsaasti, mutta toisaalta epäiltiin kuitenkin kulkuyhteyksien puutetta lintupaikoille. Tulevaisuudessa uusille kulkureiteille sekä julkisen liikenteen parantamiselle voikin olla tarvetta ja tämä taas vaatii investointeja. Nykyinen reitistö riittää kuitenkin tällä hetkellä lintumatkailun toteuttamiseen.

Lintujen määrä ja lajien kiinnostavuus olivat ristiriitaisia aiheita. Lintujen määrän riittävyys matkailun kannalta arvelutti. Heikkoutena nähtiin tarkan tiedon puuttuminen linnustosta ja sen erottuvuudesta muihin lintukohteisiin nähden. Lisäksi lintutorneja ei koettu olevan tarpeeksi matkailun järjestämistä ajatellen, eivätkä hyvät lintupaikat ole tiedossa. Tiedon löytäminen on ilmeisen haastavaa. Kuitenkin sitä on saatavilla ja esimerkiksi Tiira.fi kautta jokainen voi käydä ilmoittamassa lintuhavainnoistaan. Myös Rovaniemen kaupunkilintuatlas- projektin myötä tieto lintupaikoista sekä Rovaniemen linnustosta on lisääntynyt. Tässä suhteessa projektin pesimälinnuston nykytilan kartoitus on tullut tarpeeseen. Lintumatkailijoille voidaan tarjota tarkkaa tietoa lajistosta ja lintukohteista. Tiedetään myös matkailijoita kiinnostavien lintulajien sijainti ja näin voidaan potentiaalisille lintukohteille rakentaa lintutorneja tai piilokojuja.

Heikkoutena esiin nousivat tuotteistuksen, tuotekehityksen ja markkinoinnin puute. Epäiltiin resurssien riittävyyttä markkinoinnin suhteen ja koettiin Lapin olevan maailmalla vielä tuntematon matkakohde. Lintumatkailutuotteen hiouduttua toimivaksi matkailutuotteeksi, tulisi sen markkinointiin panostaa Lapissa uutena, erilaisena tuotteena. Niin tuotteen kuin markkinoinnin tulisi erilaistua ja nousta esiin muun tuotetarjonnan joukosta. Lisäksi tulisi löytää tuotteelle sopivat myyntikanavat. Yrittäjien todettiin suhtautuvan epäilevästi lintumatkailun kehittä-

tämiseen. Tämä voi johtua siitä, että missään mainosteta Lapin lintumatkailun mahdollisuuksia, joita alueella kuitenkin on runsaasti jo lintulajien puolesta.

Hyviä markkinointikanavia ovat julkisektorin matkailualalla toimivat organisaatiot, esimerkiksi kaupungin matkailuneuvonta, alueelliset markkinointiprojektit ja Matkailun edistämiskeskuksen kampanjat ja projektit. Varteenotettavia myyntikanavia taas ovat etenkin kotimaisille matkailijoilla hotellit ja muut majoitusyritykset sekä matkailukeskuksen myynti- ja markkinointiorganisaatiot. Sekä kotimaassa että kansainvälisesti hyviä kanavia ovat järjestöt ja yhdistykset, muut ohjelmapalveluyritykset, liikenneyritykset, matkatoimistot ja matkanjärjestäjät, ulkomaiset matkanjärjestäjät ja jälleenmyyjät. (Aalto et al. 1999, 13, 16.) Markkinoinnissa voitaisiin lähteä tavoittelemaan esimerkiksi brittiläistä yleisöä paikallisten matkatoimistojen ja matkanjärjestäjien kautta. Myös pääasiassa Helsingissä sijaitsevien incoming- toimistojen tuotteet kiinnostavat erityisesti ulkomaisia kohderyhmiä (Aalto et al. 1999, 13). Lapissa toimii kuitenkin esimerkiksi Lapland incoming. Isossa-Britanniassa lintumatkailu on suosittua, paikalliset lintuharrastajat ostavat mielellään valmiiksi järjestettyjä tuotepaketteja ja heille Lappi on jo ennestään tuttu kohde Joulupukin kotimaana.

Yhteistyön puute tuli selkeästi esiin vastauksissa ja tässä asiassa tulisikin valpastua. Verkostoitumisen kautta uuden lintumatkailutuotteen lanseeraaminen on helpompaa. Matkailupalvelu on verkostotuote, usein jopa alueellinen kokonaisuus, jossa kaikki vaikuttaa kaikkeen (Borg et al. 2002, 124). Markkinointikustannuksissa sekä mahdollisissa investoinneissa voidaan säästää sijoittamalla niihin yhdessä (Aalto et al. 1999, 12). Lisäksi esimerkiksi lintutornien, piilokojujen ja muiden rakenteiden suunnittelu ja toteutus lintukohteisiin voidaan hoitaa yhteisellä panoksella. Verkostoitumalla yrittäjien, lintuharrastajien ja wildlife- matkailun osaajien kesken voitaisiin saada aikaan myös koulutusta, jota kaipaavat niin yrittäjät kuin oppaat. Monellekaan yrittäjällä ei ole aiempaa kokemusta lintumatkailusta, lintuharrastajille tarpeeseen voisivat tulla opaskursit ja monia luontoharrastajia, jotka voisivat olla potentiaalisia lintuoppaita, kiinnostaisi perehtyä paremmin lintuihin. Panostamalla markkinointiin ja yhteistyöhön, voidaan nämä heikkoudet muuttaa lintumatkailun kehittämisen mahdollisuuksiksi.

Lintumatkailun mahdollisuutena nähtiin sen monipuolisuus: lintumatkailutuotteeseen on helppo yhdistää Lapin luonto sekä muita aktiviteetteja. Matkailijoille voidaan kohtuullisen helposti räätälöidä toivotunlainen lintumatkailupaketti ja kukin yritys voi yhdistää tuotteeseen parhaaksi katsomiaan ominaisuuksia. Lintumatkailun nähtiin mahdollistavan kestoaltaan monenlaisten tuotteiden tarjoamisen. Useamman päivän tuotepaketit majoituksineen, kuljetuksineen ja ruokailuineen vaativat kuitenkin kovaa asiantuntemusta. Toisaalta innokkaat lintuharrastajat kaipaavat juuri tällaisia tuotteita. Lapissa on kuitenkin mahdollista tarjota myös kestoaltaan lyhyempiä linturetkiä, koska luonto on aina lähellä. Esimerkiksi Rovaniemellä erinomaisia linturetkikohteita ovat Ounasjokisuisto ja Harjulampi. Erinomainen idea on lintukosteikkojen hyödyntäminen matkailussa. Esimerkiksi suot ja niiden lajisto ovat eksoottisia matkailukohteita ja Lapissa soita on tähän mennessä hyödynnetty matkailukäytössä hyvin vähän. Tarjoamalla laadukasta lappilaista tuotetta autenttiossa ympäristössä, puhtaan luonnon keskellä ja välttämällä turhia lupauksia lintujen näkemisen suhteen, päästään lintumatkailun kehittämiossä jo hyvään alkuun.

Ympäristövastuullisuus korostui useissa vastauksiossa: suurimpana uhkana nähtiin ympäristön ja lintujen laiminlyönti lintukohteiossa. Kaavoituksiossa lintujen pesimäalueita ei huomioida ja pesäpaikat tuhoutuvat. Tiedon lisääntyessä lintujen pesimäalueista, nämä on helpompi huomioida kaavoituksiossa. Myös lintumatkailun kehittäminen voi edesauttaa linnuston suojelua: pesimäpaikat täytyy jättää rauhaan matkailijoiden vuoksi. Eräältä vastaajalta tuli myös loistava idea pesäpohjien rakentamisesta lintukosteikoille. Tästä hyötyisivät sekä linnut että matkailijat. Linturetkiä tarjoavien yritysten tulee myös pyytää asiakkaita allekirjoittamaan sopimus, jossa he lupaavat olla levittämättä tietoa lintujen pesimäpaikoista.

Lintumatkailua ei voida toteuttaa massamatkailuna, joten myös sen ympäristövaikutukset jäänevät pieniksi. Lintujentarkkailu vaatii pieniä ryhmäkokoja eikä lintuharrastajien määrä vielä ole siinä mittakaavassa, että massaryntäystä tarvitsee pelätä. Lisäksi lintuharrastajat ovat yleensä ympäristötietoisia, eivätkä tahallaan tuota vahinkoa ympäristölle. Oppaan vastuulla taas on lintujen hyvinvointi, etenkin pesimäaikaan tulee lintuja tarkkailtaessa olla erityisen varovainen ja pitää tarpeeksi pitkä välimatka tarkkailtaviin lintuihin.

Lintumatkailussa pelättiin myös kilpailua. Esimerkiksi Venäjä kehittää lintumatkailuaan ja aivan naapurissa Kuusamo on onnistunut tuotteistamaan lintumatkailun ja esimerkiksi sinipyrstön hienosti. Lappi voi kuitenkin solmia suhteita ja rakentaa yhteistyöverkostoja myös oman maakunnan ulkopuolelle. Kuusamon osaamista lintumatkailussa voidaan hyödyntää myös lappilaisissa yrityksissä. Jäämeren läheisyys nähtiin mahdollisuutena lintumatkailussa ja kiinnostavia yhteistyökumppaneita voisi löytyä Pohjois-Norjasta, jossa lintumatkailulle on olemassa paljon valmista infrastruktuuria. Myös useat matkailualan yritykset Varangissa tekisivät mielellään yhteistyötä lappilaisten yrittäjien kanssa esimerkiksi majoitusjärjestelyiden suhteen. Lintumatkailuosaamisen lisääntyessä lappilaisten yritysten on tulevaisuudessa mahdollista järjestää pidempiä retkiä aina Pohjois-Norjan puolelle asti.

4.2 Lintuharrastajasta lintuoppaaksi

Suomeen suuntautuvan lintumatkailun jatkumisen edellytykset ovat asiantuntevat paikallisoppaat ja näiden tarjoamat palvelut. Suomen erikoisia lajeja on erittäin vaikea löytää, jollei tiedä tarkkaan mistä etsiä. (Taavetti 2008b, 19, 21.) Lintuoppailta vaaditaan suurta asiantuntemusta. Lähes kaikilla lintuharrastajien kyselyyn vastanneilla olikin vankka linnuston- ja luonnontuntemus ja lintuharrastusta takana useita kymmeniä vuosia. Useat vastaajat kokivat kuitenkin kielitaitonsa jokseenkin heikoksi. Pääosin englantia osattiin kohtuullisen hyvin, muutama vastaaja osasi ruotsia tai saksaa, mutta muita kieli ei juurikaan puhuttu. Viisi kymmenestä oppaaksi valmiina olevasta vastaajasta oli valmis ryhtymään oppaaksi myös ulkomaalaisille ryhmille. Englannin kielen osaaminen on ehdoton edellytys lintuoppaan työssä. Vaikka kieli muuten sujuisikin, suurin osa totesi tuntevansa lintujen nimiä joko melko hyvin tai melko huonosti. Ennen lintuoppaaksi ryhtymistä tulisi kuitenkin myös lintujen englanninkieliset nimet hallita.

Kyselyn vastaajien tiedot ja taidot lintujen suhteen olivat hyvin monipuolisia. Lintuja harrastettiin aina rengastuksesta valokuvaukseen. Tällaisia taitoja myös yritysten olisi hyvä hyödyntää lintumatkailussa. Matkailijoita voisi lintujen tarkkailun ja kuvaamisen lisäksi kiinnostaa myös esimerkiksi rengastaminen. Näin pelkkä passiivinen tarkkailu saataisiin muutettua aktiiviseksi osallistumiseksi. Tällaisilla retkillä mukana tulisi olla aina asiantunteva, vuosia rengastusta har-

rastanut opas. Oppaiden asiantuntemusta voitaisiin hyödyntää myös järjestämällä lintujentun-
nistuskursseja, joihin yrityksetkin voisivat tuoda luonto-oppaita kartuttamaan tietojaan.

Lintuharrastajien aktiivisuus harrastuksessaan oli huimaa ja erittäin positiivista oli se, että yli
puolet vastaajista olisi valmis ryhtymään lintuoppaaksi. Suurin osa oppaaksi haluavista oli myös
valmis lähtemään töihin kaikkina vuoden- ja vuorokaudenaikoina. Neljä vastaajaa oli valmis läh-
temään jopa viikon mittaiselle linturetkelle oppaaksi. Tällä hetkellä yrityksillä ei ollut kiinnostus-
ta viikonloppua pidempien retkien järjestämiseen, mutta mahdollisesti tulevaisuudessa lintu-
harrastajien osaamista voidaan hyödyntää esimerkiksi Lapin ja Pohjois-Norjan eri lintukohteita
kiertäen.

Lintuharrastajat pitivät erittäin tärkeänä linnustonsuojelua ja kestäväällä tavalla toteutettua lin-
tumatkailua. Erinomainen huomio oli mahdollisuus rakentaa lintumatkailutuotteista ympäristö-
vastuullisia ekotuotteita. Tällaiset tuotteet ovat hyväksi paitsi kohteen imagolle, myös alueen
ympäristölle ja linnustolle. Ympäristöystävällisyys on markkinointivaltti, mutta samalla tukee
alueen matkailukäytössä olevien kohteiden kestävyyttä. Lintumatkailussa ympäristöystävälli-
syy on luonnollinen asia, mutta ekologisuuden voi myös viedä astetta pidemmälle. Osa tuotois-
ta tai vastaavasti matkailijoiden vapaaehtoisia lahjoituksia voidaan ohjata linnustonsuojeluun.
Lisäksi tuotteeseen voidaan mahdollisuuksien mukaan liittää vaikkapa mahdollisuus oman lin-
nunpöntön nikkarointiin. On mahdollista järjestää myös ekolinturetkiä polkupyörällä tai kävellen,
kuten eräs vastaaja ehdotti.

Lintuharrastajilta tuli pitkiä listoja Rovaniemen ja Lapin kiinnostavista linnuista sekä lintukoh-
teista maakunnassa. Erityisesti pohjoisimmasta Lapista mainittiin useita kiinnostavia kohteita.
Lapissa lintumatkailijoiden suosiossa ovatkin erityisesti helposti saavutettavat tunturinlaet ja
esimerkiksi matkailijoiden suosimat kohteet Kiilopää ja Kaunispää, joihin kiiruna ja keräkurmitsa
houkuttelevat lintuharrastajia (Taavetti 2008b, 20). Rovaniemen kohteista eniten mainintoja
annettiin Harjulammelle, Ounasjokisuistolle sekä Paavalniemelle ja Niskanperälle, jotka kaikki
sijaitsevat kohtuullisen lähellä Rovaniemen keskustaa ja joihin olisi helppo järjestää kaikille kiin-
nostuneille myös lyhyitä linturetkiä taajaman tuntumassa.

4.3 Ohjelmapalveluyritykset lintumatkailun kehittäjinä

Lähes kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että potentiaalista asiakaskuntaa tulisi kartoittaa tarkemmin. Lintuihin liittyvien matkailutuotteiden tarjonnan vähyys voi johtua juuri siitä, ettei asiakaskuntaa tunneta paremmin. Vaikka lintumatkailun suosio maailmalla on suurta ja jatkaa yhä kasvuaan, kohderyhmien tunnistaminen ja tavoittaminen voi olla vaikeaa. Jatkossa olisikin tarpeellista kartoittaa esimerkiksi Lappiin matkustavien turistien kiinnostusta lintumatkailua kohtaan, sekä erilaisten lintuharrastajien yhteisöjen mielenkiintoa matkustaa Lappiin bongaamaan lintuja.

Yrittäjien kommentteista toimivasta lintumatkailutuotteesta ja sen hinnoittelusta voi päätellä, että yhdenmukaista kuvaa tuotteesta ei ole. Vain muutama yritys esitti oman näkemyksensä hinnasta, mutta hinnoissa oli hämmentävän suuria eroja. Koska lintumatkailu on toistaiseksi melko tuntematon matkailun osa-alue, ei tiedossa ole myöskään millaista hintaa tuotteista voisi pyytää. Lintumatkailussa pätevällä oppaalla on tärkeä rooli ja tämä taas nostaa tuotteen hintaa. Kuitenkin liitettäessä linnut osaksi jotain muuta tuotetta, oppaan ei tarvitse olla lintujen suhteen asiantuntija. Tällöin ei kuitenkaan todennäköisesti saada varsinaisia lintubongareita kiinnostumaan tuotteesta – heille olennaista on lintujen näkeminen ja tunnistaminen. Kuitenkin yritysten vastauksista oli aistittavissa, että lintumatkailuun kaivataan ”pehmeää laskua”, jolloin tuotteita ei välittömästi markkinoida puhtaasti lintumatkailuna, vaan lintujen tarkkailua sisältävänä luontomatkailuna.

Eräs vastaaja totesi, että oppaille tulisi tehdä tuotteen suhteen riittävän matalalla aloitus- ja osaamiskynnyksellä varustettu sisäänpääsy asiaan. Tuotteen tulisi sisältää lintuja, mutta siinä määrin, että luonto-opas pystyy senhetkiselä kokemuksellaan toteuttamaan retken. Kaikki yritykset eivät olleet valmiita palkkaamaan ammattitaitoista lintuopasta. Yksi vaihtoehto olisikin, että yritykset järjestäisivät kokeneen lintuharrastajan johdolla lintujentunnistuskursseja oppailleen. Muutaman yleisimmän lintulajin tunteminen ei vielä vastaa linturetkillä tarvittavaa osaamista. Hyvät pohjatiedot kuitenkin auttaisivat opasta pääsemään sisään lintumatkailuun.

Kaksi yritystä vastasi olevansa valmis investoimaan asiantuntevan freelancer- lintuoppaan palkkaamiseen. Kahdella vastaajalla heille sopivat lintuoppaat olivat jo valmiina. Tästäkin voisi pää-

tellä, että puhtaan lintumatkailun toteuttaminen Rovaniemellä arveluttaa vielä suurta osaa yrityksistä. Myöskään yritysten tarjoamat ja oppaiden pyytämät palkat eivät kohtaa. Lintuasiantuntijoiden palkkatoiveet vaihtelivat 15 ja 50 euron välillä tunnilta, 25-30 euron ollessa yleisin vastaus. Yritykset taas olivat valmiita tarjoamaan 10-15 euroa tunnilta, yksi yritys tarvittaessa yli 15 euroa. Yritysten ja lintuoppaiden tulisi päästä yksimielisyyteen palkkauksen suhteen ja lintuoppaiden toimessa mahdollisesti useammassa yrityksessä tulisi palkkauksen ja työolojen olla yhdenmukaiset.

Toinen hieman ristiriitainen seikka lintuharrastajien ja yritysten vastauksissa oli kielitaito. Lähes kaikki yritykset vaativat oppaalta vähintään hyvää englanninkielen taitoa. Erittäin hyvää englantia vastasi puhuvansa neljä lintuharrastajaa ja melko hyväksi taitonsa arvioi kahdeksan lintuharrastajaa. Englanniksi lintujen nimiä tunsivat melko hyvin kuusi vastaajaa, latinankielisiä nimiä sen sijaan tunnettiin huomattavasti paremmin. Ulkomaalaisia opastettaessa oppaiden olisi tärkeää osata ainakin lintujen nimet englanniksi ja tämä vaatisi vielä hiomista. Muita yritysten peräänkuuluttamia taitoja olivat hyvä lintulajien tunnistustaito sekä luonnontuntemus, jotka lintuharrastajilla olivat hallussa hyvin.

Viisi yritystä oli valmis investoimaan lintumatkailun markkinointiin. Koska lintumatkailu on vielä Lapissa uusi tulokas, voidaan itse tuotetta ja sen markkinointia kehittää keräämällä palautetta asiakkailta. Tämä onnistuu esimerkiksi omien kotisivujen verkkopalvelun kautta. Ohjelmapalveluyritysten yhteisellä lintumatkailun markkinoinnilla voidaan myös säästää kustannuksissa. Verkostoitumalla voidaan lisäksi tehostaa ja lisätä markkinoinnin näytävyyttä (Aalto ym. 1999, 12). Yritykset voivat lisäksi harkita esimerkiksi esitteiden ja Internetsivujen teettämistä opinnäytteinä, jolloin investoinnit jäävät pienemmiksi.

Suurin osa yrityksistä nimesi lintumatkailukohteiden optimaaliseksi sijainniksi vähintään kymmenen kilometrin etäisyyden kaupungin keskustasta. Kuitenkin lintuharrastajat omassa kyselyssä nimesivät kiinnostavaksi esimerkiksi Rovaniemen keskustan kupeessa sijaitsevan Harjulan. Kaupungin lähistöllä olevia kohteita ei pitäisi sulkea pois lintumatkailussa, päinvastoin niille olisi helppo järjestää lyhyempiäkin linturetkiä kaikille luonnosta kiinnostuneille. Pidemmillä retkillä ne taas voisivat olla pysähdyspaikkoina muiden kohteiden joukossa.

Yrittäjiltä tuli kiinnostavia kommentteja tiedon tarpeeseen sekä verkostoitumiseen liittyen. Rovaniemelle toivottiin yhteistä foorumia, jossa lintubongarit, luontokuvaajat ja lintumatkailua tarjoavat yrittäjät kohtaisivat. Idea on kiinnostava ja kehittelyn arvoinen. Englanninkielinen Internetsivusto, jonka avulla lappilaisia lintumatkailun tarjoajia pystyisi lähestymään ja tuotteita varaamaan, voisi herättää kiinnostusta myös potentiaalisissa lintumatkailijoissa ympäri maailman.

Yritysten tieto lintukohteiden sijainneista ei ollut riittävä. Esimerkiksi Ounasjokivarressa todettiin olevan paljon hyviä kohteita, jos niitä kartoitettaisiin vaikkapa erityiseen karttaan. Rovaniemen kaupunkilintuatlas- projektin myötä tieto lintupaikoista on lisääntynyt. Yhtenäinen kartta koko alueen lintutorneista ja kiinnostavista lintukohteista helpottaisi lintumatkailun toteuttamista. Yritysten toiveiden mukaan Rovaniemelle voitaisiin rakentaa myös lisää lintutorneja matkailijoiden käyttöön sekä paikallisten virkistyskäyttöä varten. Matkailijoita varten piilokojujen rakentaminen voisi myös olla kannattavaa. Rakenteet voitaisiin toteuttaa esimerkiksi kaupungin ja yritysten yhteisenä hankkeena tai yritysten yhteisten investointien kautta. Osa vastaajista ilmoitti olevansa valmis investoimaan erityisesti lintutornien rakentamiseen.

4.4 Lapin erottuminen lintumatkailussa

Matkailupalvelua ei voi tuottaa etukäteen, se syntyy vasta asiakkaan ja palveluntarjoajien yhteistyönä, palveluprosessina. Palveluntarjoajan haaste on luoda sellaiset puitteet, olosuhteet ja struktuuri, jossa palvelun onnistuminen on mahdollisimman todennäköistä. Tuotesuunnittelussa tähdätään kolmitasoiseen tuotteeseen, jossa keskeisenä osana on ydintuote, eli varsinainen tuote tai palvelu. (Borg et al. 2002, 124.) Tässä tapauksessa ydintuote, jonka ympärille muut tuotteen osa-alueet rakentuvat on lintujen tarkkailu ja kuvaaminen toimintaan soveltuviissa kohteissa.

Tuotteen toisena osana on mielikuvatuote, joka tarkoittaa tuotteen mainetta, erikoisominaisuutta, brandia, arvostettua ja vakioitua laatua tai tuotemerkkiä (Borg et al. 2002, 125). Lapilla

on hyvä maine luontomatkailukohteena metsineen, soineen ja puhtaine vesistöineen, kuten SWOT- kyselyssäkin kävi ilmi. Vastaajien mielestä ristiriitaista kuitenkin oli Lapin ja Lappi-brandin tunnettuus maailmalla. Selkeän ja yhdenmukaisen imagon luomiseen tulisikin matkailussa panostaa entistä enemmän. Lappi tunnetaan laajalti talvikohteena ja erityisesti Joulupukin kotipaikkana, mutta Lapilla on paljon muutakin tarjottavaa. Tämä tuo omat haasteensa yhdenmukaisen brandin levittämiseksi. Pohja tälle on kuitenkin hyvä ja tässäkin suhteessa tarvitaan matkailun toimijoiden välistä yhteistyötä ja yhteistä panosta brandin kehittelyyn.

Kolmannen osan tuotteesta muodostavat liitännäispalvelut, joiden avulla erottaudutaan kilpailijoista. Asiakkaan odotukset on hyvä tietää ennalta. Asiakkaan tarpeen mukaan räätälöityjen tuotteiden, sekä tuotteen erilaistamisen eli differoinnin avulla voidaan erottua kilpailijoista. (Borg et al. 2002, 124-125.) Lapilla on erinomaiset mahdollisuudet tarjota laadukasta, erottuvaa lintumatkailutuotetta. Lappilainen lintumatkailutuote voi erottua muista vastaavista jo yksinkertaisesti lisäämällä tuotteeseen palan Lappia. (Lintumatkailutuote kokonaisuudessaan, ks. Liite1). Esimerkiksi linturetket keskiyön auringossa, nokipannukahvit ja kampanisu sekä kahvitte-lun ohessa tarinointi Lapin perinteistä tai lappilaisista myyteistä lisäävät tuotteen omaleimaisuutta. Tuotteeseen voi myös sisällyttää vierailun esimerkiksi Rovaniemellä Joulupukin pajakylässä tai Arktikumissa – pohjoisen matkailijaa todennäköisesti kiinnostaa myös Joulupukin koti-paikka tai arktinen kulttuuri. Muissa kunnissa voi esitellä paikallisia nähtävyyksiä ja kiinnostuk-senkohteita. Halutessaan matkailijat voivat valita pelkän lintujentarkkailun, tai tuotteen liitän-näispalveluilla, kuten vierailulla tietyssä kohteessa tai valita vaikkapa yhdistetyn lintujentarkkai-lu- ja kalastusretken.

Lappilaiset lintumatkailutuotteet erilaistuvat osaksi myös linnuston vuoksi. Alueesta riippuen Lapissa voi tarkkailla soiden lintulajeja, metsien lintuja tai tuntureilla pesiviä lintuja. Erityisesti jälkimmäisiä lajeja ei monissa maissa voi tarkkailla. Lapissa on myös useita pöllölajeja, joita mo-net lintumatkailijat ovat erityisen kiinnostuneita (Taavetti 2008, 20).

Lintumatkailutuote on monipuolinen ja siitä voi rakentaa useanlaisia variaatioita kohderyhmäs-tä riippuen. Lintuihin liittyvistä tuotteista voivat olla varsinaisten lintuharrastajien lisäksi kiin-nostuneita esimerkiksi koululaisryhmät. Näille yritys voi tarjota vaikkapa parin tunnin mittaisen

linturetken kohtuullisen helppokulkuisessa maastossa. Retkeen voi sisällyttää aluksi sisätiloissa tapahtuvan esityksen, jossa kerrotaan paikallisista linnuista, niiden elintavoista ja linnustonsuojelusta. Vastaavanlaisista linturetkistä voisivat olla kiinnostuneita myös erityisryhmät. Heitä varten yrityksen tulisi huolehtia reittien helppokulkuisuudesta ja turvallisuudesta sekä tarkkailupaikasta, johon on mahdollisuus päästä pyörätuolilla. Tuotteen muunneltavuus on tärkeää, koska asiakkaalle tulisi pystyä tarjoamaan tuote niin valmiiksi paketoituna kokonaisuutena kuin yksittäisinä komponentteina (Suontausta & Tyni 2005, 135).

Kyselyyn vastanneiden yritysten mielipiteet kiinnostavan lintumatkailutuotteen sisällöstä vaihtelivat suuresti. Yritykset eivät olleet ainakaan tässä vaiheessa valmiita tarjoamaan täysin lintuihin keskittyviä matkailutuotteita, vaan halusivat yhdistää linnut johonkin muuhun toimintaan. Kiinnostavimpana pidettiin patikoinnin yhdistämistä linturetkiin, täysin asiakkaan mukaan räätälöityä tuotetta, lintujen kuvaamista lintutorneilla sekä metson ja teeren soidinta piilokojulla. Myös muunlaiset sisällöt saivat runsaasti kannatusta. Lappiin on siis lähes mahdotonta suunnitella juuri yhdenlaista, tiettyä erottuvaa lintumatkailutuotetta. Kukin yritys voi liittää tuotteeseen juuri ominta osaamistaan vastaavaa toimintaa, kuten veneilyä, patikointia, kalastusta tai vierailun jossain tunnetussa kohteessa. Lisäksi tuotetta voidaan teemoittaa vuodenaikojen mukaan: kevättalvella metson ja teeren soitimen seuraaminen ja myöhemmin lintujen muutot kiinnostavat varmasti monia. Myös lintuharrastajat pitivät metsoa kiinnostavimpana lintuna Rovaniemen alueella, joten kevätsoidinta kannattaisi ehdottomasti hyödyntää. Kesällä taas toiminnan kohteina voisivat olla esimerkiksi lintutorneilla vierailu ja rengastaminen. Syksyllä pöllöretket ja talvella lintujen ruokintapaikan pitäminen ja siellä vierailu liittäisivät linnut matkailutoimintaan myös kaamoksen aikaan. Talvella voisi mahdollisuuksien mukaan harkita myös esimerkiksi kotkien haaskaruokintaa ja kuvaamista piilokojuilla.

Lappilaista leimaa tuotteeseen voi lyödä tarjoamalla nokipannukahvit perinteisten Lapin herkkujen kera sekä tarinoimalla Lapista. Tämä ei kuitenkaan välttämättä riitä tuotteen erilaistamiseen. Etenkin lintuharrastajien ja SWOT- kyselyyn vastanneiden mielipiteissä korostui yli muiden yksi tärkeä seikka: ympäristön hyvinvointi. Lapin lintumatkailutuote voisi erottua ekologisuudellaan. Kyselyissä tuli esiin valtavasti hienoja ideoita linnustonsuojelusta, ympäristön kun-

nioittamisesta ja ekologisista lintumatkailutuotteista, joita raportissa on edellä käsitelty lintuharrastajien vastauksiin ja SWOT- kyselyyn liittyvissä kohdissa (3.3 SWOT- kyselyn tulokset, 3.4 Lintuharrastajien kyselyn tulokset, 4.1 Lintumatkailun kehittäminen SWOT -analyysin mukaan, 4.2 Lintuharrastajasta lintuoppaaksi).

Lappi tunnetaan jo entuudestaan puhtaana luontomatkailukohteena. Ekologiset lintumatkailutuotteet sopisivat Lapin imagoon sekä luontomatkailutuotteita ostavien matkailijoiden ajatusmaailmaan. Lintumatkailijat ovat yleensä erittäin ympäristötietoisia ja lintujen suojelu on heille tärkeää. Ympäristön hyvinvoinnin tärkeys tiedostetaan kaikkialla maailmassa ja luontoystävällisten matkailutuotteiden suosio on suurta. Tuotteiden markkinoinnissa yhteistyötä voitaisiin tehdä vaikkapa lintuharrastajien järjestöjen ja luonnonsuojelujärjestöjen kanssa.

Lappilaiset yrittäjät eivät voi vaikuttaa esimerkiksi auto- ja lentoliikenteestä aiheutuviin päästöihin tai kaivosteollisuuteen Lapissa. On kuitenkin mahdollista järjestää ympäristön hyvinvointia ja linnuston suojelua edesauttavia matkailutuotteita. Tuotteiden toteutus vaatii paljon suunnittelua, mutta niistä voidaan selvittää pienin investoinnein. Lisäksi varmistetaan ympäristön kestävyys myös tulevaa matkailutoimintaa varten.

4.5 Kehittämisideat ja jatkotoimenpiteet

Wildlife-matkailun tulevaisuus Suomessa näyttää tällä hetkellä hyvältä ja lintumatkailu on maailmassa kasvava ala (MEK 2009a, 4, 6). Lintumatkailuun panostaminen on ajankohtaista myös Lapissa. Uudenaisten matkailutuotteiden myötä Lappiin voitaisiin houkutella myös uudenlaisia kohderyhmiä. Erityisesti kesämatkailun kehittämisen kannalta lintumatkailussa on potentiaalia. Lintumatkailutuotteiden markkinoinnin kohdentamista ajatellen, potentiaalisen asiakaskunnan tarkempi selvittäminen voisi olla tarpeen. Matkailupotentiaali voi jäädä hyödyntämättä, ellei tiedetä keitä asiakkaat ovat tai ei tunneta heidän tarpeitaan. Työkaluja tähän ovat esimerkiksi sosiaalinen media, harrastajien yhteisöt sekä kyselylomakkeet, tai sähköpostikyselyt alueella vierailleille matkailijoille. Jatkossa olisi hyvä toteuttaa myös yrittäjien kaipaama foorumi, jonka kautta lintuharrastajat, lintukuvaajat sekä lintumatkailua tarjoavat yritykset kohtaisivat. Yhteinen kanava auttaisi lintumatkailun kehittämisessä, lisäksi harrastajien ja yrittäjien tietoa aihees-

ta sekä helpottaisi asiakkaiden ostopäätöksen tekoa ja mahdollisesti toimisi myös tuotteen varaimisen välineenä.

Rovaniemen talviaktiiviteettitarjonta on runsasta ja alueella on hyvät mahdollisuudet myös edelleen kehittää talvituotteita. Lintumatkailu voisi tuoda uutta väriä myös perinteisiin talvituotteisiin. MEK:n mukaan elementtejä talvimatkailun kehittämiseen ovat esimerkiksi petolinnut, metsälinnut, talvimaismat kuten tykkylumi ja talvijäljet. Eläinten lisäksi muun luonnon hyödyntäminen on käyttämätöntä potentiaalia. Luonnonnähtävyyden tuotteistaminen omaksi tuotteekseen on vaikeaa, mutta se toimii houkuttimena. (MEK 2009a, 7.) Luonnon elementtien lisääminen lintujen tarkkailuun on toteutettavissa myös Rovaniemellä. Esimerkiksi öisen revontulten katselun ja pöllöjen kuuntelun yhdistäminen voisi olla eksoottinen ja erottuva matkailutuote.

Lapin matkailun nykyinen linja ja markkinointi eivät suosi lapsia, varhaisnuoria tai perheitä (Niemi 2004, 265). Lapsiperheiden määrä asiakkaina on kasvamassa, mutta ohjelmaa koko perheelle ei ole vielä monipuolisesti saatavilla. Tämän kehittäminen vaatisi lähempää yhteistyötä alueen muiden matkailuyrittäjien kanssa. Lisäksi hyvällä alueellisella ja eri aktiiviteettien yhteistyöllä voidaan pidentää viipymää. (MEK 2009a, 7.) Lapsiperheitä varten on mahdollista toteuttaa myös lintumatkailutuotteita, joihin voi sisällyttää vaikkapa opetuksellisen osuuden, lintujen tunnistamista pelien ja leikkien muodossa, lintupolun opastuksineen tai lintujen tarkkailua esimerkiksi suurten ikkunoiden takaa talviruokintapisteellä. Wildlife- matkailu on myös erinomainen tapa opettaa lapset kunnioittamaan eläimiä ja ympäristöä ja kertoa suojelun merkityksestä (Newsome et al. 2005, 79). Newsomen mainitsema lintupolku lapsille ja miksei vanhemmillekin luontoihmisille on helposti toteutettavissa, eikä välttämättä vaadi suuria investointeja. Lapsia kiinnostava voisi olla luontopolku, temppurata, jonka avulla tunnistaa lintuja ja niiden elinympäristöjä. Kiehtovuutta voisi ennestään lisätä tunnettujen Angry Birds- hahmojen käyttö Rovaniemeläisen Lappsetin tyyliin. Rovaniemellä on myös hieno esimerkki lintupolusta Vaattunkönkäällä, missä opasteet tarjoavat tietoa linnuista. Yhdistämällä linturetkikohteisiin toimintaa myös lapsille, voidaan linturetkituotteista räätälöidä perheystävällisiä retkiä niitä toivoville.

Lintuihin liittyvistä tuotteista voivat olla varsinaisten lintuharrastajien lisäksi kiinnostuneita ympäristökasvatuksen merkeissä esimerkiksi koululaisryhmät. Näille yritykset voivat tarjota vaikkapa parin tunnin mittaisen linturetken kohtuullisen helppokulkuisessa maastossa. Retkeen voi sisällyttää aluksi sisätiloissa tapahtuvan esityksen, jossa kerrotaan paikallisista linnuista, niiden elintavoista ja linnustonsuojelusta. Vastaavanlaisista linturetkistä voisivat olla kiinnostuneita myös erityisryhmät. Heitä varten yrityksen tulisi huolehtia reittien helppokulkuisuudesta ja turvallisuudesta sekä tarkkailupaikasta, johon on mahdollisuus päästä pyörätuolilla.

Multiaktiiviteetit kasvattavat suosiotaan, ja uusia tuotteita voisi kehittää yhdistämällä eläintenkatselun muihin luontoaktiiviteetteihin (MEK 2009a, 7). Lintumatkailu on yhdistettävissä myös muihin aktiiviteetteihin, kuten patikointiin tai vaikkapa jokiveneilyyn. Lisäämällä lintujen tarkkailuun erilaisia elementtejä, kuten juuri veneily ja opetuksellisuus, on mahdollista tarjota kiinnostava paketti myös koko perheelle. Asiakkaille voidaan tarjota tuotteesta erikomponenteista koostuvia kokonaisuuksia, joista jokainen voi räätälöidä itselleen sopivan.

Niemi liittäisi lintumatkailuun suomalais-ugrilaiset lintu- ja luontokertomukset, lintumatkailun ei tarvitse keskittyä pelkästään ornitologiaan. Lisäksi lintujen talviruokinta on Suomessa suosittua ja lintuja arvostetaan sekä maalla että kaupungeissa. Niemi ehdottaa Pyhä-Luoston alueelle perustettavaksi uusille harrastajille linnuista kertovia paikkoja. Esimerkiksi lintulautapuisto ja suuret ikkunat, joiden takaa sitä seurata lisäisivät lasten ja miksei aikuistenkin talvilintujen tunteista. Kurkipellot ja joutsenille sopivat vesistöt voisivat olla hyviä tarkkailupaikkoja muuttoaikoina. Lintujen avulla tunturikeskuksiinkin voitaisiin saada vipinää kevääseen ja syksyyn, jolloin keskuksissa on matkailun kannalta hiljaista. (Niemi 2004, 152.)

Niemen ehdottamia lintupaikkoja voisi hyvin soveltaa tunturikeskusten lisäksi myös muualle Lappiin. Talviruokintapisteet niin kaupunkikeskuksissa kuin maaseudun pikkukylissä voisivat tuoda lisäväriä matkailun kehittämiseen. Lisäksi pitkospuilla ja opastustauluilla merkityt lintujen levähdyspaikat ilahduttaisivat ja opettaisivat niin matkailijoita kuin paikallisiakin.

Luonto tarjoaa mahdollisuuksia hyvinkin erilaisten matkailutuotteiden kehittämiseksi sekä erikoistumiselle. Matkailijoiden mielenkiinnosta kilpailtaessa tulee tarjota myös yksilöityjä, erottuvia tuotteita. (Tyrväinen et al. 2002, 24.) Luontomatkailutuotteet ovat tässä suhteessa kiitollisia,

koska niistä on mahdollista rakentaa monenlaisia kokonaisuuksia. Myös lintumatkailun kohdalla mahdollisuuksia on monia ja tuotteista voi innovoida useammanlaisia muunnelmia useamman päivä kiertoajeluista parin tunnin tarkkailuretkeen.

Luonto-liiton Rovaniemellä Arktikumissa 22.5.2012 järjestämässä Wildlife- matkailun mahdollisuudet Lapissa – seminaarissa käydyssä keskustelussa kävi ilmi, että wildlife- matkailun kehittäminen Lapissa hyödyttäisi ja monipuolistaisi maakunnan elinkeinoelämää. Kuitenkin esimerkiksi suurpetoihin liittyvä matkailu on vaikeasti toteutettavissa poronhoidolle mahdollisesti aiheutuvien haittojen vuoksi. Sen sijaan lintumatkailulle tarjoutuu runsaasti mahdollisuuksia niin bongaamisen kuin valokuvaamisenkin suhteen. Lapilla on tarjottavana ainutlaatuinen ympäristö kiinnostavine lintuineen, joka tulee vain osata hyödyntää ja markkinoida oikealla tavalla. Myös seminaarissa puhunut wildlife- matkailuyrittäjä Lassi Rautiainen piti Lapin luontoa erinomaisen ympäristönä wildlife- matkailutuotteiden tarjoamiselle. Hänen mukaansa wildlife- ala on rankaa mutta palkitsevaa: asiakkaille on tarjottava mitä ikinä he tahtovat ja laadukkaiden tuotteiden myötä myös asiakkaiden määrä kasvaa maineen kiiriessä. Ala tarvitsee kuitenkin pioneereja, missä roolissa esimerkiksi Rautiainen on toiminut vuosikymmeniä (Rautiainen.)

Ympäristön huomioonottaminen ja kestävän kehityksen mukainen toiminta on erittäin tärkeää lähdeettä toteuttamaan lintumatkailua. Linnuille haitallisinta lintumatkailu voi olla huonosti organisoitujen retkien kohdalla, omatoimimatkaileijoiden piittaamattomuuden vuoksi tai pesimäaikaan tapahtuvan häirinnän vuoksi. (Newsome et al. 2005, 68.) Lintumatkailua suunniteltaessa tulee kiinnittää erityistä huomiota oppaan pätevyyteen, matkailijoiden valistamiseen, riittäviin välimatkoihin sekä sopiviin ryhmäkokoihin.

Rovaniemellä Lapin ammattiopistossa koulutetaan erä- ja luonto-oppaita. Koulutukseen ei kuitenkaan sisälly tarpeeksi laajaa lajintuntemusta, jotta nämä oppaat voisivat toimia myös lintuoppaina. Lintumatkailussa on erittäin tärkeää, että matkailijoiden mukana kulkeva opas on pätevä, tuntee alueen linnuston ja osaa myös tunnistaa nähdyt linnut. Erillinen lintuopaskoulutus tai lintuoppaan työstä kiinnostuneille luonto-oppaille järjestettävät kurssit voisivat olla hyödyllisiä. Koulutuksella olisi työllistävä vaikutus sekä opettajan suhteen, että tulevien lintuoppaiden suhteen.

Niemi ehdottaa yhteistoimintaa Lapin, Kuusamon ja Jäämeren alueen kanssa. Näin matkailija saisi kokea esimerkiksi suolintuja Lapissa, vanhojen metsien lajeja Kuusamossa sekä merilintuja Jäämerellä. (Niemi 2004, 122.) Jatkossa Lapissa olisi hyvä kehittää yhteistyötä Kuusamon ja Leningan lintumatkailupalveluja tarjoavien yritysten kanssa. Alueilla on pitkään toimineita yrityksiä, joiden tiedot ja taidot lintumatkailun suhteen ovat huipussaan. Yritykset voisivat oppia toisiltaan paljon: lappilaiset lintumatkailun kehittämisestä ja Pohjois-Pohjanmaalaiset uusista lintukohteista. Pohjoiskalotin alueella, Pohjois-Norjassa on suosittuja lintukohteita, etenkin Varanki, joka on kansainvälisesti tunnetuimpia lintukohteita Pohjois-Euroopassa. Varangissa on runsaasti lintuja sekä kesällä että talvella ja Lapissa järjestettäviä linturetkiä voisi tulevaisuudessa laajentaa myös siihen suuntaan. Tällöin Lapin linnuston lisäksi retkien lajistoon kuuluisivat myös pohjoiset merilinnut. Rovaniemen kaupunkilintuatlas- projektin myötä on oltu yhteydessä Varangissa linturetkiä ja majoitusta tarjoaviin yrittäjiin. Yrittäjät tekisivät mielellään yhteistyötä lappilaisten linturetkiä tarjoavien yritysten kanssa. Yhteistyötä Varangin matkailuyrittäjien kanssa voitaisiin tehdä esimerkiksi majoituksen suhteen, jos tulevaisuudessa suunnataan Pohjois-Norjaan pidempien linturetkien merkeissä. Myös yrittäjien paikallis- ja linnustontuntemusta voitaisiin hyödyntää.

Pohjois-Norjan lisäksi toinen lintuharrastajia kiinnostava kohde on Petsamon Heinäsaarten lintuparatiisi. Tietoa alueen matkailumahdollisuuksista ei kuitenkaan juuri ole ja alueen potentiaali sekä verkostoitumismahdollisuudet Lapin kanssa tulisikin selvittää. Barents- yhteistyön kehittäminen matkailun osalta voisi hyödyttää Lappilaisia matkailuyrityksiä uusien verkostojen sekä uusien, erottuvien matkailutuotteiden myötä.

Kiitokset

Rovaniemen kaupunkilintuatlas- projektia rahoitti Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus myöntämällä Euroopan aluekehitysrahaston tuella. Projektin kustannuksiin osallistuivat myös Lapin yliopisto (Arktinen keskus; Luontoselvitys- ja YVA-palvelut) sekä Rovaniemen kaupunki.

Muita Rovaniemen kaupunkilintuatlas- projektin yhteistyötahoja olivat lisäksi Lapin lintutieteellinen yhdistys, Lapin maakuntamuseon luonnontieteen yksikkö, Helsingin yliopiston luonnontieteellinen keskusmuseo sekä BirdLife Suomi.

Kiitokset kaikille yhteistyökumppaneille. Kiitos lisäksi kyselyihin osallistuneille yrityksille ja organisaatioille sekä lintuharrastajille.

Kirjallisuus

Aulén, Gustaf (1996): *Where to Watch Birds in Scandinavia*, Hamlyn Birdwatching Guides. D & N Publishing, Wiltshire.

Aalto, Kimmo, Marko Laiho & Harri Talonen (1999): *Matkailun ohjelmapalveluyritysten myynti ja informaatiokanavat*. Loppuraportti 31.8.1999. Sarja D: Tampereen yliopiston Liiketaloudellisen tutkimuskeskuksen julkaisuja 9. Tampereen yliopistopaino Oy, Tampere.

Borg, Pekka, Elina Kivi & Minna Partti (2002): *Elämyksestä elinkeinoksi – matkailusuunnittelun periaatteet ja käytäntö*. WS Bookwell Oy, Juva.

Hall, C. Michael & Stephen Boyd (2005): *Nature-based Tourism in Peripheral Areas - Development or Disaster?*. Cromwell Press, Clevedon.

Hemmi, Jorma (2005a): *Matkailu, ympäristö, luonto, osa 1*. Gummerus kirjapaino Oy, Jyväskylä.

- Hemmi, Jorma (2005b): *Matkailu, ympäristö, luonto, osa 2*. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Hunter, C. & H. Green (1995): *Tourism and the Environment: A Sustainable Relationship?*. Routledge, London.
- Holopainen, Erkki (1995): *Linturetkikohteet Suomessa*. WSOY, Porvoo.
- Laaksonen, Juha & Riku Lumiaro (2011): *Suomen 100, Lintukohteet*. Printon, Viro.
- McIntosh, Robert Woodrow & Charles R. Goedlner (1986): *Tourism Principles, Practices, Philosophies*. John Wiley & Sons, Inc., New York.
- Newsome, David, Ross Dowling & Susan Moore (2005): *Aspects of Tourism, Wildlife Tourism*. Channel View Publications, Clevedon.
- Niemi, Tapani (2000): *Kaihon kotimaa, Lapin matkailun lappikuva*. Lapin yliopiston täydennyskeskuksen julkaisuja 58. Lapin yliopistopaino, Rovaniemi.
- Niemi, Tapani (2004): *Lapin ja lannan rajalla, kulttuurimatka Pelkosenniemelle ja Itä-Lappiin*. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Pesonen, Ismo, Tytti Mönkkänen & Tarja Hokkanen (2000). *Menestyvä matkailuyritys*. Helsinki. Oy Edita Ab.
- Salonen, Toivo (1999): *Luonto, arvot ja matkailu: Ihmisen ongelma ja pohjoisen ihmisen kadotettu luonto*. (127-169) Teoksessa Virpi Tökkäri toim. Valta, luonto ja ihminen, Symposiumteoksia. Lapin yliopistopaino, Rovaniemi.
- Shackley, Myra (1996): *Wildlife Tourism*. International Thomson Business Press, London.
- Suontausta, Hannu & Markku Tyni (2005): *Wellness-matkailu – hyvinvointi matkailun tuotekehityksessä*. Edita Prima Oy, Helsinki.
- Taavetti, Harri (2008a): *Lintumatkailu maailmalla*. (12-15) Teoksessa Jan Södersved toim. Linnut, luonnossa. WS Bookwell Oy, Porvoo.

Taavetti, Harri (2008b): *Suomi lintumatkailumaana*. (18-19) Teoksessa Jan Södersved toim. Linnut, luonnossa. WS Bookwell Oy, Porvoo.

Tyrväinen, Liisa, Harri Silvennoinen & Ismo Nousiainen (2002): *Luontomatkailusta yritystoimintaa*. Loppuraportti. Joensuun yliopisto, Metsätieteellinen tiedekunta.

Verhelä, Pauli & Pekka Lackman (2003): *Matkailun ohjelmapalvelut, matkailuelämyksen tuottaminen ja toteuttaminen*. WS Bookwell Oy, Porvoo.

Vuorisalo, Timo (2008): *Lintumatkailu kaupungeissa*. (16-17) Teoksessa Jan Södersved toim. Linnut, luonnossa. WS Bookwell Oy, Porvoo.

Wheatley, Nigel (2000): *Where to Watch Birds in Europe & Russia*. A & C Black, London.

Muut lähteet

BirdLife Suomi. Järjestökoordinaattori Sinikka Kuntun vastaus sähköpostiin 9.5.2012.

Bongariliitto ry: Bongariliitto on BirdLife Suomen toiseksi suurin jäsenjärjestö. Viitattu 24.5.2012. Saatavilla Internetistä: http://www.bongariliitto.fi/yhdistys_jasenyys

Euroopasta lintuharrastajia eksoottiseen Pohjois-Karjalaan. Viitattu 10.5.2012. Saatavilla Internetistä: <http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=203619&lan=FI>

Harwood, Sharon (2008): Planning and Development of Community Based Tourism: Bird Watching Destinations. Paper from Cauthe 2008 Conference, Where the Bloody Hell Are We? Viitattu 13.4.2012. Saatavilla Internetistä: <http://www.griffith.edu.au/conference/cauthe2008/refereed-papers/RP060.pdf>

Helminen, Pekka (2012): Suomi on lintutornien edelläkävijä. Kansan uutiset, verkkolehti 27.4.2012. Viitattu 24.5.2012. Saatavilla Internetistä:

<http://www.kansanuutiset.fi/uutiset/kotimaa/2781880/suomi-on-lintutornien-edellakavija>

Honkola, Marjukka (2001): Lintumatkailun mahdollisuudet, case Lapin Safarit. Opinnäytetyö, Rovaniemen ammattikorkeakoulu.

Jones, Darryll N. & Ralf Buckley (2001): Birdwatching Tourism in Australia. Wildlife Tourism Research Report Series: NO. 10. Viitattu 12.4.2012. Saatavilla Internetistä:

http://www.crctourism.com.au/wms/upload/images/Disc%20of%20images%20and%20PDFs/for%20bookshop/Documents/birdwatching_v2.pdf

Lapin lintutieteellinen yhdistys: Lapin lintutieteellisen yhdistyksen alueen lintutornit. Viitattu 24.5.2012. Saatavilla Internetistä: <http://www.lly.fi>

LLY. Lapin lintutieteellisen yhdistyksen puheenjohtaja Esa Huhdan vastaus sähköpostiin 24.5.2012.

Lumettomuudesta matkailun ongelma. Lapin Kansa, pääkirjoitus. Julkaistu 4.12.2011. Viitattu 16.4.2012. Saatavilla Internetistä:

<http://www.lapinkansa.fi/Mielipide/1194708573911/artikkeli/lumettomuudesta+matkailun+ongelma.html>

Luonto ja erä: Lintumatkailu vetää yhä enemmän turisteja Suomeen. Turun Sanomat 16.7.2005. Viitattu 10.5.2012. saatavilla Internetistä:

<http://www.ts.fi/teemat/extra/1074056448/Luonto+ja+era+Lintumatkailu+vetaa+yha+enemmän+turisteja+Suomeen>

MEK (2008): Eläintenkatseilu ja -kuvaus matkailutuotteena, Lähtötilannekartoitus 2008. Viitattu 12.4.2012. Saatavilla Internetistä:

[http://www.mek.fi/W5/mekfi/index.nsf/6dbe7db571ccef1cc225678b004e73ed/1cfbb0ae4233fe11c22574ef002b1eda/\\$FILE/MEK_Wildlife_kartoitus_2008.pdf](http://www.mek.fi/W5/mekfi/index.nsf/6dbe7db571ccef1cc225678b004e73ed/1cfbb0ae4233fe11c22574ef002b1eda/$FILE/MEK_Wildlife_kartoitus_2008.pdf)

MEK (2009a): Wildlife matkailutuotteiden kehittämisstrategia 2009-2013. Viitattu 3.2.2012.

Saatavilla Internetistä:

[http://www.mek.fi/w5/mekfi/index.nsf/6dbe7db571ccef1cc225678b004e73ed/3af96a050d9ea239c225754d00238206/\\$FILE/wildlifekehitt%C3%A4misstrategia_2009-2013%20vrs%202.pdf](http://www.mek.fi/w5/mekfi/index.nsf/6dbe7db571ccef1cc225678b004e73ed/3af96a050d9ea239c225754d00238206/$FILE/wildlifekehitt%C3%A4misstrategia_2009-2013%20vrs%202.pdf)

MEK (2009b): Wildlife matkailutuotteiden toimenpidesuunnitelma 2009-2013. Viitattu

12.4.2012. Saatavilla Internetistä:

[http://www.mek.fi/W5/mekfi/index.nsf/6dbe7db571ccef1cc225678b004e73ed/3af96a050d9ea239c225754d00238206/\\$FILE/Wildlife%20toimenpidesuunnitelma%202009-2013.pdf](http://www.mek.fi/W5/mekfi/index.nsf/6dbe7db571ccef1cc225678b004e73ed/3af96a050d9ea239c225754d00238206/$FILE/Wildlife%20toimenpidesuunnitelma%202009-2013.pdf)

Moscardo, Gianna & Rebecca Saltzer (2005): Understanding tourism wildlife interactions: visitor market analyses. Viitattu 13.4.2012. Saatavilla Internetistä:

http://www.crctourism.com.au/wms/upload/Resources/bookshop/Moscardo31003_WildlifeInteracts-FINAL.pdf

Peltomäki, Jari. 2009. Lintumatkailu Suomessa, Case Finnature. Viitattu 4.4.2012. Saatavilla Internetistä: <http://www.matkatieto.fi/file.php?232>

Puhakka, Liisa, Matti Salo & Ilari E. Sääksjärvi (2011): Bird Diversity, Birdwatching Tourism and Conservation in Peru: A Geographic Analysis. PLoS ONE 6(11): e26786.

doi:10.1371/journal.pone.0026786. Viitattu 18.4.2012. Saatavilla Internetistä:

<http://www.plosone.org/article/info%3Adoi%2F10.1371%2Fjournal.pone.0026786>

Rautiainen, Lassi. Wildlife- matkailun mahdollisuudet Lapissa- seminaari Rovaniemellä Arktikumisissa 22.5.2012.

Shackley, Myra (2006): Wildlife Tourism: Impacts, Management, and Planning. *Annals of Tourism Research*, Vol. 33, No. 3, pp. 868–869, (2006). Viitattu 13.4.2012. Saatavilla Internetistä:

http://ac.els-cdn.com/S0160738306000028/1-s2.0-S0160738306000028-main.pdf?_tid=7cdc9a2299016c8bef0425795f6065fa&acdnt=1334297059_cd040e6e6d3251de900f808f76960a58

Tourism Queensland (2002): Birdwatching Tourism. Viitattu 26.4.2012. Saatavilla Internetistä:

http://www.tq.com.au/fms/tq_corporate/research/fact_sheets/birdwatching_tourism.pdf

Tuokko, Outi 2009: Lintumatkailu ja sen mahdollisuudet Kainuussa. Opinnäytetyö, Kajaanin ammattikorkeakoulu. Viitattu 4.4.2012. Saatavilla Internetistä:

https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/6731/Tuokko_Outi.pdf?sequence=1.

Liite 1. Lapin lintumatkailutuotteet.

LAPPILAISEN LINTUMATKAILUTUOTTEEN TUOTEKUVAUS

Sisällysluettelo

1 Johdanto.....	80
1.1 Lintumatkailutuotteen muodostuminen.....	80
2 Lapin lintumatkailutuotteet.....	82
2.1 Kuuden tunnin mittainen linturetki.....	85
2.2 Viikonlopun mittainen paketti.....	87
3 Lintumatkailutuotteet eriteltynä.....	89
3.1 Sisältö.....	89

3.2 Kesto.....	90
3.3 Hinta.....	90
3.3.1 Hinnoittelukeinoja.....	91
3.3.2 Tuotteiden hintaehdotelmia.....	94
3.4 Ruokailut.....	96
3.5 Majoitus.....	96
3.6 Vierailupaikat.....	97
3.7 Kieli/kielet.....	97
3.8 Välineet.....	97
3.9 Vakuutukset.....	98
3.10 Kuljetukset.....	98
3.11 Investoinnit.....	99
3.12 Markkinointi ja myynti.....	99
3.13 Verkosto.....	100
3.14 Ympäristö ja linnut.....	105
4 Hyvän lintumatkailutuotteen ominaisuudet.....	106
5 Ehdotelmia ja ideoita lisättäväksi lintumatkailutuotteeseen.....	108
Kirjallisuus.....	112
Muut lähteet.....	113

1. Johdanto

Lapin matkailun ongelmana on sesonkiluontoisuus: talvikausi on vilkas, mutta kesällä matkailijavirrat vähenevät. Lintumatkailu voisi olla yksi ratkaisu kesämatkailun kehittämiseen. Tällä hetkellä Lapissa on lintumatkailutuotteita tarjolla hyvin vähän ja tuotekehitystä alalta tarvitaan. Seuraavassa esitelläänkin ideoita lintumatkailun tuotekehitykseen Lapissa. Rovaniemen kaupunkilintuatlas- projektin puitteissa toteutettujen lintumatkailun kehittämiseen keskittyvien kyselyiden perusteella on Rovaniemelle hahmoteltu kaksi lintumatkailutuotetta, jotka ovat muunneltavissa yritysten tarpeiden mukaan. Tarkoituksena oli luoda tuotteet Rovaniemen ohjelmapalveluyrityksille, sekä sovellettavaksi myös muualle Lappiin. Tuotteiden kuvauksissa viitataan Rovaniemen eri alueisiin, mutta tuotteet ovat muokattavissa myös muiden kuntien lintumatkailijoita palveleviksi paketeiksi, jos alueen lintukohteet ovat tiedossa.

1.1 Lintumatkailutuotteen muodostuminen

Matkailupalvelulla tarkoitetaan matkailualalla toimivan yrityksen asiakkailleen tuottamaa palvelua. Matkailupalvelu on tuote tai hyödyke, joka on asiakkaan ostettavissa, ja joka sisältää myös kaikki asiakkaalle muodostuvat mielikuvat, odotukset ja kokemukset koko sen osto- ja käyttöprosessin aikana. Matkailupalvelua ei voi tuottaa etukäteen, se syntyy vasta asiakkaan ja palveluntarjoajien yhteistyönä, palveluprosessina. Palveluntarjoajan haaste on luoda sellaiset puitteet, olosuhteet ja struktuuri, jossa palvelun onnistuminen on mahdollisimman todennäköistä. Tuotesuunnittelussa tähdätään kolmitasoiseen tuotteeseen, jossa keskeisenä osana on ydintuote, eli varsinainen tuote tai palvelu. (Borg et al. 2002, 123-124.) Tässä tapauksessa ydintuote, jonka ympärille muut tuotteen osa-alueet rakentuvat on lintujen tarkkailu ja kuvaaminen toimintaan soveltuvissa kohteissa.

Tuotteen toisena osana on mielikuvatuote, joka tarkoittaa tuotteen mainetta, erikoisominaisuutta, brandia, arvostettua ja vakioitua laatua tai tuotemerkkiä (Borg et al. 2002, 125). Suomessa lintumatkailuun on erikoistunut viidestä kymmeneen yritystä, jotka tarjoavat asiakkailleen laadukkaita tuotteita. Lintumatkailutuotteissa on tärkeää olla lupaamatta asiakkaille liikoja: imagon menetys on vaarana nopeasti asiakkaan pettyessä luvattua huonompaan lintutilanteeseen, tai huonoon palveluun. Tieto kulkee nopeasti sosiaalisessa mediassa ja lintuharrastajien yhdistysten verkostoissa. Kuitenkin asiakkaalle tulee onnistua luomaan kiinnostava ja totuudenmukainen mielikuva alueen linnustosta ja sen ominaispiirteistä.

Lapilla on hyvä maine luontomatkoille metsineen, soineen ja puhtaine vesistöineen, kuten Rovaniemen kaupunkilintuatlas- projektin SWOT- kyselyssäkin kävi ilmi. Kyselyyn vastasi yhteensä 23 lintuharrastajaa, ohjelmapalveluyritystä sekä lintumatkailun sidosryhmän edustajaa (Lapin liitto, luontokuvaajat, kuntien luonnonsuojeluorganisaatiot sekä kuntien matkailuneuvonnat), joista suuren osan mielestä ristiriitaista kuitenkin oli Lapin ja Lappi-brandin tunnettuus maailmalla. Selkeän ja yhdenmukaisen imagon luomiseen tulisikin matkailussa panostaa entistä enemmän. Lappi tunnetaan laajalti talvikohteena ja erityisesti Joulupukin kotipaikkana, mutta Lapilla on paljon muutakin tarjottavaa. Tämä tuo omat haasteensa selkeän, yhdenmukai-

sen brandin levittämiseksi. Pohja tälle on kuitenkin hyvä ja tässäkin suhteessa tarvitaan matkailun toimijoiden välistä yhteistyötä ja yhteistä panosta brandin kehittelyyn. Lintumatkailutuotteissa voitaisiin keskittyä lappilaisuuden korostamisen lisäksi ekologisuuden ja linnustonsuojelun korostamiseen.

Kolmannen osan tuotteesta muodostavat liitännäispalvelut, joiden avulla erottaudutaan kilpailijoista. Asiakkaan odotukset on hyvä tietää ennalta. Asiakkaan tarpeen mukaan räätälöityjen tuotteiden, sekä tuotteen erilaistamisen eli differoinnin avulla voidaan erottua kilpailijoista. (Borg et al. 2002, 124-125.) Lapilla on erinomaiset mahdollisuudet tarjota laadukasta, erottuvaa lintumatkailutuotetta. Lappilainen lintumatkailutuote voi erottua muista vastaavista jo yksinkertaisesti lisäämällä tuotteeseen palan Lappia. Esimerkiksi linturetket keskiyön auringossa, nokipannukahvit ja kampanisu sekä kahvittelun ohessa tarinointi Lapin perinteistä tai lappilaisista myyteistä lisäävät tuotteen omaleimaisuutta. Lisäksi ympäristöystävällisten ja linnuston suojelua edistävien tuotteiden tarjoaminen on paitsi trendikäs tapa erottua, luo myös edellytyksiä matkailun järjestämiselle tulevaisuudessakin puhtaassa ympäristössä. Asiakkaan tulee voida ostaa tuote valmiiksi paketoituna kokonaisuutena tai yksittäisinä komponentteina (Suontausta & Tyni 2005, 135). Halutessaan matkailijoiden on voitava valita pelkän lintujentarkkailun, tai tuotteen liitännäispalveluilla, kuten vierailulla tietyssä kohteessa tai valita vaikkapa yhdistetyn lintujentarkkailu- ja kalastusretken.

Lappilaiset lintumatkailutuotteet erilaistuvat osaksi myös linnuston vuoksi. Alueesta riippuen Lapissa voi tarkkailla soiden lintulajeja, metsien lintuja tai tuntureilla pesiviä lintuja. Erityisesti jälkimmäisiä lajeja ei monissa maissa voi tarkkailla. Lapissa on myös useita pöllölajeja, joita monet lintumatkailijat ovat erityisen kiinnostuneita (Taavetti 2008, 20).

2. Lapin lintumatkailutuotteet

Ohjelmalveluyrittäjille suunnatussa kyselyssä kysyttiin lintumatkailutuotteelta toivottuja ominaisuuksia. Eniten kannatusta saivat kestoltaan puolen päivän mittainen linturetki sekä viikonlopun mittainen tuotepaketti. Vastausten pohjalta hahmoteltiin kaksi eripituista lintu-

matkailutuotetta: toinen on kestoltaan kuuden tunnin mittainen linturetki ja toinen on viikonlopun (perjantaista sunnuntaihin) kestävä paketti.

Sisällöltään kiinnostavimmaksi tuotteeksi koettiin täysin asiakkaan tarpeiden mukaan räätälöity tuotepaketti. Ortjun (2010) mukaan vakioiduista osista koostuvaan palveluun voi rakentaa joustavuutta jakamalla se itsenäisiin moduuleihin, joista asiakas voi koota haluamansa paketin. Modulaarisuutta voi toteuttaa tarjoamalla palvelun perusmallia, jota asiakas saa täydentää valitsemalla peruspalveluun sopivat liitännäispalvelut. Moduulit voidaan myös koota samaan pakettiin, josta asiakas voi karsia pois hänelle tarpeettomat osat. Modulaarisen palvelun hyötynä on joustavuus, nopeus ja kustannustehokkuus. Edellytyksenä on, että osat ovat itsenäisiä ja helposti yhdisteltäviä. Modulaarinen rakenne on keino massaräätälöidä palvelu: asiakas räätälöi valinnoillaan ostotilanteessa palvelun itselleen sopivaksi, mutta palvelu voidaan tuottaa standardoidun palvelun hinnalla. (Ortju 2010, 40-42.)

Molempiin paketteihin on mahdollista yhdistää myös muita aktiviteetteja. Esimerkiksi kuuden tunnin linturetkessä voi retkiosuutta lyhentää tai pidentää ja liittää siihen esimerkiksi vierailun johonkin kohteeseen (Joulupukin pajakylä, museo, eläintarha..), veneilyä, kalastusta tai syksyllä vaikkapa marjastusta. Tuotetta voi markkinoida esimerkiksi monitoimisena luontoretkenä. Tällöin tosin hinnoittelua täytyy todennäköisesti muuttaa retken keston mukaan. Sisällön kannalta toivottu ominaisuus oli myös lintujentarkkailu yhdistettynä patikointiin. Patikointi on helppo yhdistää molempiin tuotteisiin, hieman kohteista riippuen.

Kukin yritys voi myös liittää tuotteeseen juuri ominta osaamistaan vastaavaa toimintaa. Koska suurin osa yrityksistä toivoi tuotteesta ympärivuotista, tuotetta voidaan teemoittaa vuodenaikojen mukaan: kevättalvella metson ja teeren soitimen seuraaminen ja myöhemmin lintujen muutot kiinnostavat varmasti monia. Myös lintuharrastajat pitivät metsoa kiinnostavimpana lintuna Rovaniemen alueella, joten kevätsoidinta kannattaisi ehdottomasti hyödyntää. Kuuden tunnin linturetkessä tämä onnistuu vain teeren kohdalla ja tällöin tuotteen ajankohta asettuu aamuyöhön. Viikonlopun mittaisessa tuotepaketissa voidaan hyödyntää myös metson soidinta. Tällöin piilokojuille tulee mennä iltasella ja olla siellä aamuun asti, jotta metsoja ei häirittäisi. Kesällä taas toiminnan kohteina voisivat olla esimerkiksi lintutorneilla vierailu ja rengastaminen.

Syksyllä pöllöretket ja talvella lintujen ruokintapaikan pitäminen ja siellä vierailu liittäisivät lintu matkailutoimintaan myös kaamoksen aikaan. Ruokintapaikalla voisivat viihtyä esimerkiksi kuukkeli ja lapintiainen. Talvella voisi mahdollisuuksien mukaan harkita myös esimerkiksi kotkien haaskaruokintaa ja kuvaamista piilokokuilla. Mahdollista olisi myös koskikararetki keskitalvelle esimerkiksi Vikajärvelle sekä talviset pöllönkuunteluretket.

Linturetkien tarkoituksena on sekä kuuden tunnin että viikonlopun retkillä käydä oppaan johdolla autoillen useassa eri kohteessa, jolloin asiakkailta on mahdollista päästä näkemään runsaasti eri lintulajeja. Yrityksen on myös hyvä pohtia, järjestetäänkö lintujen tarkkailijoille ja lintukuvaajille erillisiä retkiä. Kuvaajat tahtovat yleensä viipyä tarkkailijoita pidempään yhdessä kohteessa, jolloin lajimäärä voi jäädä pienemmäksi.

Lappilaista leimaa tuotteeseen voi lyödä tarjoamalla nokipannukahvit perinteisten Lapin herkkujen kera sekä tarinoimalla Lapista. Tämä ei kuitenkaan välttämättä riitä tuotteen erilaistamiseen. Etenkin lintuharrastajien ja SWOT- kyselyyn vastanneiden mielipiteissä korostui ympäristön hyvinvointi. Lapin lintumatkailutuote voisi erottua ekologisuudellaan. Lappi tunnetaan jo entuudestaan puhtaana luontomatkailemiskohteena. Ekologiset, linnustonsuojelua korostavat lintumatkailutuotteet istuvat hyvin niin Lapin luontomatkailemiskohteeseen kuin ympäristötietoisien matkailijoiden arvomaailmaankin. Lintumatkailijat ovat yleensä erittäin ympäristötietoisia ja lintujen suojelu on heille tärkeää. Ympäristön hyvinvoinnin tärkeys tiedostetaan kaikkialla maailmassa ja luontoystävällisten matkailutuotteiden suosio on suurta. Tuotteiden markkinoinnissa yhteistyötä voitaisiin tehdä vaikkapa lintuharrastajien järjestöjen ja luonnonsuojelujärjestöjen kanssa.

Lappilaiset yrittäjät eivät voi vaikuttaa esimerkiksi auto- ja lentoliikenteestä aiheutuviin päästöihin tai kaivosteollisuuteen Lapissa. On kuitenkin mahdollista järjestää ympäristön hyvinvointia ja linnuston suojelua edesauttavia matkailutuotteita. Tuotteiden toteutus vaatii paljon suunnittelua, mutta niistä voidaan selvitä pienin investoinnein. Lisäksi varmistetaan ympäristön kestävyys myös tulevaa matkailutoimintaa varten.

Lintumatkailutuotteet on kuvattu yksinkertaisina, suhteellisen helposti toteutettavissa olevina versioina. Niihin yritys voi yhdistää haluamiaan lappilaisia elementtejä sekä räätälöidä tuotteet

asiakkaan toivomusten mukaisiksi. Esimerkiksi osan linturetkestä voi toteuttaa vaikkapa veneillen. Viikonlopun mittaiseen pakettiin taas voi sisällyttää vierailuita Rovaniemen eri kohteissa, esimerkiksi museoissa tai Joulupukin pajakylässä tai liittää pakettiin esityksen Lapin linnustosta. Tuotekuvauksen lopussa on lueteltuna erilaisia ideoita ja elementtejä, joita tuotteeseen voi liittää tai asiakkaalle voi osana tuotetta tarjota. Näiden myötä jokainen yritys voi myös halutesaan erilaistaa oman lintumatkailutuotteensa muista erottuvaksi. Jos yritys ei halua palkata lintuopasta, mutta haluaa silti olla mukana kehittämässä lapin lintumatkailua, on mahdollista myös tarjota ikään kuin lintumatkailun tukipalveluina kiikareita, kaukoputkia tai kameroita sekä piilokojuja. Tällöin yrityksen on kuitenkin osattava kertoa omatoimimatkailejoille alueen lintukohteet. Pelisäännöt on kuitenkin sovittava sen suhteen, minne omatoimimatkailejoita neuvotaan. Linnuille on taattava pesimärauha ja tiettyihin kohteisiin matkailijoilla on oltava pääsy ainoastaan kokeneen oppaan kanssa.

2.1 Kuuden tunnin mittainen linturetki

Linturetkelle on hyvä määrittää ryhmäkoko ensiksi kannattavuuden vuoksi, esimerkiksi minimissään neljä maksavaa asiakasta. Toiseksi ryhmäkoko tulee rajata esimerkiksi maksimissaan kahdeksaan henkilöön, jotta linnuille ja ympäristölle aiheutettaisiin mahdollisimman vähän haittaa. Linturetkelle on hyvä lähteä varhain aamulla, jolloin mahdollisuudet useiden lintulajien näkemiseen ovat parhaat. Retkeä voi järjestää myös kaikille luonnosta kiinnostuneille matkailijoille, jolloin aloitusajankohta voi olla myöhäisempi ja sisältä räätälöity asiakkaiden tarpeisiin sopivaksi. Pääasiallisesti tuote kannattaa kuitenkin suunnata lintuharrastajille, jolloin se voidaan toteuttaa pelkästään kiertämällä eri lintukohteissa, kuten alla on kuvattu. Yksi vaihtoehto on myös kuuden tunnin mittainen linturetki piilokojulle, jossa seurataan esimerkiksi metson tai teeren soidinta, tai petolintujen ruokintaa.

Jos retkelle osallistuu useita yksittäisiä henkilöitä, voidaan ennen retkeä sopia tapaamisaika ja -paikka, josta oppaan johdolla jatketaan. Toisena vaihtoehtona on, että opas noutaa erikseen

jokaisen retkelle osallistuvan, jolloin heille on ilmoitettava tarkka aika, jotta aikataulu pitäisi. Jos yritys vuokraa kiikareita, kaukoputkia tai kameroita, on hyvä selvittää jo tuotteen varauksen yhteydessä, tahtooko asiakas vuokrata välineitä.

Oppaan noudettua asiakkaat ja ryhmän ollessa koossa, opas esittelee itsensä vielä kaikille ja kertoo päivän kulun sekä kertoo kuinka lintukohteilla tulee käyttäytyä. Tämän jälkeen jatketaan matkaa ensimmäiselle lintukohteelle. Lintukohteita kierretään päivän aikana useita. Asiakkaiden toivomusten mukaan voidaan tehdä myös pidempiä patikkaretkiä, mutta autoillen on mahdollista käydä useammassa eri kohteessa, jota lintumatkailijat yleensä toivovat. Kohteita voivat olla esimerkiksi alueen lintukosteikot, lintutornit tai yrityksen linnuille rakentamat pesäpöntöt. Opas huolehtii jokaisella kohteella, etteivät asiakkaat mene liian lähelle lintuja tai muuten häiritse pesimärauhaa. Suurin piirtein puolessa välissä retkeä opas tekee nuotion ja tarjoaa asiakkaille evääksi valmiita leipiä, makkaraa joko oppaan tai asiakkaiden paistamana sekä kahvia tai teetä ja kahvileiväksi esimerkiksi perinteisiä lappilaisia kampanisuja. Nuotiolla opas kertoo asiakkaille tarinoita Lapista, tietoa lappilaisesta kulttuurista sekä linnustosta.

Ruokailun jälkeen huolehditaan alueen siisteydestä, kasataan roskat ja jatketaan seuraaviin kohteisiin. Kun kaikki kohteet on kierretty, opas vie asiakkaat joko aamuiseen kohtaamispaikkaan, tai kunkin omalle hotellilleen ja kerää asiakkailta mahdolliset vuokratut välineet. Lopuksi opas kiittää asiakkaita ja toivottaa tervetulleiksi uudelleen sekä muistuttaa asiakkaita antamaan palautetta esimerkiksi yrityksen kotisivujen tai erillisten jaettavien palautelomakkeiden kautta. Jälkikäteen asiakkaille voidaan lähettää myös sähköinen palautekysely.

Tuotetta voidaan tarjota matkailijoille esimerkiksi muutaman kerran viikossa. Linturetki voidaan toteuttaa esimerkiksi keväällä aamuyöllä teeren kevätsoitimen seuraamisena ja kesällä vieraillemalla autoillen alueen lintutorneilla. Talvella mahdollisia ovat esimerkiksi koskikararetki, pöllöjenkuunteluretki tai vierailu lintujan talviruokintapaikalla. Yhtenä mahdollisuutena on tuotteen toteuttaminen esimerkiksi Rovaniemen keskustan tuntumassa. Asiakkaita voidaan johdattaa pitkin kävelyreittiä vaikkapa Ounasjokisuistosta jokivartta pitkin Kirkkolammelle ja Harjullammelle, josta asiakkaat noudetaan ja kuljetetaan retken lopuksi lähtöpaikkaan tai majoitukseen. Reitin varrelle sattuu myös Jyrhämäkujan laavu, jossa ruokailun voisi toteuttaa. Kyselyi-

den perusteelle lintuharrastajat pitivät Ounasjokisuistoa sekä Harjulampea erittäin kiinnostavina kohteina. Yrittäjät tosin toteuttaisivat tuotteet kaukana keskustasta. Tästä huolimatta kävelyreitissä voisi olla potentiaalia: siinä minimoidaan autoillen tapahtuvien kuljetusten määrä, tuote on helppo toteuttaa ja asiakkaiden osallistumiskynnys voi olla pienempi, koska retkelle ei välttämättä tarvita erityisvarusteita. Samalla tulee tutuksi myös osa Rovaniemen kaupunkia ja sen nähtävyyksiä. Kuuden tunnin linturetkeä voidaan tarjota myös räätälöitynä versiona, jolloin asiakkaille voidaan esittää eri komponentteja siihen liitettäväksi. Tuotteeseen voidaan liittää esimerkiksi ryhmän toivoma veneily tai kalastus. Retken lopuksi voidaan myös järjestää asiakkaiden toivomuksesta vaikkapa vierailu paikallisessa museossa.

Opastetun linturetken hinta on 180€ per henkilö. Hinta sisältää opastuksen, eväruokailun nuotiolla (valmiit leivät, paistettua makkaraa) sekä kahvin/teen ja esimerkiksi kampanisun sekä kuljetukset. Kiikareiden, kaukoputken tai kameran vuokra retken ajaksi on 30€. Asiakkaita on pyydetty ilmoittamaan mahdollisista sairauksista, liikuntarajoitteista tai allergioista ennen retkeä.

2.2 Viikonlopun mittainen paketti

Viikonlopun mittainen lintumatkailupaketti sisältää majoitukset, kuljetukset lentokentältä/rautatieasemalta hotellille ja takaisin, kolme opastettua linturetkeä sekä aamupalat, ruokailut retkien aikana ja illalliset. Hotellimajoituksen vuoksi tuotteen hinta on suhteellisen korkea. Myös viikonloppupaketille on hyvä määrittää ryhmäkoko: kannattavuuden vuoksi esimerkiksi minimissään neljä maksavaa asiakasta ja maksimissaan kahdeksan henkilöä, jotta linnuille ja ympäristölle aiheutettaisiin mahdollisimman vähän haittaa.

Perjantaina opas hakee asiakkaat lentokentältä/rautatieasemalta. Opas esittelee itsensä ja kertoo lyhyesti viikonlopun ohjelmasta ja aikatauluista. Tämän jälkeen opas vie asiakkaan majoitusvarausten mukaan joko hotellille tai mökkimajoitukseen. Yrityksen tarjotessa majoituspalveluita, yöpyvät asiakkaat yrityksen tiloissa, jolloin myös tuotteen hinnassa on mahdollista joustaa sekä järjestää ruokailupalvelut omasta takaa.

Asiakkaiden hieman levättyä ja asetuttua majapaikkoihinsa, lähdetään iltapäivällä ensimmäiselle, kolmen tunnin mittaiselle linturetkelle. Ennen retkeä opas jakaa asiakkaille näiden varauksen yhteydessä mahdollisesti vuokraamansa kiikarit, kaukoputket tai kamerat. Ensimmäisellä linturetkellä kierrellään alueen lähimpiä lintukohteita. Rovaniemellä asiakkaita voi käyttää esimerkiksi Harjulammella sekä Ounasjokisuistossa. Opas huolehtii jokaisella kohteella, etteivät asiakkaat mene liian lähelle lintuja tai muuten häiritse pesimärauhaa. Retken loppuasiakkaille tarjotaan nuotiolla eväsleivät, makkaraa, nokipannukahvit/teetä ja kampanisut, esimerkiksi Kirkonjyrhämän tai Ounaspaviljongin laavulla. Kahvittelun aikana opas kertoo Lapin linnustosta. Alue siistitään ja roskat kerätään, kuten jokaisen maastoruokailun jälkeen ja opas vie asiakkaat majoituspaikkoihin, kiittää päivästä ja kertoo vielä seuraavan päivän ohjelman ja aikataulut. Hotellilla asiakkaille tarjotaan illallinen.

Lauantaina lähdetään liikkeelle aikaisin aamulla. Jos asiakkaat eivät ehdi syödä aamupalaa hotellilla, ottaa opas eväät autoon, syötäväksi matkalla (valmiita voileipiä) tai vaihtoehtoisesti käyttää asiakkaita ensi tilassa esimerkiksi huoltoasemalla aamupalalla. Päivän aikana kierrellään autoillen alueen eri lintukohteita. Retki kestää kymmenisen tuntia ja asiakkaiden toivomuksesta siihen voidaan liittää lyhyitä patikkaretkiä. Lounaaksi opas valmistaa nuotiolla esimerkiksi loimulohta ja tarjoaa asiakkaille leipää, juotavaa ja loppuasi nokipannukahvit tai teetä sekä kahvipullaa. Tänä aikana opas myös kertoo tarinoita Lapista sekä lappilaisesta kulttuurista. Tämän jälkeen jatketaan seuraavaan kohteeseen. Viimeisessä kohteessa asiakkaille tarjotaan vielä nuotiolla nokipannukahvit tai teetä, leipiä ja mahdollisuus paistaa makkaraa. Iltapäivällä/illalla opas vie asiakkaat takaisin majoituspaikkoihin, kiittää päivästä sekä kertoo seuraavan päivän ohjelman ja aikataulut. Illalla asiakkailta on aikaa levätä, tutustua kaupunkiin tai mahdollisesti sauna majoitusta tarjoavissa ohjelmapalveluyrityksissä. Nämä yritykset voivat tarjota asiakkaille illallisen omissa tiloissaan. Muiden yritysten asiakkaille tarjotaan illallinen hotellissa.

Sunnuntaina lähdetään liikkeelle varhain ja aamupala hoidetaan edellisen päivän tavoin. Retki kestää viitisen tuntia ja sen aikana kierretään jälleen eri lintukohteita. Asiakkaille tarjotaan retken puolivälissä tai loppuasi nokipannukahvit tai teetä, leipiä ja mahdollisuus paistaa makkaraa. Nuotiolla opas kertoo tarinoita Lapista sekä lappilaisesta kulttuurista. Viimeisen retken aikana

on mahdollisuus vielä etsiä lintulajeja, joita ei edellisinä päivinä ole löydetty. Retken jälkeen opas vie asiakkaat majoituspaikkoihin, ja kerää mahdollisesti vuokratut kiikarit, kaukoputket ja kamerat. Asiakkaat pakkaavat tavaransa, jonka jälkeen opas vie heidät lentokentälle/rautatieasemalle. Lopuksi opas kiittää asiakkaita ja toivottaa tervetulleiksi uudelleen sekä muistuttaa asiakkaita antamaan palautetta esimerkiksi yrityksen kotisivujen tai erillisten jaettavien palautelomakkeiden kautta. Jälkikäteen asiakkaille voidaan lähettää myös sähköinen palautekysely.

Myös tätä tuotetta voidaan tarjota räätälöitynä versiona, jolloin asiakkaille voidaan esittää eri komponentteja siihen liitettäväksi. Tuotteeseen voidaan liittää esimerkiksi ryhmän toivoma veneily tai kalastus, jolloin lintujen tarkkailun osuus jää lyhyemmäksi. Lauantaina voidaan myös retken jälkeen järjestää vaikkapa vierailu Joulupukin pajakylään tai paikalliseen museoon. Yhtenä vaihtoehtona on myös esimerkiksi lauantaiamuyön viettäminen piilokojussa lintujen sodinta tai ruokailua tarkkaillen. Tällöin lauantain muu ohjelma jatkuu vasta myöhään iltapäivällä, jotta asiakkaat ehtivät levätä.

Viikonloppupaketin hinta on 720€ per henkilö. Hinta sisältää majoituksen hotellissa, mökissä tai oman yrityksen majoitustiloissa (jolloin hintaa on mahdollista pudottaa), kuljetukset majoitukseen ja lentokentälle/rautatieasemalle, kolme opastettua linturetkettä ruokailuineen sekä aamupalat. Kiikareiden, kaukoputken tai kameran vuokra on 40€ per vuorokausi. Perjantain ja sunnuntain linturetkien pituudet voivat vaihdella esimerkiksi asiakkaiden lentoaikataulujen vuoksi. Perjantain ja sunnuntain linturetkillä tarjotaan eväsruekailu, johon kuuluu valmiit voileivät sekä itse paistettu makkara ja kahvi tai tee sekä kampanisu. Lauantain linturetkeen kuuluu yksi eväsruekailu sekä tukevampi, oppaan nuotiolla valmistama ruoka (esimerkiksi loimulohi) jälkiruokakahveineen ja kampanisuineen. Asiakkaita on pyydettyä ilmoittamaan mahdollisista sairauksista, liikuntarajoitteista tai allergioista ennen retkeä.

3. Lintumatkailutuotteet eriteltyinä

3.1 Sisältö

Molempien tuotteiden pääsisältönä on opastettu lintujen tarkkailu ja kuvaaminen eri kohteissa. Tuotteisiin kuuluvat myös siirtymiset esimerkiksi minibussilla kohteesta toiseen, eväsrुकailut ja nokipannukahvit nuotiolla ja oppaan kertomat tarinat Lapista, sen kulttuurista ja linnustosta. Viikonlopun mittaiseen tuotepakettiin kuuluvat lisäksi kuljetukset esimerkiksi lentokentältä majoitukseen ja päinvastoin, majoitus sekä aamupalat, ruokailut retkien aikana ja illalliset. Tuotteisiin on mahdollista liittää yrityksen tuotetarjonnan mukaan myös muita komponentteja, esimerkiksi veneily Ounasjoella tai vierailu museossa.

3.2 Kesto

Linturetki on kestoltaan kuusi tuntia ja viikonlopun mittainen tuotepaketti alkaa perjantaina ja päättyy sunnuntaina. Jälkimmäisen aikataulu voi vaihdella asiakkaiden matkustusaikatauluista riippuen. Kuitenkin tavoitteena on, että asiakkaat ovat valmiita lähtemään ensimmäiselle retkelle perjantaina viimeistään kello 16.00 ja sunnuntaina viimeinen retki päättyy noin kello 12.00.

3.3 Hinta

Tuotteen hinnoittelun lähtökohtana pidetään ajatusta siitä, että kaikki tuotteen toteuttamisesta aiheutuvat kulut tulee saada katettua. Hinnoittelussa on otettava huomioon tarpeen mukaan ainakin majoitus, kuljetukset, pääsymaksut, ruokailut, ohjelmapalveluista aiheutuvat kulut sekä oppaiden kulut. Tuotteen hintaan vaikuttavia muuttuvia kuluja aiheutuu toteutuksen edellyttämistä henkilöstökuluista, raaka-ainekuluista, materiaalikuluista, ruokatarjoiluista, laitteiden ja välineiden käyttökuluista, yrityksen ulkopuolelta vuokratuista välineistä sekä asiakkaille jaettava lisä-materiaalista. Kiinteitä kuluja aiheutuu markkinointi-, myynti- ja hallintokuluista, pääomakuluista, tilojen vuokrista, tietoliikenteestä sekä erilaisista tarpeellisista vakuutuksista. Muuttuvien ja kiinteiden kulujen lisäksi tuotteen hintaan lisätään arvonlisävero, haluttu kate

sekä katteen arvonlisävero, joiden lopullinen yhteenlaskettu arvo muodostaa tuotteen myyntihinnan. (Verhelä & Lackman 2003, 82-83.)

Hinnoittelu on tärkeä liiketoiminnan osa-alue, sillä se vaikuttaa paljolti yrityksen saamaan voittoon ja myyntivolyymiin (Pesonen et al. 2000, 59). Hinnoittelu voi perustua kolmeen eri näkökulmaan: kustannuksiin, markkinoihin tai yrityksen omiin tavoitteisiin. Käytännössä mikään näistä perusteista ei määrää hintaa yksin, vaan usein kaikilla on oma vaikutuksensa hintaan. (Sipilä 2003, 57.) Hinta viestittää tuotteen tai palvelun arvoa ja vaikuttaa suoraan kilpailuun sekä yrityksen kannattavuuteen ja mielikuvaan. Hintapäätöksiin vaikuttavat niin yrityksen ulkoiset kuin sisäiset tekijät. Yrittäjän on siis tunnettava ja otettava huomioon markkinat, kysyntä, kohderyhmän ostokäyttäytyminen, kustannukset ja kilpailijat. Lisäksi tulee asettaa tavoitteita ja seurata niiden saavuttamista. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, mitä hinnalla tavoitellaan ja millaisia asiakassuhteita halutaan luoda. Hintapäätökset eivät ole ikuisia, vaan esimerkiksi toimintaympäristössä tapahtuvat muutokset vaativat myös hintojen muokkausta. Hintapäätökset ovat kuitenkin sen verran pysyviä, että ne kannattaa suunnitella huolellisesti. (Pesonen et al. 2000, 59-64.)

3.3.1 Hinnoittelukeinoja

Tuotteiden hinnoitteluun liittyy monia haasteita. Yrittäjän voi olla vaikeaa arvioida tuotteen kaikkia kustannuksia kokonaisuutena; mitä kuluja koituu ennen kuin tuote on asiakkaan koettavana. Pienyrityksessä voi olla vaikeata myös hinnoitella omaa työtään kun taas suuremmassa yrityksessä kannattavuuden arvioinnissa voi olla vaikeata punnita voittomarginaalin suuruutta ja tasapainoilla asiakasmäärien, tuotteen elämyksellisyyden, standardisoinnin ja kannattavuuden välillä. Haasteellista on myös arvioida, minkä verran asiakas on valmis maksamaan tuotteesta ja mistä hän maksaa. (García-Rosell et al. 2010.)

Hinnan voidaan sanoa muodostuvan kahdesta osasta. Hinnan perusta on tuotteesta aiheutuvat kustannukset, jotka asettavat hinnan alarajan. Jos yritys myy tuotetta hinnan alaraja-arvolla, kattaa se tuotteesta aiheutuvat kustannukset, mutta voittoa ei synny. Hinnan toinen osa muo-

dostaa hinnoittelualueen, jossa pohjalla on hinnan alaraja ja ylhäällä hinnan yläraja. Hinnan yläraja muodostuu tuotteen kysynnästä. Hinnoittelu siis perustuu loppujen lopuksi kustannuksiin, jotka aiheutuvat tuotteen tai palvelun tuottamisesta. Hinnoittelussa onkin tärkeää selvittää, mitä kustannuksia valmistamisesta aiheutuu. Kustannusten jälkeen hintaan lisätään myös voittoa tavoite ja arvonlisävero, jolloin saadaan lopullinen myyntihinta. (Jormakka et al. 2009, 210-211.)

Valtaosa hinnoittelustrategioista perustuu kustannusperusteiseen laskentaan, jossa hinta määritellään kattamaan tuotantokustannukset, joihin lisätään vielä yrityksen voittoa tavoite sekä arvonlisävero (Sipilä 2003, 58). Eroja voidaan luoda voittomarginaalilla ja kustannusrakenteella tai punnitsemalla asiakasmäärien ja tavoiteltujen tuottojen suhdetta. Voittomarginaalilla eroja luodaan tekemällä päätöksiä siitä, minkä verran tuotteella halutaan saada voittoa. Keskiössä ovat yrityksen toimintaperiaatteet; onko tarkoituksena tuottaa voittoa lyhyellä vai pitkällä aikavälillä ja tarvitaanko rahaa investointeihin ja muuhun kehittämistoimintaan. Eroja kilpailijoihin voidaan luoda myös kustannusrakenteella, eli joko välittömien ja välillisten tai kiinteiden ja muuttuvien kustannusten avulla. Näihin kustannuksiin voidaan vaikuttaa toimintaprosessien suunnittelulla. Kolmas tapa on punnita sopivien asiakasmäärien ja tavoiteltavien tuottojen suhdetta, eli arvioida tuotteen luonnetta (minkä verran asiakkaita kerralla) ja kannattavuuden raja-arvoa (kuinka monta asiakasta ainakin tarvitaan kulujen kattamiseksi). (García-Rosell et al. 2010.) Kustannusperusteista hinnoittelua käytettäessä markkinoihin ja kilpailijoiden hintoihin on kuitenkin syytä perehtyä erikseen, koska se ei ota näitä huomioon (Jormakka et al. 2009, 210-211).

Kustannusperusteinen hinnoittelu:

Tuotantokustannukset

+ Voittolisä

= Veroton myyntihinta

+ ALV

= Verollinen myyntihinta

Markkinalähtöinen hinnoittelu on yhä yleisempää ja keskeisintä siinä on seurata kustannuksia, jotta hinnasta jäisi myös voittoa. Jos markkinalähtöinen hinta ei kuitenkaan kata todellisia kustannuksia, on yrityksen etsittävä keinoja kustannusten pienentämiseksi (Jormakka et al. 2009, 213-214.)

Markkinalähtöinen hinnoittelu:

Markkinahinta = Verollinen myyntihinta

- ALV

= Veroton myyntihinta

- Voittotavoite

= tavoitekustannukset

Markkinahintojen määräytyminen varsinkin palvelutuotteissa on vaikeaa, sillä palvelutuotteet voivat olla hyvin erilaisia (Sipilä 2003, 59).

Hinnoittelussa voidaan keskittyä myös saavuttamaan määritelty tulostavoite. Yleensä tässä mallissa tuotteesta aiheutuviin muuttuviin kustannuksiin lisätään tarpeeksi suuri katetavoite, jotta se kattaa myös kaikki kiinteät kustannukset ja jäljelle jää myös voittoa. (Jormakka et al. 2009, 212). Katetuottohinnoittelussa ei pyritä selvittämään yksittäiselle tuotteelle kohdistettavia kiinteitä kustannuksia, mikä aiheuttaa epävarmuutta tuotteen todellisista kustannuksista (Sipilä 2003, 182).

Katetuottohinnoittelu:

Tuotteen muuttuvat kustannukset

+ Katetuottotavoite

= Veroton myyntihinta

+ ALV

= Verollinen myyntihinta

Asiakaslähtöisyys on liiketoiminnassa erittäin tärkeää. Kuitenkin hinnoittelussa ollaan ensisijaisesti aina tuotantolähtöisiä. Näkökulmana hinnoittelussa on usein se, minkä verran tuotteen tuottaminen maksaa yritykselle eli minkä verran sen pitäisi asiakkailtaan saada rahaa a) kustannusten kattamiseksi, b) voiton saavuttamiseksi, ja c) toiminnan kehittämiseksi. Tuote tehdään kuitenkin yhdessä, mikä haastaa perinteisiä ajattelu- ja toimintatapoja. Tällöin voi olla perusteltua myös haastaa vallitsevia hinnoittelukäsityksiä. (García-Rosell et al. 2010.)

Matkailualalla täytyy huomioida myös komission osuus hinnoittelussa. Tuotteen myyntihinnan tulisi sisältää komission, eli myyntipalkkion jakelutien välittäjäportaita varten. Jos tuotteen myyntihinnassa ei ole huomioitu komission osuutta, pienentää se yrittäjän saamaa omaa kate-tuottoa. Komission osuuden voi hinnoittelussa sisällyttää suurempaan katteeseen tai lyödä erikseen katteen päälle. (Boxberg et al. 2001, 135.) Kannattavuuden lähtökohta on kaikissa hinnoittelulogiikoissa kuitenkin se, että kustannukset ja tuotot ovat vähintään tasapainossa (García-Rosell et al. 2010).

Tuotteen lopullisen hinnan määräytymiseen vaikuttavat useat eri tekijät. Lintumatkailutuotteiden kohdalla asiakkaiden ja heidän tarpeidensa tarkempi kartoittaminen voisi olla hyödyllistä. Myös ostokäyttäytyminen vaikuttaa sekä hinnoitteluun että muuhun markkinointiin ja vaatii tarkempaa perehtymistä.

3.3.2 Tuotteiden hintaehdotelmia

Yritysten näkökulmasta lintumatkailun kohdalla kyseessä ovat special- segmentti ja premium-tuote, eli laadukas erikoistuote. Seuraavat hinnat ovat ehdotelmia ja ne on muodostettu paikal-

lisen ohjelmapalveluyrityksen avustuksella sekä vertailemalla Suomessa tarjottavien vastaavien tai samankaltaisten tuotteiden hintoja. Lintumatkailupalveluja tarjoava yritys voi hinnoitella tuotteet omien tuotantokustannustensa ja resurssiensa mukaan, jolloin hinta voi hieman vaihdella. Halutessaan yritys voi antaa ryhmälennusta suuremmille ryhmille. Viikonloppupakettiin on laskettu hotelli/mökkimajoituksen hinta. Majoitusta tarjoavien ohjelmapalveluyritysten on mahdollista laskea tuotteen hintaa, majoittaessaan asiakkaat omissa tiloissaan.

Piilokoju 150€/hlö/yö (jos 2 tai useampia henkilöitä kerralla)

- Hinta sisältää kuljetuksen kojulle ja takaisin

Piilokoju 200€/hlö/yö (jos yksi henkilö)

- Hinta sisältää kuljetuksen kojulle ja takaisin

Kameran/kaukoputken/kiikareiden vuokra 40€/vrk. Kuuden tunnin linturetkelle 30€.

Opastettu retki 170€/hlö (minimissään neljä osallistujaa)

- Kesto kuusi tuntia
- Hinta sisältää opastuksen, eväsruokailun nuotiolla (valmiit leivät, paistettua makkaraa) sekä kahvin/teen + kampanisun ja kuljetukset

Viikonlopun mittainen paketti 840€/hlö (minimissään neljä osallistujaa)

- Perjantaista sunnuntaihin

- Hintaan sisältyy:

Majoitus hotellissa/mökissä tai oman yrityksen majoitustiloissa (jolloin hintaa on mahdollista pudottaa)

Opastus

Aamupalat (2kpl) ja eväsruokailut (3kpl), retkilounas ja illalliset (2kpl)

Kuljetukset lentokentältä hotellille ja retkille sekä lähtöpäivänä takaisin lentokentälle

Kolme retkeä:

- Perjantaina tutustuminen alueen lähimpiin lintukohteisiin (Rovaniemellä esimerkiksi Harjulampi ja Ounasjokisuisto), kesto 3 tuntia
- Lauantaina 10 tunnin mittainen linturetki alueen eri lintukohteille
- Sunnuntaina 5 tunnin mittainen linturetki alueen eri lintukohteille (voidaan esimerkiksi etsiä vielä lajeja, jotka edellisinä päivinä jäivät näkemättä)

3.4 Ruokailut

Ruokailun voi toteuttaa usealla eri tavalla. Lyhyeen, muutaman tunnin mittaiseen retkeen voi sisällyttää eväruokailun nuotiolla, esimerkiksi eväsleipineen, makkaranpaistoineen ja nokipannukahveineen. Opas voi pidemmällä retkillä myös valmistaa paikan päällä ruuan nuotiolla. Liekeissä kypsyy esimerkiksi loimulohi. Näitä tapoja on käytetty Lapin lintumatkailun esimerkkituotteissa. Ruokailun voi kuitenkin yrityksen niin halutessa järjestää myös catering- yrityksen kautta. Pitkillä retkillä lintujentarkkailijat voivat käydä lisäksi nopeasti syömässä vaikkapa huoltoasemalla ja jatkaa seuraavaan kohteeseen. Vaihtoehto on myös ruokailun järjestäminen ravintolassa, mutta retkivaatteissa tämä tuskin on paras vaihtoehto, joten ravintolaruokailu voi kuulua retkeen ikään kuin loppuhuipennuksena. Pidemmässä, useamman vuorokauden mittaisissa tuotteissa ruokailut voidaan myös hoitaa ainakin osaksi ravintoloissa. Ravitsemuspalveluita tarjoavat ohjelmapalveluyritykset voivat järjestää kaikki ruokailut myös itse.

3.5 Majoitus

Osa luontomatkaileuyrityksistä tarjoaa omissa tiloissaan myös majoitusta, jolloin yritykset voivat tarjota lintumatkailupaketteja hieman huokeampaan hintaan. Rovaniemen seudulla majoitusta tarjoavien luontomatkaileuyritysten yöpymishinnat vaihtelevat suuresti, mutta liikkuvat suunnil-

leen 60€-120€ (2 henkilöä/yö) tietämällä. Yritykset, jotka tahtovat tarjota useamman vuorokauden mittaisia lintumatkailupaketteja, mutta eivät tarjoa majoituspalveluita, huolehtivat asiakkaille majoituksen asiakkaan toivomusten mukaan hotellista tai lomahuoneistosta (mökkimajoitus). Hotelli- ja mökkiyöpymisten hinnat Rovaniemellä liikkuvat kesäisin 84€-125€ tietämällä.

3.6 Vierailupaikat

Lintuharrastajille suunnatussa kyselyssä harrastajat nimesivät Rovaniemen alueelta mielenkiintoisimmiksi kohteiksi Harjulammen, Ounasjokisuiston, Paavalniemen ja Niskanperän, joita lintumatkailutuotteissa voitaisiin hyödyntää. Rovaniemeltä ja muualta Lapista löytyy myös monia muita kiinnostavia, linnustollisesti rikkaita alueita kuten esimerkiksi aapasuot, joilla asiakkaat voisivat vieraillla. Vierailtavilla alueilla on hyvä olla valmiina tai sinne tulisi rakentaa lintutorni ja mahdollisesti myös muita rakenteita kulkua helpottamaan (esimerkiksi pitkospuut).

3.7 Kieli/kielet

Lintumatkailutuotteita on pystyttävä tarjoamaan ainakin englannin kielellä. Suuri osa innokkaiden lintuharrastajista tulee ulkomailta, Euroopassa etenkin Iso-Britanniassa lintuharrastus on suosittua ajanvietettä. Ulkomaalaisia opastettaessa on erityisen tärkeää, että opas hallitsee lintujen nimet latinan lisäksi ainakin englanniksi.

3.8 Välineet

Yrityksen tulee pystyä tarjoamaan asiakkaille kiikareita ja kaukoputkia retken ajaksi. Niin halutessaan yritys voi myös vuokrata omatoimimatkoille kiikareita ja kaukoputkia ja mahdollises-

ti myös kameroita sekä jalustoja. Innokkaimmat harrastajat tuovat yleensä omat välineet mukanaan, mutta luonnosta kiinnostuneet satunnaiset retkeilijät voivat tarvita tarkkailuvälineitä. Tarpeelliseksi apuvälineiksi lintujen houkuttelussa voivat osoittautua myös cd:t ja soittamista varten cd-soitin. Yrityksen tulee pystyä tarjoamaan matkailijoille tarvittaessa myös sadevarusteet ja maastossa liikkumiseen sopivat jalkineet. Kesäisin on hyvä huolehtia asiakkaiden mukavuudesta myös ottamalla hyttysmyrkkyä mukaan retkelle. Piilokojutuotteita tarjotessa on huolehdittava kojun varustelusta (huovat, retkipatjat, mahdollisesti lämmitys). Tarjotessaan lintumatkailutuotteita talvisin, yritys voi yhdistää tuotteen esimerkiksi hiihtoon tai lumikenkäilyyn, jolloin on huolehdittava suksien ja lumikenkien kunnosta.

3.9 Vakuutukset

Tärkeää on myös kunnollisten vakuutusten järjestäminen asiakkaille, etenkin jos tuotteeseen liittyy loukkaantumisriski. Lintumatkailutuotteisiin olennaisena osana kuuluu liikkuminen luonnossa ja mahdollisesti myös nuotiolla istuminen, mikä kasvattaa onnettomuusriskiä. Lisäksi on huomioitava aina kuljetuksiin liittyvät riskit. Riskien ennakkoinnilla sekä luovalla ja suunnitelmallisella riskienhallinnalla matkailuyrittäjällä on hyvät edellytykset menestyä. Hyvin hoidettu riskienhallinta vaikuttaa myös yrityksen imagoon ja näin ollen myönteisiin sidosryhmäsuhteisiin. Riskejä kannattaa miettiä koko tuotteistuksen ajan ja lisätä niitä niin sanottuun riskilistaan sitä mukaa, kun niitä ilmenee. On hyvinkin todennäköistä, että kaikkia riskejä ei tule heti ajateltua, vaan ne ilmenevät ajan kuluessa. (Pesonen ym. 2000, 70.) Kaikkiin tapahtumiin on mahdotonta varautua ja kaikkia riskejä mahdotonta kokonaan poistaa. Tästä syystä sekä henkilökunnan, että asiakkaiden vakuutusten on oltava kunnossa.

3.10 Kuljetukset

Useamman vuorokauden mittaisia tuotteita tarjotessaan yrityksen tulee huolehtia kuljetuksista lentokentältä majoitukseen, majoituspaikasta katselupaikalle ja niin edelleen joko omalla tai esimerkiksi vuokratulla kalustolla. Lintujentarkkailussa ryhmäkoko ei saa olla liian suuri, joten kuljetuksiin katselupaikoille soveltuvat esimerkiksi siistit henkilöautot tai minibussit. Mahdollis-

suuksien mukaan ja niin halutessaan, yritys voi tarjota talvisin esimerkiksi pöllöjenkuunteluretkiä, jolloin paikanpäälle voidaan kulkea vaikkapa moottorikelkoilla, pororeellä tai huskyvaljakolla. Kesäisin kohteisiin on mahdollista siirtyä esimerkiksi mönkijöillä, tai ympäristöystävällisemmin veneillä, kanooteilla tai vaikkapa hevosella. Motorisoitujen, kelkalla tai mönkijällä tapahtuvien linturetkien järjestämistä kannattaa harkita, ettei ajelu vie tarkoitusta varsinaiselta linturetkeltä. Liian lähelle lintuja ei joka tapauksessa voida mennä, vaan kulkuvälineet tulee jättää tarpeeksi pitkän matkan päähän ja siirtyä varsinaiseen kohteeseen jalan tai talvisin vaikkapa lumikengillä.

3.11 Investoinnit

Lintumatkailutuotteen toteuttamista varten yritys tarvitsee kiikareita ja kaukoputkia, cd-soittimen, jolla soittaa lintujen houkutusääniä, sekä varusteita, kuten maastojalkineita sekä sadevaatteita. Yritys voi vuokrata asiakkaille myös kameroita ja jalustoja. Lintukohteita varten yritys voi halutessaan panostaa reitteihin (opastekyltit ja pitkospuut), nuotiopaikkoihin (paloturvallinen alusta, laavu, halkovaja, puucee), lintutorneihin sekä mahdollisesti myös piilokojuihin. Leveät, esteettömät reitit palvelevat paremmin myös ikääntyneitä lintuharrastajia, sekä esimerkiksi koululais- ja erityisryhmiä. Lisäksi on mahdollista rakentaa linnuille erillisiä ruokintapaikkoja, joista niitä on helppo tarkkailla ja kuvata ja tätä varten tarvitaan myös linnunruokaa. Jos ruokinta aloitetaan talvella, tulee lintujen ruokkimista jatkaa kevääseen saakka, jolloin täytyy myös varautua hankkimaan linnuille tarpeeksi ravintoa.

3.12 Markkinointi ja myynti

Uutta tuotetta käyttöönotettaessa on hyvä panostaa markkinointiin. Yrityksen tulee suunnitella markkinointi omien resurssiensa ja tavoitteidensa mukaan. Internet on nopea tapa levittää tietoa. Sosiaalinen media ja lintuharrastajien omat yhteisöt on hyvä huomioida. Muita kanavia ovat yrityksen omat kotisivut, messut, lehtiartikkelit sekä -mainokset ja esitteet. Tuotteen on hyvä olla esillä kuntien matkailuneuvonnoissa ja -keskuksissa esitteiden muodossa. Asiakkaille

voitaisiin tarjota myös esite Rovaniemen ja Lapin lintukohteista. Hyvin tehdyt esitteet voivat kiinnittää potentiaalisten asiakkaiden huomion yrityksen tilojen lisäksi esimerkiksi hotelleissa ja opastustuvissa.

Markkinointi ja myynti tulee suunnitella huolella ja tuotteen ostaminen tulee tehdä mahdollisimman helpoksi asiakkaalle. Perinteisessä matkailualan jakelukanavassa toimii pääasiassa kolme eri tahoja. Matkatoimistot toimivat matkojen jälleenmyyjinä, matkanjärjestäjät pakettimatkojen kokoajina ja niiden tukkukauppaina ja Incoming-toimistot hallinnoivat asiakkaita matkakohteessa sekä tarjoavat myös itse palveluja.

Hyviä markkinointikanavia ovat julkisektorin matkailualalla toimivat organisaatiot, esimerkiksi kaupungin matkailuneuvonta, alueelliset markkinointiprojektit ja Matkailun edistämiskeskuksen kampanjat ja projektit. Tuotteen tulee olla selkeästi esillä myös yrityksen Internet-sivuilla sekä esitteissä. Varteenotettavia myyntikanavia taas ovat etenkin kotimaisille matkailijoilla hotellit ja muut majoitusyritykset sekä matkailukeskuksen myynti- ja markkinointiorganisaatiot. Sekä kotimaassa että kansainvälisesti hyviä kanavia ovat järjestöt ja yhdistykset, muut ohjelmapalveluyritykset, liikenneyhtiöt, matkatoimistot ja matkanjärjestäjät, ulkomaiset matkanjärjestäjät ja jälleenmyyjät. (Aalto et al. 1999, 13, 16.)

Markkinoinnissa voitaisiin lähteä tavoittelemaan esimerkiksi brittiläistä yleisöä paikallisten matkatoimistojen ja matkanjärjestäjien kautta. Myös incoming-toimistojen tuotteet kiinnostavat erityisesti ulkomaisia kohderyhmiä (Aalto et al. 1999, 13). Lapissa toimii esimerkiksi Lapland incoming. Isossa-Britanniassa lintumatkailu on suosittua, paikalliset lintuharrastajat ostavat mielellään valmiiksi järjestettyjä tuotepaketteja ja heille Lappi on jo ennestään tuttu kohde Joulupukin kotimaana.

3.13 Verkosto

Matkailupalvelu on verkostotuote, usein jopa alueellinen kokonaisuus, jossa kaikki vaikuttaa kaikkeen (Borg et al. 2002, 124). Yhteistyö muiden ohjelmapalveluyritysten kanssa mahdollistaa tuotemoduulit: yhdistämällä näitä saadaan asiakkaalle monipuolisia ja räätälöityjä tuotekoko-

naisuuksia. Verkostoituminen madaltaa investointitarvetta, yhteenliittymien kautta voidaan kapasiteettia ja henkilöstöresursseja hyödyntää tehokkaasti ja saada hyötyjä esimerkiksi ostoissa. Lisäksi verkostoituminen tehostaa ja lisää markkinoinnin näytävyyttä. (Aalto et al. 1999, 12.)

Verkostoitumisen avulla yritys pystyy suunnittelemaan monipuolisempia ja toimivampia tuotteita ja innovoimaan yhdessä muiden osapuolten kanssa uusia tuotteita ja kehitystarpeita. Pitempiä, useamman päivän kestäviä tuotteita tarjoavien yritysten on hyvä verkostoitua tiettyjen hotellien tai muiden majoituspalvelujen tarjoajien kanssa, jolloin osapuolet oppivat tuntemaan toistensa tarpeet. Halutessaan yritys voi myös käyttää tiettyjen ravintoloiden tai catering-yritysten palveluita, tai suositella sopivia ravintoloita asiakkailleen. Tarvittaessa yrityksen tulee myös verkostoitua kuljetuspalveluiden tarjoajien kanssa, esimerkiksi autovuokraamot ja liikenneyhtiöt voivat olla tärkeitä yhteistyökumppaneita.

Muita huomioitavia yhteistyökumppaneita ovat matkatoimistot ja matkanjärjestäjät sekä mahdollisesti myös matkailukeskukset sekä matkailuneuvonnat, joiden avulla yritys voi markkinoida tuotetta uusille asiakasryhmille. Markkinoinnissa sekä varsinaisten tuotteiden toteuttamisessa yhteistyö lintuharrastajien ja heidän yhdistystensä kanssa on olennaista. Esimerkiksi Lapin lintutieteellinen yhdistys, jonka avulla myös Rovaniemen kaupunkilintuatlas- projekti etsi päteviä lintuoppaita sekä BirdLife Suomi voivat antaa neuvoja lintuja koskeissa kysymyksissä. Myös muut luontoyhdistykset ja -järjestöt, kuten Rovaniemen Luonto Ry neuvovat mielellään ympäristöasioissa. Näkyvyyden saamiseksi taas yhteistyö median, niin paikallisen, kansallisen kuin kansainvälisenkin kanssa on hyvä ottaa huomioon. Muita huomioitavia yhteistyötahoja ovat maanomistajat, vakuutusyhtiöt, sairaalat, julkinen valta sekä alihankkijat.

Eriyisen tärkeä huomioitava ryhmä ovat luonnollisesti asiakkaat, joiden tarpeita ja toiveita on kuunneltava ja joilta on kerättävä jatkuvaa palautetta esimerkiksi yrityksessä tai hotellissa jaettavien kyselylomakkeiden kautta tai jälkikäteen sähköpostitse. Asiakkaat auttavat kehittämään entistä parempia tuotteita. Erilaisia asiakasryhmiä on sekä kotimaassa että ulkomailla. Karkeasti ryhmiteltyinä asiakkaita voivat olla esimerkiksi suomalaiset ja ulkomaalaiset lintuharrastajat, bongarit sekä lintu- ja luontokuvaajat. Lisäksi lintumatkailutuotteesta kiinnostuneita voivat olla myös koululaisryhmät sekä erityisryhmät.

Hyvin tärkeä osa yrityksen verkostoa ovat myös muut matkailuyritykset, joiden kanssa tuotteet voi toteuttaa yhteistyönä, tai esimerkiksi hoitaa välinevuokrauksen. Verkostoon voivat kuulua vain yritykselle tärkeimmät paikalliset matkailuyritykset tai matkailuyritykset ympäri Lappia tai koko Suomea. Lappilaisille yrityksille edullista voisi olla verkostoituminen Liminka-Oulu-Kuusamo- alueiden lintumatkailupalveluita tarjoavien yritysten kanssa. Nämä yritykset sijaitsevat suuteellisen lähellä ja alueen yrityksillä on vankka kokemus lintumatkailutoiminnasta. Yritykset vievät matkailijoita myös Lapin poikki Norjaan, jolloin on aiheellista pohtia voisivatko lappilaiset ja Liminka-Oulu-Kuusamo- sektorin yritykset tehdä tässä suhteessa yhteistyötä. Yrityksillä olisi varmasti paljon tarjottavaa toisilleen lintumatkailun merkeissä.

Seuraavassa on ehdotelmia erilaisista lintumatkailun toteuttamista tukevista yhteistyöverkostoista, toimista ja yhteistyötavoista eri toimijoiden välillä.

Lintumatkailutuotteen tarjoamisesta kiinnostuneiden ohjelmapalveluyritysten keskinäinen verkosto

- Yhteiset investoinnit:

Markkinointi

Myynti

Lintutornit ja piilokojut

Muut rakenteet

Kaukoputkien, kiikareiden ja kameroiden hankinta

- Yhteiset ideat ja parannusehdotukset:

Verkostoituminen myös Liminka-Oulu-Kuusamo- alueiden lintumatkailupalveluita tarjoavien yritysten kanssa

- Yhteisesti toteutetut tuotteet:

Verkostoituminen myös Liminka-Oulu-Kuusamo- alueiden lintumatkailupalveluita tarjoavien yritysten kanssa

Yhteinen palautteenkeruujärjestelmä lintumatkailutuotteesta

Yhteiset lintuoppaat

Lintuharrastajien ja ohjelmapalveluyritysten yhteistyö

- Lintuharrastajista tarvittaessa työhön kutsuttavia oppaita
- Linturetkien järjestäminen usean eri yrityksen palveluksessa
- Ohjelmapalveluyritysten sovittava yhtenevistä työ- ja palkkaehdoista
- Lintuharrastajien yhdistykset neuvonantajina sekä lintuharrastajien yhteisöt markkinointi-kanavina (esimerkiksi BirdLife)

Ohjelmapalveluyritysten ja hotellien sekä muiden majoituspalveluita tarjoavien yritysten välinen yhteistyö

- Lintumatkailijoiden majoittamisessa
- Yhteistyö ympäri Lappia pidemmissä linturetkissä

Ohjelmapalveluyritysten sekä ravintoloiden ja catering- palveluiden välinen yhteistyö

- Useamman päivän kestäville retkille esimerkiksi ravintoloiden illallispalvelut
- Catering- yritysten järjestämät ruokailut maastossa

Ohjelmapalveluyritysten sekä kuljetusalan yritysten välinen yhteistyö

- Autovuokraamot, jos oma kuljetuskalusto ei ole riittävä
- Liikenneyhtiöt (linja-auto yhtiöt, VR, lentoyhtiöt) pidemmille matkoille

Markkinointiyhteistyö

- Ohjelmapalveluyritysten keskinäinen panostus yhteiseen markkinointiin
- Yhteistyö kuntien matkailuneuvontapisteiden kanssa
- Markkinointiprojektit
- MEK:n kampanjat ja projektit

Myyntiyhteistyö

- Ohjelmapalveluyritysten keskinäinen panostus yhteiseen myyntiin
- Yhteistyö hotellien ja muiden majoitusyritysten kanssa
- Yhteistyö matkailukeskusten myynti- ja markkinointiorganisaatioiden kanssa
- Yhteistyö kotimaisten ja ulkomaalaisten matkatoimistojen ja matkanjärjestäjien sekä jälleenmyyjien ja incoming- toimistojen kanssa

Muita yhteistyökumppaneita

- Vakuutusyhtiöt
- Maanomistajat

- Alihankkijat
- Julkinen valta
- Sairaalat
- Paikallinen, kansallinen ja kansainvälinen media

3.14 Ympäristö ja linnut

Lintumatkailutuote toteutetaan vastuullisesti siten, että ympäristön kuluminen minimoidaan, eikä lintuja häiritä. Oppaan rooli on tärkeä – opas pitää huolen, etteivät asiakkaat mene liian lähelle lintuja, metelöi tai jätä roskaa luontoon. Monet matkailijoita kiinnostavat lajit on mahdollista löytää ainoastaan oppaan avustuksella. Opastetuilla retkillä käydään pelkästään oppaan osoittamilla alueilla lintujen pesimärauhan takaamiseksi. Linnuille voidaan myös rakentaa pesäpönttöjä, joiden luona lintumatkailijat vierailevat. Tämä tulee kertoa myös asiakkaille: lintumatkailijat tukevat linnuston suojelua osallistumalla retkille. Ilmoittautuessaan retkille on matkailijoita hyvä pyytää allekirjoittamaan sopimus, jossa he sitoutuvat pitämään lintujen pesäpaikat salassa. Osa tuotoista tai vastaavasti matkailijoiden vapaaehtoisia lahjoituksia voidaan ohjata linnustonsuojeluun. Linnuille voitaisiin myös rakentaa pesäpohjia lintukosteikoille. Tästä hyötyisivät sekä linnut että matkailijat.

Linnuille voidaan rakentaa myös ruokintapaikkoja. Ruokinnan avulla voidaan helposti tavoittaa tiettyjä lajeja kuten kuukkeli ja lapintiainen. Talvilintumatkailu edellyttää kuitenkin suunnitelmallista, pitkäjänteistä ja monipuolista lintujen ruokinnan järjestämistä. Ruokintapaikan siisteydestä ja turvallisuudesta on myös huolehdittava sekä talvella ruokintaa on jatkettava kevääseen saakka.

Mahdollista on myös muuttoajan ruokailu- ja lepoaikkojen rakentaminen. Tällainen rauhallisessa paikassa sijaitseva riittävän laaja lepoalue, esimerkiksi kosteikko, voisi houkutella muuttoaikana vesilintuja, kahlaajia ja niiden myötä petolintuja. Kesällä se taas voisi tarjota joillekin lajeille sopivan pesimäympäristön.

Yrityksen tulee seurata tilannetta lintualueilla, yrityksen vastuulla on ympäristön siisteys ja tarkkailtavien lintujen hyvinvointi. Ohjattu matkailu esimerkiksi kansallis- ja luonnonpuistoissa on yleensä ympäristölle vähemmän haitallista kuin omatoimimatkailijoiden satunnaiset retket. Kaikilla alueilla, mutta erityisesti suojeluun varatuilla alueilla tulee ottaa huomioon rajoitukset kulkemisessa. Kansallis- ja luonnonpuistoissa kuljetaan ainoastaan merkittyjä reittejä pitkin ja tätä käytäntöä on hyvä noudattaa myös muilla alueilla ympäristön kulumisen välttämiseksi. Lisäksi erityisen herkille alueille on hyvä rakentaa valmiita reittejä ja pitkospuita suojelemaan ympäristöä kulumiselta.

4. Hyvän lintumatkailutuotteen ominaisuudet

Verhelän ja Lackmanin (2003, 75) mukaan hyvältä matkailutuotteelta vaaditaan monia edellytyksiä. Tärkeitä ominaisuuksia ovat hinnan ja sisällön oikea suhde, tuotteen pitkäikäisyys ja riittävän yksityiskohtainen dokumentointi. Lisäksi tuotteen tulee olla yksinkertainen ja selkeä ja varaamisen ja myymisen on oltava helppoa. Hyvä matkailutuote lisää myös työpaikkoja ja alueen tunnettuutta sekä kunnioittaa ympäristöä. (Verhelä & Lackman 2003, 75.) Tuotteen hio- tuessa ja yrityksen valitsevien lintukohteiden selvittäessä, tuotteiden aikatauluja ja reittejä voidaan ja tuleekin tarkentaa. Yritys voi hoitaa myös ruokailut haluamallaan, totutulla ja hyväksi havaitulla tavalla. Vasta tuotteen valittujen yksityiskohtien selkeytyessä voidaan yksityiskohtai- nen dokumentointi hioa huippuunsa. Kaikki tuotteen eri vaiheet on hyvä kirjata ylös ja käydä yksitellen läpi: mitä voidaan vielä parantaa, missä tulee joustaa ja täytyykö jotain jättää koko- naan pois. Tuotteen tulee olla myös yksinkertainen ja erityisesti selkeä, jotta asiakas tietää mitä on ostamassa.

Hinta-sisältö suhteen tulee olla tasapainossa, toisin sanoen asiakasta ei voi pyytää maksamaan turhasta. Lintumatkailussa hinta ei yleensä ole lintuharrastajalle pääasia, vaan lintujen näkeminen. Eläinten ollessa kyseessä, koskaan ei voi varmasti luvata kohteen näyttäytyvän ja tämä tulee tehdä selväksi jo tuotetta markkinoitaessa. Asiakas päättää tämän jälkeen itse, onko valmis maksamaan tuotteesta pyydetyn hinnan.

Matkailutuotteen tulisi olla mahdollisimman pitkäikäinen. Lintumatkailutuotetta on mahdollisuus varioida monenlaisille matkailijoille sopivaksi. Tämä ominaisuus varmasti pidentää myös sen ikää. Toisaalta siitä voi myös karsia pois ruokailua lukuun ottamatta kaiken oheistoiminnan, jolloin tuote vetoaa ainoastaan vannoutuneisiin lintuharrastajiin. Tällöin sama tuote on trendikäs tietyn kohderyhmän keskuudessa niin kauan kuin lintuharrastajia on olemassa.

Tuotteen varaaminen ja myyminen on tehtävä mahdollisimman helpoksi. Asiakkaalle on annettava mahdollisimman tarkka kuva tuotteesta ja sen sisällöstä, eikä varaamisen tule sisältää turhia vaiheita. Yksinkertainen ja selkeä tuote sekä helppo varausjärjestelmä edesauttavat myös ostopäätöstä.

Erinomaisen hyvä matkailutuote luo uusia työpaikkoja alueelleen. Lintumatkailutuotteen toteuttaminen Lapissa ei ole mahdollista ilman pitkäaikaista lintuharrastustaustaa omaavia oppaita ja tällaisilla henkilöillä taas on hyvät mahdollisuudet työllistyä ainakin tarvittaessa työhön kutsuttavaksi työntekijäksi lintumatkailutuotteita tarjoaviin yrityksiin. Yhteistyö lintuharrastajien ja ohjelmalveluyritysten välillä on vähintäänkin tarpeellista. Monipuolisten, niin matkailuyrityksiä, lintuharrastajua kuin muitakin sidosryhmiä ja toimijoita, kuten hotelleja ja matkatoimistoja sisältävien verkostojen avulla työntekijöiden rekrytointi helpottuu ja verkostoituminen avaa lisäksi uudenlaisia mahdollisuuksia niin tuotteen markkinoinnin ja myynnin kuin toteuttamisenkin suhteen.

Hyvä matkailutuote lisää myös alueen tunnettuutta. Lapilla on jo vahva imago niin Joulupukin kotiseutuna kuin puhtaana luontomatkailukohteenakin. Lintumatkailu on toimiva lisä Lapin matkailutuotteiden valikoimaan. Lintumatkailutuote on erilainen kuin muut tuotteet ja vetoaa täysin uudenlaiseen kohderyhmään. Kuitenkin se sopii erinomaisesti muun luontomatkailutarjonnan joukkoon.

Matkailutuotteen tulee olla ympäristöystävällinen. Myös lintumatkailussa on pyrittävä minimoimaan ympäristövaikutukset. Tämä on suhteellisen helppoa, koska tuotetta ei ole mahdollista toteuttaa suurille ryhmille. Oppaan vastuulla on huolehtia, ettei retkillä roskata, eikä aiheuteta häiriötä linnuille. Yrityksen vastuulla taas on, ettei asiakkaita edes viedä esimerkiksi kohteisiin, joissa tiedetään olevan uhanalaisia lintuja.

Lopullisen tuotteen muodostumiseen vaikuttaa ensiksi tuoteidea, jota noudattaen tuote hakeutuu raameihinsa. Asiakkaiden tarpeet määräävät lopulta tuotteen tarkemmat ominaisuudet. Tuotteen lopulliseen muotoon tulevat vaikuttamaan kuitenkin myös monet muut tekijät, kuten markkinatilanne. (Verhelä & Lackman 2003, 73.) Lintumatkailun suosio on tällä hetkellä nousussa ja potentiaalisia asiakkaita on ympäri maailmaa. Lapin lintumatkailu on kuitenkin vasta alkutekijöissään ja markkinointiin onkin panostettava huolella. Euroopassa lintuharrastusyhdistyksillä on yli 20 miljoonaa jäsentä, ja koko maailmassa lintuharrastajia on arviolta 70 miljoonaa. Nämä kaikki ovat erikoistuneiden luontomatkailupalvelujen potentiaalisia asiakkaita. Matkailunedistämiskeskuksen mukaan Lintumatkailun osalta Iso-Britannia, Saksa, Hollanti ja Belgia ovat tällä hetkellä tärkeimmät kohdemmaat. Kasvavia markkina-alueita ovat Italia, Ranska ja Espanja. Talouden taantumien vaikutuksia markkina-alueisiin seurataan. Lintujen kuvaamisen ja katselun osalta Suomen kilpailijoita ovat Unkari, Viro (Latvia, Liettua), Puola ja Ruotsi. (MEK 2009a, 4, 6-9).

Yritysten tarjoamiin tuotteisiin vaikuttavat aina myös yrityksen liikeidea sekä yrityksen resurssit. Tuotteen on sovittava yhteen liikeidean kanssa ja se on pystyttävä toteuttamaan sille varattujen resurssien puitteissa. Lopulliseen tuotteeseen vaikuttavat lisäksi lainsäädäntö ja määräykset, jotka asettavat toiminnalle omat rajoituksensa. (Verhelä & Lackman 2003, 73.) Lintujen tarkkailussa on esimerkiksi huomioitava luonnossa liikkumisen rajoituksen kansallis- ja luonnonpuistoissa. Lintuja ei myöskään saa häiritä ja niiden pesät täytyy jättää rauhaan.

Ennen valmiin tuotteen tarjoamista asiakkaille, on tärkeää testata tuotteen prototyyppi. Testaamisen avulla voidaan karsia minimiin turvallisuusriskit sekä aikataulu- ja muut ongelmat. (Komppula & Boxberg 2002, 93.) Tuotteen kehittämisessä ja parantelussa auttavat benchmarking sekä asiakaspalaute (Verhelä & Lackman 2003, 75). Benchmarkingin kautta voidaan tutustua muiden yritysten vastaavaan toimintaan ja verrata omaa toimintaa muiden ratkaisuihin. Suomessa menestynyt yritys ja lintumatkailun uranuurtaja Finnature Oy Ltd pystyisi esimerkiksi tarjoamaan tärkeää tietoa kohderyhmistä ja tuotteista. Asiakaspalautteen keräämisen taasi tulisi olla jatkuva prosessi. Asiakkailta saadaan arvokasta tietoa tuotteen hyvistä ja huonoista puolista ja näin toimintaa voidaan parantaa ja hioa jatkuvasti.

5. Ehdotelmia ja ideoita lisättäväksi lintumatkailutuotteeseen

Lappilainen lintumatkailutuote erottuu muista vastaavista esimerkiksi lintulajiston sekä luonnon vuoksi. Tuotteen erilaistamisessa yritys voi halutessaan käyttää lisäksi useita keinoja. Seuraavassa on lueteltuna Lapista löytyviä ominaisuuksia ja esimerkkejä, joita lappilaisessa lintumatkailutuotteessa voidaan hyödyntää ja joiden avulla voidaan erottua muista suomalaisista ja ulkomaisista lintumatkailutuotteista. Yritys voi resurssiensa ja omimman osaamisensa mukaan valita lintumatkailutuotteeseen liitettäväksi eri komponentteja. Näistä komponenteista asiakkaat taas voivat ostotilanteessa räätälöidä yrityksen avustuksella itselleen sopivan palvelun.

Esimerkkilista elementeistä, joita voidaan hyödyntää lintumatkailutuotteen räätälöinnissä:

- Ruokailu ja nokipannukahvit nuotiolla
- Metson ja teeren soitimet
- Joutsenen pesänrakennus
- Pöllöjen kuuntelu
- Ruokintapaikka pikkulinnuille
- Ruokintapaikka pöllöille ja petolinnuille
- Kuvaus- ja tarkkailuretket muuttovaellusten yhteydessä
- Lintulajien bongauskilpailu: virkistyspäivänä/osana incentive-matkaa
- Vaellukset ja retket kesällä yöttömässä yössä
- Verkostoituminen ja yhteistyö lintumatkailun toteuttamisessa
- Ammattikuvaaja mukaan linturetkille
- Sauna

- Maatilamatkailu
- Hiihto ja lumikenkäily
- Lintuvaellus
- Mönkijät kuljetuksissa
- Ratsastus
- Porotilat
- Huskytarhat
- Veneily
- Kelkat kuljetuksissa
- Luontokuvaus
- Linturetket kaupungilla (esimerkiksi Harjulampi-Ounasjokisuisto)
- Museot ja nähtävyydet
- Lintujentunnistuskurssit
- Linturetket koululaisille
- Linturetket erityisryhmille
- Reittejä ja torneja liikuntarajoitteisille
- Linnunpöntön rakentaminen
- Kalastus kesällä
- Pilkkiminen talvella
- Marjastus ja sienestys

- Paikallisuus (ruoka, käsityöt)
- Joulupukki
- Saamelaisuus, käsityöt, lapinkaste
- Piilokojujen vuokraaminen
- Välineiden, kuten kiikareiden ja kameroiden vuokraaminen omatoimimatkailijoille

Tulevaisuudessa on mahdollista kehittää myös:

- Lapsille luontopolku, tempurata, jonka avulla tunnistaa lintuja ja niiden elinympäristöjä, (esim. Lappsetin Angry Birds –puisto)
- Viikon mittainen paketti: (Retkiä ympäri Lappia ja Pohjois-Norjaa, ruuat, vierailut, majoitus, kuljetukset)

Muita Lapin lintumatkailunkin kannalta hyödynnettävissä olevia ominaisuuksia:

- Maisemat (valokuvaus)
- Revontulet
- Tykkylumi
- Vuodenajat
- Hiljaisuus
- Kansallispuistot

Kirjallisuus:

Aalto, Kimmo, Marko Laiho & Harri Talonen (1999): Matkailun ohjelmapalveluyritysten myynti ja informaatiokanavat, Loppuraportti 31.8.199: Sarja D: Tampereen yliopiston Liiketaloudellisen tutkimuskeskuksen julkaisuja 9. Tampereen yliopistopaino Oy, Tampere.

Borg, Pekka, Elina Kivi & Minna Partti (2002): Elämyksestä elinkeinoksi – matkailusuunnittelun periaatteet ja käytäntö. WS Bookwell Oy, Juva.

Boxberg, Matti, Raija Komppula, Seija Korhonen & Pertti Mutka (2001): Matkailutuotteen markkinointi- ja jakelukanavat. Edita, Helsinki.

Jormakka, Raija, Kaija Koivusalo, Jaana Lappalainen & Mervi Niskanen (2009): Laskentatoimi. Edita, Helsinki.

Komppula, Raija & Matti Boxberg (2002): Matkailuyrityksen tuotekehitys. Edita Prima Oy, Helsinki.

Pesonen, Ismo, Tytti Mönkkänen & Tarja Hokkanen (2000): Menestyvä matkailuyritys. Oy Edita Ab, Helsinki.

Sipilä, Jorma (2003): Palvelujen hinnoittelu. WSOY, Helsinki.

Suontausta, Hannu & Markku Tyni (2005): Wellness-matkailu – hyvinvointi matkailun tuotekehityksessä. Edita Prima Oy, Helsinki.

Taavetti, Harri (2008): Suomi lintumatkailumaana. (18-19) Teoksessa Jan Södersved toim. Linnut, luonnossa. WS Bookwell Oy, Porvoo.

Verhelä, Pauli & Pekka Lackman (2003): Matkailun ohjelmapalvelut, matkailuelämyksen tuottaminen ja toteuttaminen. WS Bookwell Oy, Porvoo.

Muut lähteet:

García-Rosell , José-Carlos , Mika Kylänen, Kirsi Pitkänen, Teija Tekoniemi-Selkälä & Anna Vanhala (2010): Matkailun Tuotekehittäjän Käsikirja. Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutti. Viitattu 9.5.2012. Saatavilla Internetistä: <http://matkailu.luc.fi/Tuotekehitys/Etusivu.iw3>

MEK (2009a): Wildlife matkailutuotteiden kehittämisstrategia 2009-2013. Viitattu 3.2.2012.

Saatavilla Internetistä:

[http://www.mek.fi/w5/mekfi/index.nsf/6dbe7db571ccef1cc225678b004e73ed/3af96a050d9ea239c225754d00238206/\\$FILE/wildlifekehitt%C3%A4misstrategia_2009-2013%20vrs%202.pdf](http://www.mek.fi/w5/mekfi/index.nsf/6dbe7db571ccef1cc225678b004e73ed/3af96a050d9ea239c225754d00238206/$FILE/wildlifekehitt%C3%A4misstrategia_2009-2013%20vrs%202.pdf)

Ortju, Jouni (2010): Laadukas matkailutuote ja miten se tehdään. Viitattu 7.5.2012. Saatavilla Internetistä:

https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:V__Z626Q93YJ:www.smal.fi/file.php%3F364+matkailutuotteen+hinnointelu&hl=fi&gl=fi&pid=bl&srcid=ADGEESiuAmhci-el8M86xeh64TCf5pQOREB0R4rAR2nOzNkZ1EzgfEwl7amE26ZLRDf8Sv5BAd-6xVM_GTdTkqqsWQQvSL0j1RfiqDfGgLLMWIoHS-mv9HLAofNDEFHRowdnylgG3pQ1&sig=AHIEtbTdUmpTTfR9owj-bU4y-WVTgtpOLw

Liite 2. SWOT- kyselyn tulokset

SWOT- ANALYYSI LAPIN LINTUMATKAILUSTA

SISÄINEN YMPÄRISTÖ

Vahvuudet

Runsaasti lintuja

Itäiset lintulajit kiinnostavat matkailijoita

Pohjoiset lintulajit/tunturilinnut kiinnostavat matkailijoita

Lintuja, jotka muualla harvinaisia

Linnusto tunnetaan hyvin

Linnustosta saatavilla päivitettyä tietoa Internetissä

Erämainen luonto

Erämaata mukavuuksilla

Paljon tilaa

Jokamiehenoikeudet

Puhtaus

Kaunis luonto

Luonnon monimuotoisuus

Hyvät kulkuyhteydet

Tiheä metsäautotieverkosto

Valoisat kesät/yötön yö

Vesistöt

Paljon eri kohteita

Toimiva matkailun infrastruktuuri valmiina

Vuodenajat

Aapasuot

Hyvä imago luontomatkailun suhteen

Hiljaisuus

Osaamista matkailun saralla

Luonnontilaiset alueet

Arktinen ympäristö

Harva asutus

Ympäristövastuullisuus

Keväisin yrityksillä aikaa panostaa

Suomi turvallinen maa

Rauhallisuus

Korkeatasoiset palvelut

Pitkospuureitit lintutorneille

Hyvä suojelualueverkosto

Hyvä autiotupaverkosto

Hyvä retkeilyreitiverkosto

Luotettavat ihmiset

Monipuolinen lintuosaaminen

Hyvät tietoyhteydet

Jäämeren läheisyys

Ainutlaatuinen talvi

Helposti tavoitettavat lintupaikat

Heikkoudet

Liian vähän lintulajeja

Lyhyt kevät- ja kesäsesonki

Pitkä talvi

Tarkan tiedon puuttuminen Lapin linnustosta

Tuotteistaminen ja markkinointi vaikeaa

Kuvauskojujen puute

Yhteistyön/verkostoitumisen puute eri toimijoiden välillä

Tuotteistuksen ja tuotekehityksen puute

Lintutornien vähyys

Herkkä luonto

Yrittäjille/oppaille ei tarjolla koulutusta lintumatkailusta

Vaikeat yhteydet lintupaikoille

Lapin mahdollisuuksia lintumatkailussa ei mainosteta

Markkinoinnin puute

Etäinen sijainti

Markkinoinnin voimavarojen vähyys

Yksipuoliset mäntylviljelmät

Korkeat hinnat

Lappi tuntematon kohde

Tietämys/kokemus lintumatkailusta puuttuu

Pitkät välimatkat

Sesongin lyhyys lintujen suhteen (esimerkiksi muuttoaika)

Julkisten kulkuyhteyksien puutteellisuus

Luonto-oppaiden puutteellinen lajintuntemus

Oppaiden puutteellinen kielitaito

Lintumatkailun väheksyminen kausiluontoisuuden vuoksi

Vähäinen määrä tuotteita

Toiminnan puute

Ideoiden puute

Yrittäjillä ei ole selvää käsitystä lintumatkailusta

Maaston reitittäminen vaatii suuria investointeja

Kokeneet lintumatkailutoimijat puuttuvat

Ei tunneta lintumatkailukohteena

Osa lajiostosta suojelun tarpeessa

ULKOINEN YMPÄRISTÖ

Mahdollisuudet

Lapin erottuvan lintumatkailun markkinointi

Runsaasti hyvinvoivia lintulajeja

Maisemien ja luonnon yhdistäminen lintumatkailuun

Lintumatkailun yhdistäminen muihin aktiviteetteihin

Kevät- ja syysmuutot

Yrittäjien ja lintuharrastajien yhteistyö

Lisääntyvät lintulajit

Matkailijoiden tuomat tulot ruokkivat lisää matkailua

Tarkkailupaikkojen rakentaminen

Luontomatkailu

Runsaasti tilaa

Paljon resursseja

Halu kehittää kesämatkailua

Luonto lähellä - lintumatkailu mahdollista jopa kaupungissa

Valoisat kesät eksoottisia luontokuvauksen kannalta

Eksoottinen luonto

Valmiiksi rakennetut matkapaketit (majoitus, ohjelma..)

Ympäristövastuullisten ekotuotteiden kehittäminen

Lintumatkailutuotteet matkailun hiljaiselle kaudelle

Vahva kasvupotentiaali ulkomaalaisten osalta

Maksukykyiset bongarit

Suomi euromaa

Linnut käyttämätön luonnonvara

Talvimatkailupaikat käyttöön myös kesäaikaan

Lintukosteikkojen hyödyntäminen

Petolintujen tarkkailu

Pesäpohjien rakentaminen

Lintuharrastajien ja kuvaajien määrän kasvu maailmalla

Uudet kohderyhmät

Yhteistyö Pohjois-Norjan kanssa

Yhteistyö Venäjän kanssa

Pohjoiset lintulajit vetovoimaisia

Lapin elinkeinovalikoiman monipuolistuminen

Osa-aikaisia työpaikkoja syrjäkylille

Yhdelle yritykselle ja kausioppaille töitä

Lintukohteiden säilyttäminen ja suojelu

Myönteinen vaikutus ihmisten asenteisiin lintuja kohtaan

Lintumatkailun suosio kasvussa

Uhat

Liian suuret matkailijamäärät

Ympäristön kuluminen

Heikko tuotekehitys

Markkinoinnin epäonnistuminen

Teollisuus ja saasteet

Metsienhakkuut

Pesinnän häiriintyminen

Ahneus

Matkailun toimijoiden väheksyvä asenne lintumatkailuun

Kaivokset

Maatalouden alasajo

Luonnontilaisten metsien loppuminen

Raskaan liikenteen lisääntyminen

Ilmaston lämpeneminen

Lupaus lintuhavainnoista, joita ei pystytä lunastamaan

Rakentaminen

Vetovoimaa heikentävät mielikuvat (esimerkiksi ydinvoimalauhka)

Matkustamisen kustannusten nousu

Lintujen pesimäalueita ei huomioida kaavoituksessa

Venäjä vahva kilpailija tulevaisuudessa

Kuusamon etulyöntiasema tunnettuna lintukohteena

Turvetuotannon leviäminen arvokkaille lintusoille

Kemihaaran tekoallas

Erämaisyyden katoaminen esimerkiksi tuulipuistojen takia

Lintumatkailun keskittyminen muutamille huippupaikoille

Uhanalaisten lajien väärinkäyttö

Uhanalaisten lajien pesäpaikkojen paljastuminen

Liite 3. Kiinnostavat lintukohteet Rovaniemellä ja Lapissa lintuharrastajien mukaan.

KIINNOSTAVAT LINTUKOhteet ROVANIEMELLÄ

Kohde	Mainintoja
Harjulampi	12
Ounasjokisuisto	8
Paavalniemi	7
Niskanperä	7
Kivitaipaleen Kivijärvi	6
Vaattunkiköngäs	6
Auttiköngäs	5
Koivusaari	3
Vianaapa	3
Aronperä	2
Kaihua	2

Vikaköngäs	1	
Alakorkalo maanlajitysalue ja kompostointikenttä	1	
Kuusiselän kaatopaikka		1
Louevaara	1	
Lehtojärvi	1	
Viiankiaapa	1	
Kivalot	1	
Ounasvaara	1	
Souharinlampi	1	
Könkänsaari	1	
Kaittiainen	1	
Juotas	1	

KIINNOSTAVAT LINTUKOhteet MUUALLA LAPISSA

Kohde

Mainintoja

Enontekiö:

Kilpisjärvi	5
Sotkajärvi	4
Jietajänkä	2
Yrjö Kokon lintutorni	2
Saana	2
Malla	2
Kivilompolon lintutorni	1
Kilpisjärven tunturit	1
Pöyrisvuoma	1
Mannakoski	1

Inari:

Kiilopää	4
Ivalojokisuisto	2
Nauramajänkä	1
Ilmakkiaapa	1
Saariselkä	1
Samunttijänkä-Vaijoenjänkä	1
Kaunispää	1
Lemmenjoen kansallispuisto	1

Utsjoki:

Karigasnimen Ailigas	4
Piesjätkä	3
Tenokivarsi	2
Kevon luonnonpuisto	1
Pulmankijärvi	1
Piesjavri	1

Kolari:

Teuravuoma	3
Kurtakko/ Kurtakkojärvi	2
Ylläslompolon lintutorni	1
Rautuvaaran saostusallas	1
Suoalueet	1

Pelkosenniemi:

Kairanaapa	3
------------	---

Sokanaapa	3
Pyhätunturi	3
Kilpiaapa	1

Ylitornio:

Portimojärvi	3
Meltosjärvi	3
Kainuunkylän saaret	1
Lintujärvet	1

Sodankylä:

Viiankiaapa	2
Lokka	2
Peurasuvanto	1
Siurunmaa	1

Salla:

Värriötunturi	2
Termusaapa	1
Aapa-Tuohi-lampi	1

Posio:

Korouoma 4

Pello:

Pellojärvi 2

Muonio:

Pallastunturi 2

Ranua:

Portimojärvi 1

Kemijärvi:

sillat 1

Muut kiinnostavat lintukohteet Lapissa:

Martimoaapa 2

UKK-puisto 1

Sompio 1

Palsasuot 1

Liite 4. Kiinnostavat lintulajit Rovaniemellä ja Lapissa lintuharrastajien mukaan.

KIINNOSTAVAT LINTULAJIT ROVANIEMELLÄ

Laji	Mainintoja
Metso	9
Hiiripöllö	8
Lapintiainen	7
Kuukkeli	7
Pohjantikka	7
Riekko	6
Pohjansirkku	6
Pikkusirkku	5
Lapinpöllö	5
Teeri	4
Pyy	4

Tilhi	4
Kaakkuri	3
Uivelo	3
Maakotka	3
Muuttohaukka	3
Laulujoutsen	3
Jänkäkurppa	3
Suokukko	3
Sinipyrstö	3
Viirupöllö	3
Helmipöllö	3
Pähkinähakki	3
Varpuspöllö	3
Palokärki	3
Tunturikiuru	3
Taviokuurna	2
Kuikka	2
Virtavästäräkki	2
Telkkä	
Sinisuohaukka	

Sääksi

Lapinsirri

Jänkäsirriäinen

Mustaviklo

Valkoviklo

Pikkutylli

Liro

Tunturipöllö

Suopöllö

Huuhkaja

Leppälintu

Järripeippo

Keltavästäräkki

Lapinuunilintu

Idänuunilintu

Koskikara

Urpiainen

Kirjosiipikäpylintu

Isokäpylintu

Punavarpunen

Lapinsirkku

Pulmunen

Kurki

Isolepinkäinen

Lapintiira

Muita mainittuja

Mainintoja

Pöllöt

2

Erämaalinnut

1

Hanhet

1

KIINNOSTAVAT LINTULAJIT MUUALLA LAPISSA

Laji

Mainintoja

Tunturipöllö

10

Kiiruna

10

Sinirinta

9

Sinipyrstö	8
Lapintiainen	8
Kuukkeli	8
Tunturikihu	7
Sepelrastas	7
Tunturihaukka	6
Riekko	6
Punakuiri	6
Pikkusirkku	6
Maakotka	5
Jänkäsirriäinen	5
Keräkurmitsa	5
Uivelo	4
Taviokuurna	4
Muuttohaukka	4
Metso	4
Lapinuunilintu	4
Jänkäkurppa	4
Lapinsirkku	4
Lapinpöllö	4

Vesipääsky	3
Koskikara	3
Pulmunen	3
Pohjansirkku	3
Suokukko	2
Alli	2
Merikotka	2
Hiiripöllö	2
Pohjantikka	2
Palokärki	2
Virtavästäräkki	2
Kiljuhanhi	2
Lapinuunilintu	1
Idänuunilintu	1
Kirjosiipikäpylintu	1
Punavarpunen	1
Tilhi	1
Tunturikiuru	1
Lapinkirvinen	1
Sepelrastas	1

Vuorihemppo	1
Järripeippo	1
Kaakkuri	1
Piekana	1
Teeri	1
Kapustarinta	1
Lapinsirri	1
Liro	1
Mustaviklo	1
Merisirri	1
Viirupöllö	1
Helmipöllö	1
Suopöllö	1

Muita mainittuja

Mainintoja

Tunturilinnut	2
Joutsenet	1
Erämaalinnut	1
Maalinnut	1

Pöllöt	1
Haukat	1
Kahlaajat	1